

SPOLEČNOST PRO TRVALE UDRŽITELNÝ ŽIVOT

Z P R A V O D A J

1

2 0 1 4

Vážení přátelé,

dostáváte do rukou další číslo našeho Zpravodaje, v kterém najdete, alespoň podle mého názoru, mnoho zajímavého čtení.

Minulé období bylo jedním z velmi úspěšných období STUŽe hlavně co se týče našich aktivit – uspořádali jsme několik zajímavých úterních seminářů, z nichž především poslední, který se konal na začátku listopadu a byl věnován Radě vlády pro udržitelný rozvoj, lze směle označit za seminář s největším počtem účastníků za celou dobu existence STUŽe (někteří lidé navíc museli po nějaké době odejít z důvodu nedostatku vzduchu k dýchání v sále). Také na tradiční Memoriál Petry a Josefa Vavrouškových v Západních Tatrách přijelo výrazně více lidí, než bylo obvyklé v minulých letech. Snad nejdůležitější pro STUŽ v uplynulém období je ale to, že se zapojila do práce obnovené Rady vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR): svého zástupce máme nejen v Radě samotné (Jiří Dlouhý), ale také ve většině výborů Rady, a jsme tak v současné době nejvíce, a podle profilu našich zástupců si dovoluji říci, že i nejkvalitněji, zastoupená nevládní organizace. Nezbyvá, než doufat, že naděje, které jsou v RVUR vkládány, se také naplní. O aktivitách RVUR si v tomto Zpravodaji mnoho nepřčtete, ale určitě stojí za to si poslechnout záznam z naší listopadové besedy na webu www.stuz.cz anebo její shrnutí v článku Eduarda Petišky v novém čísle *Envigogiky*.

Vyvíjeli jsme ovšem i (poměrně už tradiční) úsilí zvrátit kontroverzní kauzy ve prospěch zdravého rozumu. Díky neúnavné snaze rejdařské a betonářské lobby začal totiž znovu ožívat kostlivec vodního koridoru Dunaj – Odra – Labe, navíc ho v tomto roce několikrát výslovně podpořil také prezident Miloš Zeman. V našem stanovisku se snažíme ukázat některé ekonomické absurdity s ním spojené, a také poukázat na vznikající tzv. studie jeho proveditelnosti; zamýšlíme se i nad tím, kdo by z budování tohoto pomníku věků dávných mohl mít prospěch. Rozhodně to nejsou obce a města, která leží na trase plánovaného kanálu, jejichž rozvoj je dlouhodobě blokován stavební uzávěrou kvůli těmto plánům.

Jak už je ve zvyku, i v tomto čísle Zpravodaje najdete další pokračování diskuse na téma Šumava. Tato debata ještě asi dlouho neutichne, dost mi ale připomíná některé bitvy 1. světové války, kdy nepřátelská vojska byla zakopána po dobu několika měsíců až let nedaleko od sebe, vytrvale a za velkých ztrát spolu bojovala, a přitom frontová linie nepokročila ani o metr. V příštím roce snad budeme moci posoudit situaci přímo na místě s odborným výkladem obou stran sporu – pokud se povede uspořádat dlouho plánovanou několikadenní exkurzi na Šumavu.

Ve Zpravodaji také najdete první reakce na podzimní komunální volby. Znovu se v nich ukázalo, že na lokální úrovni si občané začínají čím dál tím více všimat, kdo se opravdu chce věnovat blahu obce a kdo chce obcím vládnout pouze s vidinou vlastního zisku. Jen tak mohlo pravděpodobně dojít k tzv. překvapivým, ale ve skutečnosti logickým výsledkům, jakých dosáhlo například hnutí „Žít Brno“ v moravské metropoli, k vítězství Pirátů v Mariánských Lázních, či absolutnímu vítězství dvou koalicí bojujících proti hazardu a developer-ské výstavbě na Praze 7. Škoda ovšem je, že v některých obcích pak nedopadla dobře povolební vyjednávání a zelené, či „nazelenalé“ koalice nakonec skončily v opozici. Ze své vlastní zkušenosti zastupitele městské části na začátku devadesátých let totiž vím, že, díky našim zákonům může být velké množství rozhodnutí přijímáno pouze radou obce, přičemž opozice tato rozhodnutí může nanejvýš kritizovat.

Vážení přátelé, nejsem si jistý, že se nám povede do konce roku vydat i druhé letošní číslo Zpravodaje, spíš bych to viděl až na začátek roku 2015. Proto si dovoluji již takto s předstihem všem popřát nejen příjemné a poklidně prožité svátky vánočních, ale také aby vám rok 2015 přinesl to, co si přejete, a třeba i něco navíc. No a STUŽi bych rád popřál, aby nám dopadly dobře také naše žádosti o granty a měli jsme dostatek prostředků na nezbytné výdaje spojené s činností organizace, ale také, aby se nám povedlo omladit naše řady a zajistit tak udržitelnost tohoto spolku (ve který jsme se, díky novému občanskému zákoníku od začátku roku 2014 změnili).

Jiří Dlouhý – předseda

Obsah

1	CO JE NOVÉHO VE STUŽ	5
1.1	STUŽ se stala spolkem	5
1.2	Granty	5
1.3	Rada vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR)	5
1.4	Asociace společenské odpovědnosti	5
2	CO BUDE	5
2.1	Pravidelné semináře v II. pololetí roku 2014 a v lednu 2015	5
2.2	Zimní STUŽOVRAT	5
3	CO BYLO	6
3.1	Pravidelné úterní semináře	6
3.2	Letní STUŽOVRAT	7
3.3	Česko–slovenský seminář Společnosti pro trvale udržitelný život „Aktuální problémy chráněných území přírody a krajiny ČR a SR“ spojený s volitelnými exkurzemi do okolí.	8
3.3.1	Záznam ze semináře.	8
3.4	Exkurze do Českého krasu – okolí Hostimi a Svatého Jana pod Skalou	9
3.5	Exkurze do záchrané stanice živočichů Hrachov	9
3.6	Memoriál Josefa a Petry Vavrouškových – dvacáté výročí konání Memoriálu a nedožitá sedmdesátá narozeniny Josefa Vavrouška.	9
3.6.1	Memoriál podvacáté	9
3.6.2	Můj přítel Josef	11
3.7	Cena Josefa Vavrouška	12
3.7.1	Vzpomínka na Josefa Vavrouška při příležitosti předání jeho ceny za rok 2013	13
3.7.2	Laudatio na Petra Pakostu	15
3.7.3	Vyjádření Jana Piňose, mluvčího Hnutí Duha a někdejšího blízkého spolupracovníka Petra Pakosty	17
3.8	Barokní kostel v Horním Jiřetíně a architekt Jean Baptiste Mathey	17
3.9	Hnutí Duha získalo prestižní cenu	19
3.10	Den pro limity	21
3.10.1	Vystoupení Martina Říhy	21
3.11	Vzdělávání pro udržitelnost – mezinárodní konference 3. října 2014	23
4	ZPRÁVY Z POBOČEK	23
4.1	Jaký člověk, jaká společnost, takový vztah ke stromům	23
4.2	Co dělala v roce 2014 STUŽ Karlovy Vary?	26
5	VYDANÁ STANOVISKA, PROHLÁŠENÍ, TISKOVÉ ZPRÁVY	29
5.1	Stanovisko předsednictva STUŽ č. 125 k projektu vodního koridoru Dunaj – Odra – Labe	29
5.1.1	Ožívá zombie průplavu Dunaj – Odra – Labe?	32
5.2	Stanovisko č. 123 předsednictva Společnosti pro trvale udržitelný život	34
5.3	Společný podnět STUŽ a východočeské regionální pobočky STUŽ k přešetření plánovaných výrubů buků v přírodní rezervaci Psí kuchyně na Svitavsku	35
6	STUŽ SE PŘIPOJILA K NÁSLEDUJÍCÍM VÝZVÁM, PROHLÁŠENÍM, DOPISŮM	36
6.1	Nevládní organizace vyzývají předsedy koaličních stran k nasměrování Česka k udržitelnosti	36
6.2	Výzva předsedovi vlády Bohuslavu Sobotkovi, aby se zúčastnil Klimatického summitu v New Yorku	37
6.3	Otevřený dopis předsedům vládních stran	38

6.4	Dopis ministru životního prostředí ke spolupráci při prosazování transparentnosti rozhodování úřadů	39
7	ANALÝZY, PODNĚTY, PŘIPOMÍNKY, ÚVAHY	40
7.1	Stanovisko KŽP AV ČR k senátnímu návrhu zákona o NP Šumava	40
7.2	Stanovisko Komise pro životní prostředí Akademie věd ČR k potřebě řešení stavu české krajiny, vycházející ze situace po povodni a suchu 2013	41
7.3	Jak bojovat proti povodním a suchu? Rozumným zacházením se zemědělskou půdou a nakládáním s krajinou jako s veřejným prostorem - tisková zpráva KŽP AV ČR	43
7.4	Povodně a sucho: krajina jako základ řešení	44
7.5	Voda, půda, štěrkopísek, instituce	46
7.6	Ultrajemný prach – podceňované nebezpečí	50
7.7	Zamyšlení nad Zpravodaji STUŽ	51
7.7.1	Reakce Martina Říhy	52
7.7.2	Ke sporu o Šumavu mezi Věrou Schillerovou a Martinem Říhou	52
8	RŮZNÉ	53
8.1	Za ochrancu práv přírody	53
8.2	V čem mi pomohlo koučování	55
8.3	Povolební úvaha	57
8.4	Vepřová pečinka a ekologické svědomí	57
9	NOVÉ KNIHY	58
9.1	CHKO Šumava padesátiletá	58
9.2	Kmeny Ø – Městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989	59
9.3	Neznámá tvář Prahy, příroda a rostlinstvo	60
9.4	Můj vesmír I a Můj vesmír II	61
10	SMUTNÁ ZPRÁVA	61
11	AKTUÁLNÍ ADRESY A INFORMACE O STUŽ	62
11.1	Informace o STUŽ	62
11.2	Předsednictvo	62
11.3	Čestné předsednictvo	63
11.4	Kontakt	63

1 Co je nového ve STUŽ

1.1 STUŽ se stala spolkem

Od začátku ledna jsme se, díky novému občanskému zákoníku stali spolkem, regionální pobočky jsou nyní pobočné spolky. Na našich aktivitách to nic nezmění, do konce roku 2016 budeme muset mírně aktualizovat stanovy, ale zatím na radu právníků vyčkáváme, až se vše vyjasní.

1.2 Granty

Pro rok 2014 jsme podali 3 žádosti o granty, a to na Ministerstvo životního prostředí, na Magistrát hl. m. Prahy a do Nadace Partnerství, která administruje grantovou podporu z Norských fondů. Bohužel ani jeden grant nevyšel, což se dalo i očekávat. Většina neziskových organizací je závislá na grantových podporách a za ty roky, co to zkouší, se již naučily granty psát, tudíž je konkurence velká.

Podle našich informací jsme se ale v případě Norských fondů dostali v hodnocení projektu těsně „pod čáru“, takže v druhé výzvě se opět budeme snažit s tímtež, ale mírně upraveným projektem proniknout mezi podpořené.

1.3 Rada vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR)

STUŽ byla jmenovitě oslovena aby jako jedna z neziskových organizací vybrala do RVUR svého zástupce. Je to pro nás dobrým znamením, jsme potěšeni, že se s námi počítá. Předsednictvo STUŽ vybralo Jiřího Dlouhého, který již obdržel jmenovací dekret od pana premiéra. V rámci RVUR budou fungovat jednotlivé odborné výbory – i do nich jsme delegovali naše členy (Martina Říhu, Pavla Šremera, Martinu Páskovou, Mirka Martiše a Janu Dlouhou) – podrobněji se o tomto tématu můžete dozvědět na naší listopadové besedě.

1.4 Asociace společenské odpovědnosti

STUŽ na základě své přihlášky byla přijata do Asociace společenské odpovědnosti.

Asociace společenské odpovědnosti (A-CSR) je platforma, která sdružuje, propojuje a reprezentuje zájmy společensky odpovědných subjektů v ČR. Její unikátní vize zapojuje do tématu společenské odpovědnosti (CSR) nejen firmy, ale i další subjekty. Je nejvyhledávanějším informačním portálem o společenské odpovědnosti a udržitelném podnikání u nás. Další informace najdete na <http://www.spolecenskaodpovednostfirem.cz/>

2 Co bude

2.1 Pravidelné semináře v II. pololetí roku 2014 a v lednu 2015

- 4. listopadu: Rada vlády pro udržitelný rozvoj, garant Jiří Dlouhý
- 2. prosince: Doprava, garant Miroslav Martiš
- 6. ledna: Brdy, garant Karel Jech

2.2 Zimní STUŽOV RAT

Do doby vydání tohoto Zpravodaje ještě není určeno téma a místo konání STUŽOV RATU. Členům STUŽ pošleme pozvánku mailem, ostatní prosím sledujte webové stránky www.stuz.cz

3 Co bylo

3.1 Pravidelné úterní semináře

Videozáznamy se všech seminářů jsou k dispozici na webových stránkách www.stuz.cz.

7. ledna – KLIMA a LIDÉ aneb jaká jsou varovná hodnocení 5. zprávy Mezivládního panelu IPCC a konference OSN ke klimatu ve Varšavě?

Panelisté:

- Michal Broža, ředitel informačního centra OSN v Praze
- Prof. Bedřich Moldan, ředitel Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy
- Ing. Petr Kalaš, poradce náměstkyně ministra financí
- Ing. Pavel Zamyslický, Ph.D., ředitel odboru energetiky a ochrany klimatu, MŽP
- Mgr. Klára Sutlovičová, Greenpeace a Klimatická koalice
- Doc. RNDr. Tomáš Halenka, CSc., Matematicko-fyzikální fakulta UK a Vědecké klimatické forum
- Doc. RNDr. Jaroslava Kalvová, CSc., Matematicko-fyzikální fakulta UK a Vědecké klimatické forum
- RNDr. Ladislav Metelka, Ph.D., zástupce ČR v IPCC, Český hydrometeorologický ústav

4. února – VIZE 2050 aneb jaké jsou představy České podnikatelské rady pro udržitelný rozvoj o budoucnosti České republiky?

Panelisté:

- Ing. Petr Kalaš, viceprezident České podnikatelské rady pro udržitelný rozvoj
- PhDr. Ivan Rynda, vedoucí kat. sociální a kulturní ekologie Fakulty humanitních studií UK v Praze
- prof. Ing. Michal Mejstřík, CSc, Institut ekonomických studií, Fakulta sociálních věd UK v Praze
- Ing. arch. Petr Štěpánek, Ph.D. reprezentant Institutu plánování a rozvoje hl. m. Prahy
- Doc. Ing. Miroslav Hájek, Ph.D., Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta lesnická a dřevařská

4. března – valné shromáždění, v přestávce hodinová přednáška MUDr. Jana Cimického, CSc. na téma Stres a stresové selhání. Po přednášce následovala jako obvykle diskuse z pléna.

1. dubna – Alternativní ekonomika

Panelisté:

- Ing. Magdalena Huncová, Ph.D., odborná asistentka UJEP, Fakulta sociálně ekonomická
- Mgr. Lukáš Polícar, o.s. Jules a Jim, sociální podnikání
- Dr. Jiří Silný, Ekumenická akademie, Fair Trade
- Ing. Miroslava Kettnerová, PRO_BIO LIGA, koordinátorka projektů, pěstitelka zeleniny na komunitní zahradě KomPot

6. května – Volby do Evropského parlamentu a UR

Pozvání do panelu přijali:

- Mgr. Ondřej Liška, předseda Strany zelených, lídr kandidátky Strany zelených do EP

- RNDr. Pavel Poc, poslanec Evropského parlamentu, kandidát ČSSD do EP
- Mgr. Eduard Hulicius, MA, poradce poslankyně Evropského parlamentu Zuzany Roithové; KDU-ČSL, kandidát KDU-ČSL do Evropského parlamentu
- RNDr. Jan Hollan, fyzik a klimatolog, člen předsednictva LES, kandidát do EP za LES

3. června – Příprava Strategického a Metropolitního plánu hlavního města Prahy

Panelisté:

- MgA. Lucie Stejskalová, oddělení strategických projektů města Institutu plánování a rozvoje HMP
- MgA. Jakub Filip Novák, tajemník sekce plánování města Institutu plánování a rozvoje HMP
- Ing.arch. Milan Kőrner, CSc, atelier AURS, člen Metropolitní ozvučné desky
- Ing. arch. Tomáš Vích, atelier AA Vích f.o. a Pražský urbanistický kroužek PragueWatch
- Ing. Vratislav Filler, Ph.D., Auto*Mat
- Akad. arch. Ing. Václav Králíček, student na Škole architektury AVU
- Mgr. Vendula Zahumenská, Centrum pro podporu občanů, Arnika
- Mgr. Petr Štěpánek, CSc, zastupitel Praha 4, Strana zelených

2. září – EIA – podpora rozvoje, nebo jeho brzda?

Panelisté:

- Ing. Petr Slezák, zástupce ředitelky odboru posuzování vlivů na životní prostředí a integrované prevence MŽP,
- Ing. Dan Jiránek, primátor města Kladno,
- Ing. Aleš Ziegler, Zelený kruh,
- Mgr. Lukáš Záruba, legislativní odbor MŽP

2. října – Mohou komunální politici ovlivnit udržitelný rozvoj měst a obcí?

Panelisté

- Ing. Milan Půček, MBA., PhD., generální ředitel Národního zemědělského muzea
- Mgr. Petr Štěpánek, CSc., vysokoškolský pedagog, zastupitel Městské části Praha 4
- RNDr. Pavel Roušar, starosta Městské části Praha 21 , Újezd nad Lesy
- RNDr. Jana Plamínková, starostka, Městská část Praha – Slivenec
- Ing. Hana Jandová, místostarostka, Městská část Praha 12
- Mgr. Antonín Tým, energetický manažer městského úřadu Litoměřice

3.2 Letní STUŽOVRAT

se konal 17. června v Literární kavárně v Řetězové ulici.

Pozvání přijal prof. Jiří Chýla, který si s posluchači povídal na téma „Vznikl vesmír opravdu z ničeho?“ v kontextu nové knihy Lawrence Krausse Vesmír z ničeho.

3.3 Česko–slovenský seminář Společnosti pro trvale udržitelný život „Aktuální problémy chráněných území přírody a krajiny ČR a SR“ spojený s volitelnými exkurzemi do okolí.

3.3.1 Záznam ze semináře.

Seminář „Aktuální problémy chráněných území přírody a krajiny ČR a SR“ byl uspořádán Východočeskou pobočkou STUŽ, pražským ústředím STUŽ, slovenskou STUŽ, Geografickým ústavem Slovenské akademie věd, Centrem pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy v Praze, Univerzitou Hradec Králové a Střediskem ekologické výchovy Sever Horní Maršov v Domě obnovy tradic, ekologie a kultury v Horním Maršově s exkurzemi do hor ve spolupráci se Správou KRNAP ve dnech 30. 5. – 1. 6. 2014

Námět uspořádat v Krkonoších česko–slovenský seminář s tematikou „Aktuálních problémů velkoplošných chráněných území přírody a krajiny v ČR a SR“ se zrodil po zářijovém Memoriálu Josefa a Petry Vavrouškových v roce 2013 jako reciproční česká akce, spojená s pozváním a poděkováním pracovníkům SAV a dalším účastníkům ze Slovenska za jejich péči při našich účastech na Memoriálech J. a P. Vavrouškových v Západních Tatrách. Přípravy a organizace akce se ujala Východočeská pobočka STUŽ ve spolupráci s pražským ústředím STUŽ a postupně se přidávaly další instituce, uvedené v nadpisu tohoto záznamu. Jako místo konání byl vybrán Dům Obnovy Tradic, Ekologie a Kultury (DOTEK) v Horním Maršově, vzniklý na podzim 2013 v rekonstruované faře u kostela Panny Marie z iniciativy Střediska ekologické výchovy Sever v Horním Maršově, který se stal jedním ze spoluorganizátorů.

Seminář byl připraven ve třech hlavních součástech. První byla věnována přednáškám a prezentacím účastníků v přednáškovém sále v DOTEKU Horní Maršov, druhá pak sestávala z exkurze po rekonstruované bývalé faře z počátku 17. století, tvořící sídlo této nové vzdělávací a informační instituce. V ní byly vhodně skloubeny požadavky památkové péče s požadavky na moderní, energeticky úsporné technologie vytápění dřevními peletami, promyšleného větrání, přípravy teplé užitkové vody solárními ohřívači, s využitím solární energie k výrobě elektřiny fotovoltaickými panely a s rekuperací tepla z kuchyně a vnitřních prostorů k opětovnému temperování budovy. Náplň činnosti střediska DOTEK vystihuje jeho název. K této části patřila i nedělní ranní prohlídka interiéru staršího hřbitovního kostela Nanebevzetí Panny Marie, ke kterému fara patřila. Třetí část setkání tvořila exkurze do návštěvnické i v létě exponované oblasti Krkonoš kolem nejvyšší hory ČR Sněžky (1 603 m n. m.) s odborným průvodcem ze Správy KRNAP RNDr. Jiřím Flouskem (sobota 31. 5.) a výlety dle výběru účastníků do dalších částí Krkonoš s Ing. Michalem Skalkou (neděle 1. 6.). Program semináře a seznam 19 účastníků (bez průvodců z KRNAP) tvoří přílohy tohoto záznamu.

Účastníky uvítali za SEV Sever Horní Maršov Hana Kulichová a jako hlavní gestor přípravy a moderátor sobotního dopoledního semináře Ing. arch. Martin Říha z Východočeské pobočky STUŽ. Text jeho vystoupení na semináři i jeho powerpointová prezentace jsou připojeny v dalších přílohách tohoto záznamu. Ostatní vystupující slíbili předat své příspěvky a prezentace na webové stránky STUŽ a spoluorganizátorů. Sobotní dopolední exkurze spočívala v přesunu auty do Velké Úpy ke spodní stanici sedačkové lanovky a lanovkou na Portášky, odtud po představení a krátkém úvodu průvodce ze Správy KRNAP RNDr. Jiřího Flouska následovala komentovaná cesta přes Růžohorky, Růžovou horu a sedlo pod Sněžkou na vrchol Sněžky. Odtud po krátkém výkladu a odpočinku cesta pokračovala řetězovým chodníkem ke Slezskému domu a dál do Obřího dolu. Po dalším zastavení u kapličky s památníkem obětí laviny účastníci prošli z Obřího dolu kolem nové dolní stanice kabinové lanovky na Sněžku do Pece pod Sněžkou a do Velké Úpy k parkovišti u dolní stanice lanovky na Portášky. Návrat auty do DOTEKU v 19.00 hodin ještě nebyl konec programu toho dne. Po večeri následovala PowerPointová prezentace RNDr. Jiřího Flouska ze Správy KRNAP a beseda k hlavnímu tématu semináře i dílčím dopoledním vystoupením až do 22.00 hodin.

V neděli v 7.30 byl účastníkům semináře umožněn vstup do interiéru staršího hřbitovního kostela Nanebevzetí Panny Marie, který čeká na rekonstrukci. Střecha a vnější omítky již byly opraveny. Po snídani

už nebyl organizován jednotný program pro všechny účastníky, byl však od 9.00 zajištěn opět odborný průvodce ze Správy KRNAP, Ing. Michal Skalka. Ing. arch. Martin Říha se v 9.00 rozloučil s těmi, kdo zůstali na nedělní program výletů v Horním Maršově. Se skupinou Jan Szöllös, Jana Dlouhá, Miroslav Petr projeli trasu Horní Maršov – Svoboda n. Ú. – Rudník – Vrchlábí, Správa KRNAP + SEV Krtek – Benecsko – Horní Štěpanice, se zastávkami ve Vrchlábí a na Benecku. Z Horních Štěpanic pak odvezl Ing. arch. Říha Janu Dlouhou na rychlík Hradec Králové – Praha s odjezdem ve 12.08, v Hradci Králové vystoupil i Mirek Petr. Jana Szöllöse pak odvezl na nádraží v Pardubicích k rychlíku na Slovensko s odjezdem ve 12.34. Návratem do Hradce Králové však seminář neskončil. Ještě v neděli 1. 6. zajistil garant semináře stažení svých fotografií z fotoaparátu a jejich rozeslání účastníkům semináře přes Úschovnu.cz samostatnou zásilkou. Na pondělí 2. 6. 2014 pak zbylo rozeslání tohoto záznamu ze semináře s přílohami, z nichž prezenční listinu bylo třeba naskenovat v pondělí z originálu do elektronické podoby v Copy-centru.

Závěrem lze konstatovat, že se podařilo uspořádat skutečně hutnou a obsahově kvalitní, i když duševně i fyzicky náročnou akci, které neuvěřitelně přálo i počasí. Účastníci si jistě odvázejí bohaté zážitky, ale i hodně kyseliny mléčné ve svalstvu nohou a zad.

Na základě prezentace Ing. arch. Říhy a úspěšného průběhu celé akce padl od některých účastníků námět, aby podobně zorganizoval poznávací zájezd Východočeské pobočky STUŽ do Severočeské hnědohelné pánve. Poděkování patří Jiřímu a Hance Kulichovým a personálu DOTEKU za péči o ubytování, stravu a technický servis semináře, pánům Ing. Michalu Skalkovi a RNDr. Jiřímu Flouskovi ze Správy KRNAP, kteří nám byli ochotnými průvodci i ve dnech pracovního klidu a všem, kteří svými aktivními příspěvky přispěli k obsahu i kvalitě semináře. V neposlední řadě pak našim hostům ze Slovenska, kteří vážili tak dalekou cestu, aby poznali zajímavý kousek České republiky a Národního parku Krkonoše a kteří přispěli informacemi o stavu ochrany přírody a krajiny, její legislativy a o problémech státní správy chráněných území na Slovensku i o ekologické výchově na školách.

Zapsal Ing. arch. Martin Říha V Hradci Králové dne 1. června 2014

3.4 Exkurze do Českého krasu – okolí Hostimi a Svatého Jana pod Skalou

V sobotu 3. května se STUŽ připojila k exkurzi, pořádané Správou CHKO Český kras.

Krajinou provázeli již z minulých roků osvědčení průvodci botanik Tomáš Tichý a lesník Josef Mottl. Účastníci měli možnost vidět mnoho zajímavého, od lesů, skalních trávníků i mokřadu a kvetoucích vzácných a chráněných rostlin až po halštské hradiště, Solvayovy lomy a krásné výhledy.

3.5 Exkurze do záchranné stanice živočichů Hrachov

V sobotu 17. května uspořádala STUŽ ve spolupráci s Ochranou fauny, o. p. s., prohlídku Centra Ochrany fauny ČR v Hrachově u Sedlčan, resp. u Krásné Hory nad Vltavou. Centrum ochrany fauny patří (s návazností na areál společnosti Domov fauny, provozující psí útulek a stáje pro týrané psy a hospodářská zvířata) mezi nejmodernější a největší areály na ochranu zvířat nejenom u nás, ale v rámci střední Evropy, a bylo zprovozněno v roce 2012 díky prostředkům z Evropské unie, podpoře ze Státního fondu životního prostředí, Ministerstva životního prostředí ČR, Středočeského kraje, sponzorů a neúnavného úsilí Pavla Křížka a jeho spolupracovníků z Ochrany fauny.

3.6 Memoriál Josefa a Petry Vavrouškových – dvacáté výročí konání Memoriálu a nedožitě sedmdesáté narozeniny Josefa Vavrouška.

Memoriál se konal ve dnech 19. – 21. září, ubytování opět v penzionu Jurika.

3.6.1 Memoriál podvacáté

Ve dnech 19.–21. září 2014 se konalo v penzionu Jurika v Bobrovci už 20. setkání členů české i slovenské Společnosti pro trvale udržitelný život v Západních Tatrách, kde před 19 lety zahynuli pod lavinou

v dolině Parichvost Josef Vavroušek s dcerou Petrou (první setkání se konalo již v roce tragédie, proto nesouhlasí počet let a počet setkání). Josef by se letos v září dožil 70 let a za rok to bude už 20 let, co ho postrádáme. Po několika letech nižší účasti se letos řady návštěvníků opět rozrostly na 19 lidí, po letech zdravotních problémů se opět zúčastnila a statečně došla až k mohyle a zpět Eva Vavroušková, slavící narozeniny v září stejně, jako je slavil Pepík. Slovenští kolegové pochod přihlásili i jako součást celosvětové kampaně na podporu opatření proti lidmi vyvolaným klimatickým změnám, která vyvrcholila téhož dne na celém světě pochody ekologických aktivistů před úterním „klimatickým summitem“ OSN v New Yorku. Počasí bylo tentokrát doslova „aprilové“. Ráno polojasno, chladno, při vstupu do Jalovecké doliny se zatáhlo a začalo pršet, takže na první občerstvovací stanici pod přístřeškem přišli všichni zmoklí. Když se navíc ukázalo, že most přes Jalovecký potok vzala při nedávné vichřici voda, někteří (včetně mne) to vzdali a vrátili se. Během svačiny, přípitku „něčím na zahřátí“ a hloubání, jak potok překonat po kamelech a padlých kmenech stromů, se však opět mraky rozestoupily a načas dokonce vysvitlo slunce. To většinu účastníků povzbudilo k vylepšení přechodu přes potok dalšími kameny a k pokračování v cestě. Nebe se však zamračilo a sprchlo během dne ještě jednou, a bylo tak možné pořídit fotografie se skutečně dramatickými mraky nad horami. Po výstupu do doliny Parichvost k mohyle zahynuvších se ti nejzdatnější vydali i na Baníkovské sedlo a dál, čímž ovšem přišli o potěšení navštívit v otvíracích hodinách salaš Pastierska u Jalovce, vypít si pohár žinčice a nakoupit si produkty z ovčího mléka. V pátek a v sobotu večer se účastníci už tradičně informovali o aktuální politické a hospodářské situaci ve svých zemích i ve světě, v environmentální a sociální oblasti, v obou pořadatelských organizacích STUŽ, a také plánovali budoucnost. Někteří si jako přídavek dopřáli i nedělní doprovodný program s výletem na zajímavá místa v okolí místa konání. Letos to byl výlet na archeologickou lokalitu Havránok s pozůstatky keltského osídlení nad nivou Váhu s Dr. Pietem a prohlídka obnovených fresek v ranně gotickém kostele v Martinčeku u Ružomberoku.

Letos se po oba večery probírala zejména politická situace v obou zemích před volbami do místních zastupitelstev, reakce obou vlád a parlamentů na krizi na Ukrajině, postavení nevládních neziskových organizací a aktivistů. Vzpomínalo se nad z dataprojektoru promítanými fotografiemi z dřívějších Memoriálů i jiných akcí STUŽ v České i Slovenské republice na ty, kdo už mezi námi nejsou, i na ty, kdo se letos nemohli z různých důvodů zúčastnit. Z úst Mikuláše Huby padl jako námět pro další léta návrh, zda by zajímavosti programu a tím i účasti na příštích Memoriálech neprospělo, kdyby nebyly stále na stejném místě, ale konaly se v zajímavých místech ČR i SR střídavě a byly spojeny s exkurzí do nových míst a problémů ochrany přírody, krajiny, životního prostředí lidí. Přišlo by se tak sice o každoroční kontakt účastníků s místem skonu Josefa a Petry Vavrouškových, ale nikoliv s jejich odkazem a záběrem jako předsedy Federálního výboru pro životní prostředí ČSFR, s působností v obou dnes rozdělených státech.

Zatímco česká část účastníků letos přivezla na Memoriál jen několik čísel Zpravodaje STUŽ, slovenská dala k dispozici publikaci o díle slovenského abstraktního malíře Roberta Bruna a 3 publikace Maňa Huby – Ekoblogy s ilustracemi Fera Guldana, Můj vesmír a Můj vesmír II, obsahující jeho glosy k dřívějším i aktuálním problémům ochrany přírody a krajiny, kultury, architektury, politiky, a také „medailonky“ rozsáhlé množiny známých, spolupracovníků a celých občanských komunit, kteří a které se vepsali pozitivně do jeho paměti. Je obdivuhodné, co vše stačí Maňa Huba vedle činnosti poslance, vědce a pedagoga stihnout i na poli osvěty, publikační činnosti, občanské angažovanosti v nevládních hnutích i na mezinárodní environmentální scéně.

Od sobotního večera a nedělního dopoledne se účastníci postupně rozjížděli do svých domovů plní nových dojmů a s „dobitými bateriemi“ z velmi přátelského setkání. Osobně jsem velmi zvědav, s jakým závěrem bude v obou národních organizacích STUŽ přijat onen námět Maňa Huby, aby se stal Memoriál tak trochu „putovní“, se střídáním v ČR i SR. Mně se ten námět líbí a dovedu si představit v ČR hned několik míst, kam slovenské přátele po letošním úspěšném květnovém mezinárodním semináři v DOTEKU v Horním Maršově v Krkonoších dále pozvat. Šumava (s problematikou managementu lesů), styk CHKO Lužické hory, České středohoří a NP České Švýcarsko (s problematikou cestovního ruchu), Krušné hory a Podkrušnohoří (s problematikou vlivu povrchové těžby a energetiky na přírodu, krajinu i osídlení a překonávání důsledků vyhnání Němců po 2. světové válce), Český ráj (s problematikou vzniku a správy geo-

parků) a jistě lze přidat v Čechách, na Moravě i ve Slezsku další, pokud se najdou lidi, schopní a ochotní je připravit. Máme tedy všichni o čem přemýšlet.

Martin Říha, v Hradci Králové dne 24. září 2014

3.6.2 Můj přítel Josef

Vzpomínka na Josefa Vavrouška při příležitosti jeho nedožitých sedmdesátých narozenin z pera Maňa Huby.

Oslovením Vážený a milý příteli, dvakrát podčiarknutým, sa zvykli začínať listy Josefa Vavrouška priateľom.

Priateľstvo patrilo v hierarchii Josefových hodnôt do tej najvyššej kategórie. Zdá sa mi, že jeho filozofia i prax medziľudských vzťahov sa zakladali práve na fenoméne priateľstva, na tom, že fakt priateľstva otvára dvere, ale i zaväzuje. Bolo to priateľstvo nesmierne obohajujúce. Nielen Josefovou permanentnou pripravenosťou pomáhať druhým (od Lambaréne až po ochotu poskytnúť svoj byt komukoľvek z priateľov, kto sa v Prahe ocitol bez strechy nad hlavou). Stále viac a viac sa mi zdá, že práve fenomén priateľstva je tým najlepším kľúčom k pochopeniu mnohorozmernej Josefovej osobnosti. Bez neho by bol „len“ človekom mimoriadneho nadania, poznania, videnia, schopnosti, sily, húževnatosti... Ale práve to niečo navyše, tá obdivuhodná schopnosť rozdávať i prijímať dary priateľstva, urobili z neho to, čím pre nás bol, bez ohľadu na to, či sme sa s ním stretli na horách, na konferencii, vedeckej obhajobe, expedícii, na námestiach Nežnej revolúcie, v politike, či pri oprave salaša... Schopnosť vytvárať a šíriť okolo seba priateľskú atmosféru ho priam predurčovala – samozrejme v kombinácii s vyššie uvedenými danosťami a schopnosťami – na to, aby sa stal príťažlivou vedúcou osobnosťou.

Kto mal možnosť zažiť uvoľnenú atmosféru doma u Vavrouškovcov, ktorú nedokázalo narušiť ani najväčšie pracovné vypätie, ani najrušnejšie udalosti, valiace sa okolo, mi dá za pravdu, že priateľskú pohodu domova v spoločnosti Evy a Petry si Josef nedal vziať nikým a ničím. A nešlo pri tom o nejakú „vznešenú izoláciu“, o azyl pred svetom. Práve naopak: večery a neraz i noci u Vavrouškovcov trávievali ľudia vari z celého sveta, ktorí sa však s vďakou prispôbovali a spoluvytvárali priateľskú atmosféru.

Federálny výbor pre životné prostredie, ktorý Josef s kolektívom najbližších spolupracovníkov vytvoril takpovediac z ničoho a ktorý za necelé dva roky svojej existencie odviehol v prepočte na limitovaný počet pracovníkov a prostriedkov vari najväčší kus práce zo všetkých ústredných orgánov štátnej správy, fungoval na báze vzájomnej dôvery a priateľských vzťahov. Sekretariát ministra Vavrouška: aký to kontrast s podobnými ustanovizňami! Žiadne tapaciovane dvere. Žiadne kamery priemyselnej televízie, skúmajúce čakajúce stránky. Žiadne nepreniknuteľné valy odmeraných vedúcich sekretariátu, úradu, kancelárie, žiadne „príďte skúsiť šťastie o týždeň, o mesiac, o rok...!“. Nevie, kde na to minister Vavroušek bral čas, ale dvere k nemu boli vždy otvorené a za nimi človek, ktorý každého pozorne vypočul a spravidla i našiel spôsob, ako veci pomôcť. Aj keby tomu mal obetovať ďalšiu prebdenú noc.

Josef nepožíval umelú, ale prirodzenú autoritu. A tá musí byť založená na vzájomnej zodpovednosti a kolegiálno-priateľských vzťahoch. Len na ilustráciu dodajme, že Josef si s málokým zo svojich podriadených vykal.

Čo ľutujem, je to, že mi osud nedoprial zážitok z priateľstva na spoločnom horolezeckom lane s Josefom, či v spoločnom kanoe. Absolvovali sme spolu vlastne len niekoľko horských túr, aj z toho väčšina boli intenzívne „výšľapy“, využívajúc skoré rána alebo medzery v konferenčných programoch na spoločne strávených podujatiach v Nórsku, Brazílii, Švajčiarsku, Maďarsku rovnako ako v Dobříši, Liptovskom Hrádku, Starej Lesnej, Kostelci nad Černými lesmi či Novej Bošáci, alebo hoci na tradičnom silvestrovsko-novoročnom moravsko-slovenskom Pomedzí.

Ešte pár týždňov pred svojou poslednou túrou Josef sníval o himalájskej osemtisícovke. Nikdy nezbudnem na náš netušene rozlúčkový výlet pomedzi opršané hrozenkovské kopanice v predposledný deň Roku Pána 1994, keď sme spolu hovorili o tom, ako by bolo fajn na budúci rok zorganizovať expedíciu do Indie a Nepálu. Zo začiatku som to bral ako nezáväznú rojčenie. Avšak Josef dokázal nadchnúť svoje okolie aj za tie zdanlivo najnereálnejšie projekty. A koľké z nich aj dokázal zrealizovať?!

Ako som už povedal, väčšina našich túr zostala len v podobe plánov. A nielen tie exotické. V tej istej kategórii zostala aj hrebeňovka Veľkej Fatry, Choč, Poľana, lazy Slovenského Rudohoria, najkrajšie kopce Malých Karpát, a najmä vysokotatranské sviatočné lezenie. Lenže Josefova veľkosť nebola podľa mňa len v tom, že rád vyhľadával a zdolával – doslovne i obrazne – veľké vrcholy, ale v tom, že dokázal povýšiť i tú zdanlivo najbanálnejšiu prechádzku poza mesto na nezabudnuteľný zážitok.

Josefova veľkosť skutočne nebola iba vo veľkých výkonoch, ktoré lemujú jeho priamočiaru cestu životom, ale aj v priateľskom geste, srdečnom mužnom objatí či radosť z toho, že človeku môže pomôcť hoci s ťažkým batohom. V obetavosti, s akou vybehol po precestovanej noci a v daždi z Tatranskej Lomnice na Skalnaté pleso, keď sa zistilo, že nás je o jedného viac, než ako je kapacita lanovky. V ohľaduplnosti, s akou zostal spať na zarosenej tráve pred chalupou, keď prišiel v noci na mlyn do Kvačianky a nechcel budiť tých, ktorí spali vo vnútri. V samozrejmosti, s akou venoval svoje diéty, keď po príchode do Bergenu ktosi priateľovi ukradol peniaze.

O veľkosti svojho priateľstva a solidarity nás Josef presvedčil i vo chvíľach, ktoré patrili pre nás k najneprijemnejším. Keď sa spustila kampaň proti nám, ako autorom a vydavateľom Bratislavy/nahlas, využil všetky svoje možnosti a osobné styky na to, aby sa táto naša aktivita pochopila tak, ako bola myslená. Neinak tomu bolo aj v prípade kauzy Gabčíkovo-Nagymaros.

Expedícia Lambaréne – osem mesiacov strávených s niekoľkými priateľmi na cestách i necestách najbiednejšieho kontinentu. Stovky horolezeckých túr – od českých „pieskov“, cez Tatry až po svetové veľhory, dlhoročné účinkovanie v hnutí ochrancov životného prostredia, organizovanie Fóra nezávislej inteligencie, dni a noci medzi podobnými nadšencami v „Špalíčku“, koncipujú program Občianskeho fóra, senzačný vzťah k rodine, to všetko by sa ťažko dalo predpokladať u človeka bez priateľského vzťahu k svojmu okoliu, bez vrodeneho kamarátskeho ducha.

A predsa si myslím, že u Josefa jestvovali ešte hlbšie, dosiaľ nepomenované predispozície jeho priateľskej povahy. Myslím, že si v sebe uchoval kus detskej duše v tom najlepšom zmysle slova. Utvrďuje ma v tom jeho jedinečná schopnosť bezprostrednej komunikácie s deťmi odkiaľkoľvek, deťmi, ktoré zbožňoval a ktoré zbožňovali jeho. Moje deti sú vo veku, kedy sa otázky života a smrti ešte rozumom chápať nezvyknú. Zdá sa však, že v tomto prípade aj ony pochopili. Veď im v Josefovi odišiel ten veľký kamarát ujo Pepoušek, čo ich tak rád vyhadzoval do vzduchu a vpravieval im: „Vy krásní pejsci“.

A kto odišiel v Josefovi, nám, dospelým? Vážený a milý priateľ, dvakrát podčiarknuté.

Mikuláš Huba, Bratislava, 1995

3.7 Cena Josefa Vavrouška

Smyslem Ceny Josefa Vavrouška je ocenit konkrétní činy pro zdravé životní prostředí a udržitelný rozvoj. Cenu udělovaly do loňského roku každoročně společně Nadace Partnerství a Nadace Charty 77. Vzhledem k tomu, že Nadace Charty 77 uděluje nově Cenu Václava Havla a administrovat tolik cen již

není v jejich silách, bylo dohodnuto, že nadále bude Cenu Josefa Vavrouška udílet jen Nadace Partnerství, a to za stejných podmínek.

V roce 2014 se jedná o osmnáctý ročník.

Cena je spjata se jménem předního českého ekologa, ministra životního prostředí ČSFR Josefa Vavrouška, který 18. března 1995 spolu s dcerou Petrou tragicky zahynul při pádu laviny.

Výběr laureáta na Cenu Josefa Vavrouška provádí jedenáctičlenná porota složená z odborníků v oblasti životního prostředí, osobností veřejného života a zástupců nadace Partnerství. Vlastní předání Ceny Josefa Vavrouška probíhá v prvním červnovém týdnu. Datum není náhodné, váže se ke Světovému dni životního prostředí, kterým je tradičně 5. červen.

Letos byli navrženi tito kandidáti:

Josef Fanta, Eduard Sequens, Jan Hřebačka, Pavel Křížek, Vojen Ložek, Petr Pakosta, Hana Korvasová, Václav Čermák, Jana Drápalová, Naďa Johanišová, Jana Lorencová, Jiří Zajíc, Radomír Božek, Jaromír Lán, Lenka Šoltysová.

Ve čtvrtek 5. června byl v rezidenci primátora hlavního města Prahy slavnostně představen držitel prestižní Ceny Josefa Vavrouška pro rok 2013. Letošním laureátem se stal Petr Pakosta, který byl nominován za celoživotní úsilí o ochranu životního prostředí v Severočeské hnědouhelné pánvi, za záchranu zámku Jezeří a za aktivity pro obnovu osídlení a lesů na Krušných horách.

„Vnímám to jako ocenění všech, kteří přemýšlí podobně jako já, ale hlavně konají. Jsou to lidé, kteří žijí v nepřetržité konfrontaci zdravého rozumu a lidské hlouposti a také v duchu hesla konference v Nairobi ‚Nepotřebujeme už tolik vědět, jako více dělat‘. Té konference, které se tehdy, pokud se nepletu, zúčastnil i Josef Vavroušek. Všichni, kteří se tady na vyhlášení setkáváme, víme, že náš přístup není osamocený a že je správný.“

3.7.1 Vzpomínka na Josefa Vavrouška při příležitosti předání jeho ceny za rok 2013

Když jsem byl osloven, abych zde zavzpomínal na Josefa, kterému by bylo letos 70 let, pocítil jsem velké rozpaky a zapochyboval jsem, jestli volba padla na toho pravého... těch „povolanějších“ je jistě dost.

Pravda, patřil jsem nějaký čas k Josefovým blízkým spolupracovníkům, a doufám i kamarádům... Konec konců byl to Josef, který mě před více než 20 lety vytrhl z mého akademického poklidu a s nonšalantní samozřejmostí přehodil výhybky mého života.

Nevím, jestli mě toto opravňuje, abych zde mluvil, ale poctěn jsem a tedy zkusím trochu zavzpomínat:

K onomu vytržení došlo někdy na přelomu let 1990 a 1991, byla to stále ještě hodně hektická doba transformace, doba kvasu, změny a naděje – téměř dějinného optimismu, kdy se lepší svět zdál být téměř na dosah ruky. Já jsem se chtěl přiblížit tomuto proudu - a Josef byl jeho ztělesněním. Tak jsem se nechal vytrhnout.

V roli poradce na dílčí úvazek jsem se na FVŽP podílel především na realizaci Josefových mezinárodních iniciativ... neboť vedle té veškeré „domácí běžné práce“, tedy vyvážení země z ekologické katastrofy a třeba dnes těžko představitelné porce environmentální legislativy počátku 90. let, měl Josef sílu a nezádržitelnou potřebu pracovat minimálně

Jan Kára na udílení ceny Josefa Vavrouška

v kontinentálním měřítku a dokonce sprádat plány na záchranu světa. Měl všechno systémově propojené a byl přesvědčen, že právě oblast životního prostředí (spíše než třeba ekonomika, kde mají země různé a protichůdné zájmy) je tím skutečným základem mezinárodní spolupráce.

V podmínkách, v nichž jsme tehdy pracovali, čerstvě vnořeni z totality a s minimálními zkušenostmi z mezinárodních jednání, měly Josefovy nápady často punc „mission impossible“. Překvapovalo nás, že trvá na jejich zhmotnění.

Práce na tom zhmotňování pak probíhala ve víceméně ustáleném „třífázovém“ cyklu:

Nejprve naše pochyby, malověrnost a resistance – s tím si Josef ovšem hravě poradil třeba úsměvem či mávnutím ruky; nepřesvědčil nás úplně, ale když byl blízko, tak jsme mu věřili;

Následoval vír aktivit, které Josef urputně posouval kupředu, a kdy nebyl čas ptát se po smyslu toho, co děláme;

A když bylo hotovo, s uklidněním se opět vkrádaly pochyby...

Mluvím o Dobříšské konferenci ministrů životního prostředí z Evropy v červnu 1991.

Mluvím o schůzce ministrů životního prostředí ze střední a východní Evropy v Tatrách počátkem roku 1992.

Mluvím o přípravách na světovou Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro v červnu 1992.

Mluvím o Josefových návrzích na reformu OSN. A zde se trochu zastavím:

Vypadalo to jako úplná bláhovost: zkomprimovat vizi světového řádu v podstatě do jediné tabulky, do matice, kde bylo pěkně po inženýrsku nalajnováno, jak má vypadat vrcholná světová organizace, pokud má opravdu fungovat a pokud má umět reagovat na výzvy současného světa. Rozesílali jsme tuto vizi lepšího světového řádu představitelům zemí i mezinárodních organizací, pamatuji se, jak jsem byl nucen s touto tabulkou pobíhat po chodbách sídla OSN v Ženevě a podstrkávat jí různým pohlavárům. A tuto vizi Josef – tuším, že bez požehnání vlády – prezentoval i ve svém vystoupení na konferenci v Riu.

Ale byla to jen bláhovost? Procesně asi ano, ale myslím, že až po létech nekonečných dohadování a drobných reforem OSN do té Josefovy vize tak nějak dorůstá.

Každopádně po návratu z Ria koncem června 1992 už vývoj v Československu nabíral jiný kurz, začala de facto demontáž federace, a spousta té Josefovy (a naší) práce byla jakoby zmařena, udržitelný rozvoj se

stal nežádoucím pojmem... a mohl bych pokračovat...

Teprve za této situace mi začal pomalu docházet hlubší význam Josefových iniciativ, na nichž jsem měl tu čest se (amatérsky) podílet. Docházelo mi, že Josef nejen viděl dál, ale možná i tušil, že to „okénko příležitosti“, které se počátkem 90. let pootevřelo, je tady jen na chvíli, a že je tedy třeba jej maximálně využít.

A tím vlastně začala jakási čtvrtá „virtuální“ fáze spolupráce s Josefem, fáze uvědomění, o kolik nás předběhl. Nepřervala jí ani tragická událost v roháčské dolině Parichvost v březnu 1995, spíše naopak. Tahle fáze trvá dodnes. Myslím na Josefa často – na jeho toleranci, odhodlání i pokoru, na jeho přímočarost horolezce „ve stěně“. Myslím na něj také proto, že kolem sebe nevidím moc lidí jeho formátu.

Vlastně pořád hledám nějakého takového „Pepu Vavrouška“ – někoho s vizí, s nezdolnou energií za tou vizí jít, a zároveň se schopností zachovat si neokázalou vlídnost prostého člověka...

Na závěr tedy musím konstatovat: Pepo chybíš!

Jan Kára, 5. 6. 2014

3.7.2 Laudatio na Petra Pakostu

(Přednesl Martin Říha)

Vážené dámy, vážení pánové, přátelé,

je mi ctí, že tu dnes mohu pronést laudatio na Petra Pakostu při příležitosti udělení Ceny Josefa Vavrouška za rok 2013 Nadací Partnerství. Vnímám to však jako ocenění za celoživotní angažovanost ve prospěch životního prostředí, nikoliv jen za jeden rok. Petr Pakosta se za 76 let stal osobností tak bohatou na zážitky, životní zkušenosti a občanskou angažovanost, že by to stačilo na několik životů. Petr se narodil v roce 1938 v Brandýse n. Orlicí ve Východních Čechách. Jako dítě tam zažil 2. světovou válku a první léta po ní. V roce 1953 šel po základní škole do učení. Vyučil se horníkem. Na Mostecko se dostal, jak tehdy bylo zvykem, na umístěnku. Po několika měsících na svobodárně zjistil, že pro něj město Most, měnící se z královského města s 650 - letou historií v Panelákov, není tím pravým. Našel si domek s demoličním výměrem v Hoře Sv. Kateřiny u potoka, jako byl zvyklý z dětství u Tiché Orlice. Domek začal křísit k novému životu. Dostal se na hlubinný důl Centrum, kde pracoval až do pracovního úrazu, který mu další fárání znemožnil. Doplnil si vzdělání o pedagogiku a učil 15 let na stavebním učilišti v Meziboří u Litvínova. Petr má dodnes dar pozorovacího talentu a schopnost vidět věci v souvislostech. Umí spojovat obecné s konkrétním a naopak, nepodléhá módě a názorovému mainstreamu, myslí originálně. Umí to i prodat, někdy s provokativní nadsázkou, nepostrádající racionální jádro ani humor. Brzy se proto začal kromě povolání zajímat i o věci veřejné jako občan, který není lhostejný k negativním jevům kolem. Tento jeho zájem nemohl přehlédnout devastaci krajiny v SHP, rozvíjející se od 60. let a způsobovanou útlumem hlubinné těžby a obrovským rozvojem těžby povrchové. Sledoval odumírání lesů na Krušných horách působením emisí škodlivin do ovzduší z četných elektráren, chemiček a dalších průmyslových provozů v Podkrušnohoří. Viděl ničení sídel i památek, celého kulturního dědictví po původním obyvatelstvu v pohraničí i podhůří Krušných hor. Za svého působení úředníka ONV Most pochopil, jak neúčinná je snaha čestných úředníků veřejné správy za socialismu

čelit negativním tendencím v území. Od 70. let minulého století proto vstupoval do ekologických hnutí a aktivit. Nejdříve Brontosaurus, ČSOP, spoluzakládal Spolek pro záchranu (a později obnovu) zámku Jezeří. Pracoval v terénu i v osvětě, hledal a nacházel kontakty mezi vědci, odborníky, umělci, spolupracoval se spřízněnými dušemi, jako byl Milan Štoviček, akce k probuzení občanské společnosti, např. besedy v Docela malém divadle v Litvínově. Jako člověk průbojný a asertivní se nebál oslovit místní, regionální ani ústřední politiky a klást jim nepříjemné otázky. Tak se mu brzy dostalo pozornosti nejen od duší spřízněných, ale i od StB. Ve druhé polovině 80. let, když pod tlakem „perestrojky“ v SSSR i u nás „normalizace“ začala slábnout, využili environmentální aktivisté kontaktů a informací odborníků, jakými byli RNDr. Jan Marek ze Stavební geologie Praha, Ing. arch. Zdeněk Stáhlík a Ing. Igor Míchal, CSc. Z Terplanu Praha, Ing. Marie Lafarová z VÚVA Praha a další, k přímému oslovení představitelů státní moci a správy. Požadovali, aby namísto „šidítek“, jakými byly kompenzační a stabilizační příspěvky na lepší životasprávu a kvalitnější dovolenou pracovníkům, kteří v postižené oblasti SHP žili a pracovali alespoň 10 let, začali konečně řešit příčiny zhoršujícího se stavu sídel, přírody, krajiny, zdravotního stavu i sociální struktury. Oslovili předsedu Severočeského KNV, místopředsedu KNV, zodpovědného za oblastní plán a životní prostředí, tajemníka KV KSČ a nakonec i tajemníka ÚV KSČ Rudolfa Hegenbarta. Dokázali přenést problémy těžby, energetiky, ochrany sídel, krajiny, památek i lidského zdraví v kraji až na jednání ústředních orgánů země a federace. Založili Ekofórum pánevní oblasti Severočeského kraje s právníkem Ing. Luborem Voleníkem. Už nikoliv jen intuitivně, ale s dobrými věcnými podklady, se začali dožadovat nápravných opatření v životním prostředí i v sociálních podmínkách obyvatel. Ještě před Listopadem 1989 tak docílili mimo jiné obnovení památkové ochrany zámku Jezeří, který už byl vyškrtnut ze seznamu památek a odsouzen k demolici ve prospěch těžby Velkolomu ČSA. Prosadili vymezení jeho ochranného pilíře, zahrnujícího i torzo zámeckého arboreta. To už se ale pod vlivem několikátýdenních inverzí s vysokými koncentracemi škodlivin v ovzduší začaly v říjnu 1989 plnit nejdříve čekárny lékařských ordinací, pak i ulice a náměstí lidmi, protestujícími proti způsobu hospodaření a vládnutí v kraji. Protesty začaly v Teplicích a vše vyvrcholilo 17. listopadu 1989 v Praze a postupně v celé zemi.

Petr Pakosta se jako člen Ekofóra aktivně zúčastnil budování nových orgánů ochrany životního prostředí, prací na prvních celostátních dokumentech MŽP a vlády k ozdravení životního prostředí v Severočeském kraji, a přitom pokračoval i v práci doma, na zámku Jezeří, v Litvínově, v Hoře Sv. Kateřiny. Stal se zastupitelem a místostarostou, využil svou hornickou erudici v obnově a zpřístupnění starých důlních děl na Hoře Sv. Kateřiny. Využívá navázaných kontaktů v dalším boji s těžařskou lobby mezitím zprivatizovaných dolů, v obnově staveb, přeshraničních styků se SRN po odstranění drátů, v ochraně přírody a krajiny Krušných hor. Publikuje zajímavé texty, shromáždil a zná spoustu informací o historii kraje, těžby, o proměnách krajiny, osídlení i obyvatel. Na Hoře Sv. Kateřiny vybudoval ekologickou farmu, stal se členem Okresní agrární komory a hnutí Pro bio, než musel s věkem tuto farmářskou aktivitu předat následníkům. Nepodlehл módním kampaním a prosazuje zdravý selský rozum. Např. jen přiměřený rozvoj turistiky, ale také třeba obnovitelných zdrojů, jako jsou větrné a solární elektrárny na Krušných horách. Je si vědom i jejich nevýhod a negativních vlivů. Nabádá k opatrnosti, k důkladnému hodnocení správnosti počtů i lokalizace, vlivů na okolí. Za své město a venkov bojuje ve Svazu měst a obcí při jednání o rozpočtovém určení daní. V roce 2008 šokoval iniciativou, kterou se zastupitelstvo města Hora Sv. Kateřina usneslo připojit se jako nová městská část k hlavnímu městu Praha s odůvodněním, že zatímco příspěvek ze státního rozpočtu je v Praze 38 tis. korun na trvale bydlícího obyvatele, na Hoře Sv. Kateřiny je to jen 8,6 tis. korun. Tato recese samozřejmě „neprošla“, ale upozornilo to na závažný problém a dosáhli tak spolu s kolegy ze SMO, že se za ministra Kalouska rozpočtové určení daní přeci jen poněkud upravilo ve prospěch malých obcí s obrovskými katastry, délkami komunikací, navíc v horských podmínkách s delší a tvrdší zimou. Dodnes aktivně bojuje za zachování územních ekologických limitů těžby v SHP, za šetrnější energetickou i surovinovou politiku, za ochranu přírody, krajiny, sídel a památek kraje, za lidské zdraví populace. Přes svůj věk 76 let a zdravotní problémy je nadále aktivní. Je vzorem pro mnohem mladší v občanské angažovanosti. Jsem rád, že toto ocenění Petr Pakosta dostává i za všechny jeho kolegy z Ekofóra i ze Spolku pro obnovu Jezeří, kteří se v roce 1988 u mne jako úředníka Severočeského KNV objevili spolu s RNDr. Janem Markem a Ing. arch. Zdeňkem Stáhlíkem s tajnými doklady o nestabilitě

sutí i vnějších ker krystalinika Krušných hor, a tím začala naše společná cesta ze záchranu jejich jižních svahů a bučin, zámku Jezeří, osady Černice a města Horního Jiřetína, za životní podmínky v Ústeckém kraji, která trvá dodnes. Blahopřeji čerstvému laureátovi Ceny Josefa Vavrouška a Vám děkuji za trpělivost a pozornost, s jakými jste mne vyslechli.

V Hradci Králové 14. května 2014 Ing. arch. Martin Říha

3.7.3 Vyjádření Jana Piňose, mluvčího Hnutí Duha a někdejšího blízkého spolupracovníka Petra Pakosty

„Jsem nesmírně rád, že cenu dostal právě on. Svým životem naplněným tolika aktivními, mužnými činy pro konkrétní naplňování ideálu trvale udržitelného života může být mnohým lidem vynikajícím osobním příkladem, které dnes tolik chybějí.

Petr dokázal nejen svou prací, ale celým životem neúnavně, tvořivě, originálně, statečně a čestně obstát v obtížných situacích a vždy najít užitečnou a následováníhodnou cestu ke zlepšení kvality života v nejpoptiženější oblasti naší země.

Patřil jsem čtyři roky k jeho blízkým spolupracovníkům na Mostecku a sám jsem pak bezmála deset let usiloval o obnovu jiného koutu naší země. Proto smekám před dnešním nositelem Ceny Josefa Vavrouška, jeho dílem i životem. Petr je chlap, který mužské krédo „postav dům, zasad' strom, zplod' syna“ naplnil nadmíru vrchovatě.“

3.8 Barokní kostel v Horním Jiřetíně a architekt Jean Baptiste Mathey

Zamyšlení Martina Říhy při příležitosti konference pořádané městem a římskokatolickou farností Horní Jiřetín

K úsilí o záchranu zbytků kulturního i přírodního dědictví Ústeckého kraje před devastujícími účinky povrchové těžby uhlí v Severočeské pánvi přispěla obohacujícím způsobem konference, pořádaná 28. 3. 2014 městem a římskokatolickou farností Horní Jiřetín a akademickou sférou, zastoupenou ústavami a katedrami dějin umění univerzit v Praze, Brně, Českých Budějovicích, Ústí nad Labem, Ostravě a Opavě i Ústavem dějin umění Akademie věd ČR v Praze. V nabitém sále zrekonstruovaného kulturního domu v Horním Jiřetíně bylo možné spatřit v publiku členy Spolku pro záchranu (později pro obnovu) zámku Jezeří, další představitele města a jeho kulturních institucí, Akademie výtvarných umění, Společnosti pro trvale udržitelný život, občany města a studenty škol i z širokého okolí.

Konferenci zahájil a přítomné uvítal místostarosta města Ing. Vladimír Buřt. Připomněl, že město Horní Jiřetín a jeho kostel Nanebevzetí Panny Marie byly po staletí poutními místy pro široké okolí, což bylo důvodem pozornosti nejen šlechty, ale i pražského arcibiskupství, pro které původem Francouz J. B. Mathey po léta pracoval. Připomněl osud více než stovky obcí, které byly zlikvidovány v minulém století v zájmu povrchové těžby uhlí, což je osud,

kterému se Horní Jiřetín brání. Připomněl rovněž, že nejde jen o osud sídel, kulturních památek, ale i obyvatel, okolní přírody, genia loci krajinného prostředí, historie vepsané do místa i paměti lidí, což nemůže nahradit žádná sebenákladnější „náhradní výstavba“, jakou nabízí těžební organizace provozující Velkolom Čs. armády. Účastníci vzpomněli v krátkém vystoupení jeho dcery nedávno zesnulého Pavla Koukala, památkáře a bojovníka, zakládajícího člena a předsedu Spolku pro obnovu Jezeří.

V úvodu vystoupil i první rada francouzského velvyslanectví v Praze pan Laurent Toulouse. Připomněl, že stopa J. B. Matheye se zapsala i do Buquoyského paláce, sídla francouzského velvyslanectví v Praze, do dalších významných církevních i světských staveb, že se inspiroval jako mnozí jeho současníci v Itálii a od italských mistrů. Zdůraznil, že Horní Jiřetín není v Podkrušnohoří jediným cenným místem. Zmínil i zbouraný Most, ale také Červený Hrádek, Jezeří, Litvínov, Mariánské Radčice, Duchcov, Teplice, Dubí, Krupku a Bohosudov, Chlumecko a Chabařovice, v minulosti rovněž ohrožené těžbou, ale zachráněné. Kupodivu nezmínil další francouzské stopy v Severočeské hnědouhelné pánvi, jako napoleonské tažení s bitvou u Chlumce, nebo skupinu francouzských důstojníků, internovaných za 2. světové války právě na zámku Jezeří. Byl přečten dopis vedoucí katedry dějin umění University Sapienza v Římě paní Mariny Righetti, dokládající, že problém ochrany sídel, krajiny, památek a lidí před těžbou přesahuje daleko české hranice a zajímá i evropskou kulturní veřejnost.

Petr Macek z Ústavu dějin umění Filosofické fakulty Univerzity Karlovy uvedl množství církevních památek kraje, které „padly“ v důsledku těžby, energetiky a těžkého průmyslu, ale i ignorance a nenávisti poválečného režimu u nás k náboženství, šlechtě, církvi a všemu německému, a to i mimo těžební oblast. Uvedl i příklad přesunu děkanského kostela Nanebevstoupení Panny Marie v Mostě o více než 800 m mimo slaj - nikoliv jako vítězství, ale prohru památkové péče. Tento jistě obdivuhodný, i když zdaleka ne dokonalý technický výkon nemůže zastříť řádově vyšší ztrátu 650 let starého, krásného a památkově hodnotného královského města kvůli pouhým cca 25 letům těžby a spálení pod ním ležícího uhlí.

Pavla Priknerová z Ústavu dějin umění Filosofické fakulty Univerzity Karlovy se ve svém vystoupení věnovala kostelu Nanebevzetí Panny Marie v Horním Litvínově a po poledni také provedla účastníky s výkladem samotným kostelem. Ten sice v současnosti dostává nový vnější „kabát“, ale pozornému oku neujdou četné praskliny v klenbách i zdech dokládající, že kostel by zasluhoval důkladné statické zajištění uvnitř i v podloží, na které však městu, církvi ani památkářům dosud nezbývaly prostředky. Je ostudou dřívě státu, dnes soukromých těžářů, kteří z dolů již získaly miliardy a získávají každoročně stamiliony, že jak zámek Jezeří, tak kostel v Horním Jiřetíně či další památky v kraji doslova žebrají celá léta o prostředky na záchranu, údržbu a opravy stejně, jako těžbou postižené obce a města, a to i po změně režimu.

Rostislav Švácha z Katedry dějin umění Filosofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a z Ústavu dějin umění AV ČR navázal a porovnal kostel v Horním Jiřetíně s typově podobnými kostely jiných v jeho době působících italských i německých architektů a stavitelů nejen v Čechách, ale i na Moravě, ve Vídni a v samotné Itálii. Připomněl, že J. B. Mathey a někteří z nich pracovali i pro stejné investory, takže nelze vyloučit vzájemnou inspiraci a dokonce osobní komunikaci mezi nimi.

Jakub Bachtík z Ústavu pro dějiny umění Filosofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze předvedl zajímavý objev dvou kreseb z valdštejského archivu na zámku v Mnichově Hradišti, které sice nejsou jednoznačně věnovány Hornímu Jiřetínu, ale v mnohém této lokalizaci odpovídají. Ty by mohly osvětlit záměr, navazující na stavbu vlastního kostela a fary, totiž vytvořit na obdélníkovém půdorysu obehnutím širší poutní areál, utvářený z rohových kaplí a ambity či alespoň zastaveními při vnitřku obvodové zdi. Byl by podobný, jako v blízkých Mariánských Radčicích. Že byl záměr možná zčásti realizován, dokládají nepřímo některé obrazy města Horního Jiřetína od německých malířů počátku 18. století, kde se kromě kostela objevují blízko něj i věžičky nárožních kaplí. Budova fary nese navíc na severozápadním nároží jasné znaky původního vynesení patra na sloupech s klenbou, což napovídá, že zde mohlo proběhnout podloubí, navazující na ambity přilehlé k obvodové zdi poutního prostoru, jak naznačují kresby záměru.

Vladimír Hašek a Jan Tomeš z ISOLINES s. r. o. a Josef Bláha z Katedry dějin umění Filosofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci předvedli část výsledků archeologických prací v okolí kostela

a geofyzikálního průzkumu pod ním i vně. Naznačují, že barokní kostel byl vystaven vně staršího, patrně gotického kostelíku, že pod ním byla v současnosti patrně zasypaná klenutá krypta a že důvodem nedostavění nebo předčasného zániku dostavby poutního areálu mohla být nestabilita podloží v nánosích nad Jiřetínským potokem. Před exkurzí do kostela si účastníci prohlédli výstavu urbanistických prací studentů Technické univerzity v Liberci, věnovaných zčásti i Hornímu Jiřetínu.

Odpolední program po pozdním obědě byl už věnován samotnému architektovi Jeanu Baptiste Matheyovi, jeho dílu, době a inspiraci. Na závěr konference byli účastníci seznámeni s textem memoranda účastníků a pořadatelů z akademické obce z celé republiky za zachování nejen kostela Nanebevzetí Panny Marie v Horním Jiřetíně, ale všech zbytků zděděného přírodního i lidmi vytvořeného kulturního dědictví v tomto zkoušeném kraji, adresovanému orgánům státní správy i samosprávy a všem kulturním občanům. Je to povinnost nejen vůči našim potomkům, ale i možný příspěvek k zachování evropského kulturního dědictví, spojujícího duchovní hodnoty i manuální zručnost Italů, Francouzů, Němců, Čechů, Židů, působilých v minulosti v tomto prostoru k povznesení životní i kulturní úrovně jeho obyvatel. Připomíná, že energii dokážeme vyrábět i jinak, než devastací území a spalováním uhlí, ale jednou zničené kulturní a přírodní hodnoty a historickou paměť těchto míst už nikdy nikdo nenahradí.

Měli by si to konečně uvědomit všichni ti vzývatelé prolomení územních ekologických limitů těžby na Velkolomu Čs. armády i jinde, pod záminkou nutné soběstačnosti v zásobování energetickými surovinami a konkurenceschopnosti českého hospodářství. Soběstačnost nemůže být nadále dosahována na úkor obyvatel tohoto kraje a jejich zdraví, za cenu ztráty dosud nezničených zbytků zděděných nenahraditelných přírodních i kulturních hodnot. Tak se chovají jen barbaři.

V Hradci Králové 29. března 2014 Martin Říha

3.9 Hnutí Duha získalo prestižní cenu

Mandela, Gorbačov, princ Charles, přední vědci a teď Hnutí DUHA

29. 8. 2014

Prestižní evropská cena za ochranu Šumavy a mezinárodní porozumění putuje po čtvrtstoletí od pádu železné opony poprvé do střední Evropy.

Hnutí DUHA získalo – jako vůbec první střeoevropský laureát – prestižní cenu od evropské nadace EuroNatur. Toto ocenění za přínos k ochraně přírodního dědictví v mezinárodním měřítku dosud dostali špičkoví vědci a významné osobnosti, mezi nimi např. princ Charles, Nelson Mandela či Michail Gorbačov.

Ekologická organizace získala cenu za své „mimořádné zapojení do úspěšné ochrany NP Šumava během dvou posledních desetiletí.“ Prezidentka nadace Christel Schroeder v dopise adresovaném Hnutí DUHA zdůraznila, že tento „výjimečný úspěch souvisí s osobním nasazením pracovníků i podporovatelů organizace.“ Nadace tak ocenila dlouholetou práci ekologické organizace na ochraně našeho největšího a celoevropsky významného NP Šumava je spolu s Bavorským lesem největším územím divočiny ve střední Evropě a nepostradatelnou součástí tzv. Evropského zeleného pásu, cenných chráněných území podél bývalé železné opony.

Nadace EuroNatur udělila cenu v souvislosti s letošním pětadvacetiletým výročím pádu železné opony. V dopise nadace se uvádí: „Letošní cenou vyzdvihujeme úsilí o ochranu přírody a mezinárodní porozumění uvnitř občanské společnosti podél Evropského zeleného pásu. Jsme přesvědčeni, že mír v Evropě může přetrvat jen tehdy, bude-li její rozvoj obsahovat ochranu přírodního dědictví a bohatosti evropských přírodních i kulturních krajín. Příspěvek Hnutí DUHA k tomuto úsilí je příkladný.“

Předchozími laureáty ceny se stali také hollywoodský režisér Roland Emmerich nebo Klaus Töpfer, bývalý ředitel Programu OSN pro životní prostředí (UNEP). Ocenění si odnesli i nestorka německého ekologického zemědělství Dagí Kiefferová, chorvatský ochránce přírody Goran Gugič, bývalý ředitel

národního parku Bavorský les Hans Bibelriether nebo jeden z řeckých ostrovů, kde dobře chrání místní přírodu.

Nový programový ředitel Hnutí DUHA Jiří Koželouh s expertem na ochranu lesů Jaromírem Bláhou, který se Šumavou dlouhodobě zabývá, převezmou cenu na slavnostním večeru 8. října na Bodamském jezeře.

Nadace EuroNatur usiluje o ochranu evropského přírodního dědictví, biologické rozmanitosti a harmonické krajiny. Prosazuje, aby ochrana přírody byla sjednocujícím sociálním a politickým činitelem. Podporuje projekty a osobnosti, které pracují pro ochranu přírody bez ohledu na hranice států.

Díky práci Hnutí DUHA, vědců i místních sdružení je dnes Šumava stále národním parkem, kde mají přednost ochrana vzácné divoké přírody a turisté před developerskými projekty a těžbou dřeva.

Dvacetiletá práce Hnutí DUHA na ochraně vzácné šumavské přírody (viz souhrn v příloze), za níž získalo již několik ocenění, však zdaleka nekončí. Senát totiž v červnu schválil návrh zákona, který by cenný národní park otevřel stavebním projektům i těžařským firmám a prakticky jej zlikvidoval. Skandální návrh mají již v září projednat poslanci a poslankyně.

Christel Schroeder, prezidentka nadace EuroNatur, řekla:

„Hnutí DUHA chrání Národní park Šumava mimořádně oddaně už přes dvě desetiletí. Mezinárodní příspěvek Hnutí DUHA k ochraně evropského zeleného pásu cenných chráněných území a zapojování veřejnosti do této práce je zářným příkladem pro nás všechny.“

„Mírovou budoucnost můžeme Evropě zajistit jen tehdy, jestliže budeme aktivně chránit její přírodní dědictví. Vytvářejme a pečujme o mír v zeleném srdci Evropy. Hnutí DUHA to uskutečňuje příkladným způsobem.“

Katharina Grund, mluvčí nadace EuroNatur, řekla:

„Přicházející podzim připomene pětadvacáté výročí pádu železné opony. Nadace EuroNatur vybrala jako laureáta letošní ceny Hnutí DUHA, protože s mimořádným úsilím přispívá k proměně dřívější železné opony ke středoevropskému pásu plnému života. Hnutí DUHA usiluje o záchranu NP Šumava jako jedné z posledních oblastí divočiny ve střední Evropě a mobilizuje českou i mezinárodní veřejnost k tomuto cíli.“

Jiří Koželouh, nastupující programový ředitel Hnutí DUHA, řekl:

„Udělením prestižní ceny nadace EuroNatur jsme velice poctěni. Opravdu se nám podařilo udělat za dvacet let usilovné práce pro Šumavu dost. Je to především zásluhou našeho nezlomného experta Jaromíra Bláhy, ale i všech ostatních pracovníků organizace, dobrovolníků a podporovatelů. Ochrana Šumavy je jedním z pilířů naší práce, podílí se na ní však také spousta dalších organizací a expertů, bez nichž bychom nemohli dosáhnout takových výsledků.“

„Udělení ceny ukazuje, že na západ od našich hranic si dobře uvědomují význam vzácné šumavské přírody a divočiny, ale i přeshraniční spolupráce pro celý kontinent. Právě ze zahraniční, ne od nás zní v posledních letech stále silnější hlas vyzývající k ochraně mimořádného přírodního dědictví v zeleném srdci Evropy. O to skandálnější je, že senát navrhl tento skvost otevřít developerům a těžařským firmám a zničit jej umožněním zástavby na dvou třetinách území. Doufám, že poslanci a poslankyně napraví pověst naší země a senátní zákon, jehož projednání začne už v září, odmítnou.“

„Udělení ceny nastavuje kritické zrcadlo domácím politikům. Zatímco na západ od Šumavy ctí ochranu přírodního dědictví a její zastánce jako stavitele kulturních mostů k budoucí trvale udržitelné, mírové Evropě regionální spolupráce, v naší zemi jsou některými politiky napadáni a považováni za „brzdu pokroku“. Zatímco fyzicky železná opona před čtvrtstoletím padla, v myšlení a činech řady našich politiků je stále přítomna.“

Kontakt:

Jan Piňos, média a komunikace Hnutí DUHA, 731 465 279, jan.pinos@hnutiduha.cz

3.10 Den pro limity

V úterý 7. října 2014 se konal v Litvínově již třetí Den pro limity – akce nevládních ekologických organizací, zástupců samospráv, sdělovacích prostředků a aktivních lidí, kterým není lhostejný osud kraje tolik poznamenaného povrchovou těžbou uhlí, že dokáží veřejně vyjádřit podporu zachování územních ekologických limitů těžby v Severočeské hnědouhelné pánvi, které již 23 let chrání osídlení, přírodu i krajinu za těmito limity.

Na pódiu pod kostelem se vystřídali se svými vystoupeními zástupci pořadatelských organizací občanského sdružení Kořeny, Testament, starosta Litvínova Milan Šťovíček, místostarosta Horního Jiřetína Vladimír Buřt, hygienička a členka STUŽ MUDr. Eva Rychlíková, Petr Pakosta z Hory Sv. Kateřiny, Jan Rovenský z Greenpeace a další, o hudební zpestření se postaral dětský sbor ZŠ v Litvínově a zpěvák a zastupitel města pan Warga. Na náměstí byly stánky Strany zelených, fotografie krajiny poznamenané těžbou, ale také možnost svézt se v kočáře s koňským spřežením ze Svinčic nebo vyhrát za kresbu s motivem města Litvínova let vrtulníkem nad městem a okolím. Nechybělo občerstvení, jídlo i pití, burčák, možnost pohovořit se sousedy, se zástupci obou radnic. Je příznačné, že se na pódiu vystřídali hned tři nositelé Ceny Josefa Vavrouška (Petr Pakosta, Ing. arch. Martin Říha a Ing. Vladimír Buřt, který je nositelem ještě i Ceny Ivana Dejmala). Dejmalova zásluha o vyhlášení limitů českou vládou byla zmíněna spolu s připomenutím zásluhy JUDr. Petra Pitharta, tehdejšího premiéra české vlády, který se o ochranu zbytků osídlení, krajiny, přírody i památek zde zajímá dodnes.

Řečníci nejen podpořili zastánce zachování limitů těžby i do budoucna, a důvody, které je k tomu vedou na lokální a regionální úrovni, jak je formulovali pořadatelé akce. Přidali i další důvod, podtržený nedávným konáním světového klimatického summitu OSN v New Yorku. Útlum těžby a omezení podílu spalování hnědého uhlí v energetickém mixu naší země je totiž i v souladu s celosvětovou potřebou snížit objem emisí skleníkových plynů a tím i oteplování atmosféry, se všemi důsledky na klima, výskyty extrémních výkyvů počasí, kdy se střídají katastrofální sucha s přívalovými srážkami, vichřicemi, povodněmi, stále častějšími už i v mírném klimatickém pásmu, včetně ČR.

Zdůraznili mimo jiné, jak je důležitá občanská angažovanost, včetně co nejvyšší účasti v nastávajících volbách do Senátu, do městských a obecních zastupitelstev.

3.10.1 Vystoupení Martina Říhy

Vážené dámy, vážení pánové, přátelé,

Když jsem obdržel pozvání na letošní Den pro limity hned od několika lidí a sdružení, a dokonce žádost o vystoupení na něm, měl jsem hned několik důvodů k přemýšlení. Proč zrovna já, když už čtvrt století nejsem obyvatelem Severních Čech, ale zdravého Hradce Králové, jsem už 4 roky důchodce, který nemá žádné slovo ani ve státní exekutivě, jako do roku 2004, dokud jsem pracoval na MŽP, ani v samosprávě měst či obcí. A druhou, důležitější otázkou pro mne bylo, co říci po minulých vystoupeních na těchto dnech, abych se neopakoval, abych Vás zaujal a sdělil Vám něco pozitivního, co Vás podpoří v zájmu a úsilí o zachování Vašich měst a obcí, Vašich občanských a sousedských komunit, dosud existujících kousků relativně neporušené krajiny a přírody kolem a dodá Vám sílu dál se o ně brát. Nečekejte však ode mne, že se teď pustím do samotných horníků. Ti jsou stejně jako lidé ohrožení těžbou obětmi, rukojmími neuměteli ve vládě, v Parlamentu, na Ministerstvu průmyslu a obchodu, na Ministerstvu životního prostředí, v Českém báňském úřadu a ve vedení Ústeckého kraje. Horník je úctyhodné a těžké řemeslo a horníci nemohou za to, že i 25 let po Listopadu 1989 naše země, její průmysl i bytové hospodářství plýtvají energií, která se stále skoro z poloviny vyrábí spalováním uhlí. Horníci nemohou za to, že po výstavbě JE Dukovany a JE Temelín nebylo odstaveno více bloků elektráren spalujících uhlí, že na zbylých sice byly instalovány vedle odlučovačů popílku i odsiřovací jednotky, ale až „na konec trubek“, namísto výměn kotlů za modernější a účinnější. Nemohou za to, že dodnes je provozováno množství uhlí spalujících městských a průmyslových kotelen na uhlí, že mnohde jsou v zoufalém stavu obvodové a střešní pláště, nedostatečně izolované a ztrátami trpící rozvody tepla, takže se topí „Pánu Bohu do oken“.

Horníci nemohou ani za to, že za čtvrt století se jen málo změnil hospodářský profil kraje, že nevznikaly a nevznikají dost rychle nové pracovní příležitosti, které by byly schopné vstřebat pracovníky uvolňované z postupně klesajících objemů těžby. Dokonce ani rozsahy zahlazování důsledků povrchové těžby a rekultivací, kde by se mohli uplatnit nejen pracovníci uvolňovaní z těžby, ale i četné mechanismy a dopravní prostředky, nejsou takové, jaké by byly třeba, aby se životní prostředí obyvatel z okolí velkolomů, výsypek a složišť popílku zlepšovalo rychleji, aby se snížilo množství emisí škodlivin a hluku do ovzduší a zkrátila doba, po kterou je životní prostředí lidí i všeho ostatního živého nezdravé. Dokonce do té míry že se zde lidé dožívají dodnes v průměru o 2 roky méně, než je průměr celorepublikový, ale v dětství a ještě i v produkčním věku mnohem více promarodí, což je dnes postihuje i na výdělcích a tím v budoucnu i na výši důchodu.

Vládnoucí panstvo nadále žije setrvačností z minula, ačkoliv uhlí je při dnešních tempech těžby a bídícím využití vyčerpateľný a z našeho časového horizontu nahlíženo neobnovitelný zdroj a nelze na něm tedy trvale stavět budoucnost, nezabrdíme-li radikálně jeho spalování a neponecháme-li jeho určitou zásobu i dalším generacím, které, doufejme, ho využijí inteligentněji, než prostým spálením s účinností kolem 40%. Naši vládcové jakoby nevnímali celosvětové úsilí po snížení emisí CO₂ a dalších skleníkových plynů ze spalovacích procesů, které způsobují rozkolísání klimatu s častějšími a rychle se střídajícími extrémny sucha i přívalových dešťů, bouřek, tajfunů a záplav, kterých jsme stále častěji svědky i u nás. Před dvěma týdny se tomu věnoval celosvětový klimatický summit OSN v New Yorku, za účinnější opatření a ne jen hezké řeči o tom demonstrovali o víkendu před summitem statisíce lidí po celém světě. Už ne jen malé ostrovní státy Polynésie či Karibiku, které se bojí zaplavení stoupající hladinou oceánů z rychleji tajících ledovců Antarktidy, Grónska a velehor světa, ale i velké a hospodářsky vyspělé státy s velkými městy a úrodnými nížinami na pobřeží oceánů a moří se cítí ohroženy mořem. Epizody s množstvím přívalových srážek a povodněmi nebo naopak déletrvající sucha však vnímáme už i u nás častěji, než dřív. Ale namísto abychom přispěli aktivně k odstraňování příčin, mezi něž patří i podíl spalování uhlí na energetickém mixu, místo abychom obnovili schopnost krajiny zadržovat vodu, zpomalit její odtok, děláme pravý opak nebo planě diskutujeme o tom, jaký podíl na změnách má kolísání sluneční aktivity a jaký vliv člověka, abychom nemuseli dělat nic. Váš problém s uhájením územních ekologických limitů těžby, stanovených usnesením vlády č. 444/1991, tedy není jen Vaším lokálním či regionálním a už vůbec ne jen dočasným problémem. Není sporem mezi horníky, těžaři, a těžbou ohroženými lidmi a sídly. Má celostátní, celoevropský a globální souvislosti, měl by být v těžišti pozornosti každé vzdělané a kompetentní vlády, dbalé zájmu svých občanů i mezinárodních závazků. Na tom celosvětovém klimatickém summitu OSN v New Yorku naši zemi nezastupoval ani prezident, ani předseda vlády, ani ministr životního prostředí, ale jen ministr zahraničních věcí Zaorálek. Aspoň to, řeknou si mnozí. Mohl to být také jen velvyslanec ČR v USA Gandalovič. Také toto je známkou, jaké pozornosti se těší globální environmentální problém s přímými dopady na naše hospodářství, naši energetiku u současných vládců. Ti nejen nevnímají limity jako jeden z regulativů a nástrojů, jak se celosvětovým trendům přizpůsobit, ale jak jste mohli zaznamenat ještě i za Rusnokovy vlády a z některých současných materiálů MPO, dodnes se snaží zrušení limitů tiše vpravit tu do energetické, jindy zase surovinové politiky. Limity stanovené VČSA chrání Horní Jiřetín s Černicemi a Jezeřím, město Litvínov a průmyslovou zónu v Záluží, jižní zalesněné svahy Krušných hor i přístupy do obcí na jejich náhorní plošině před postupem povrchové těžby k východu již 23 let. Přeji Vám, aby vydržely i další desetiletí a staly se na dlouho trvalými. Aby zásoby za nimi vydržely až do doby, kdy budou negativní důsledky dosavadní těžby v krajině i osídlení zahlazeny a kdy snad další generace najdou citlivější způsob jejich dobývání a sofistikovanější způsoby jejich využití, pokud to vůbec bude třeba. Dnešním obyvatelům ohrožených měst a obcí i jejich dětem přeji klidné dožití tam, kde jsou zvyklí žít. Aby se nemuseli někteří z nich k staru stěhovat podruhé nebo potřetí, jak to mnozí z nich už zažili. Aby se do našich měst, obcí, občanských komunit vrátila jistota, kulturnost, respekt ke zděděným hodnotám a snaha předat je dalším generacím zachované, zvelebené, nikoliv zdevastované. Bůh v tom může pomoci, ale sám to nezmůže. Pomozte mu a pomůže Vám. Děkuji Vám za pozornost.

3.11 Vzdělávání pro udržitelnost – mezinárodní konference 3. října 2014

Mezinárodní konference k oblasti vzdělávání k udržitelnosti Education for Sustainability: Building Capacity in Higher Education se uskutečnila dne 3. října 2014 v historických prostorách Karolina na Univerzitě Karlově v Praze (UK). Hlavním tématem konference byly nejnovější poznatky v oblasti vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) v mezinárodním kontextu a specificky pak kompetence vysokoškolských učitelů v oblasti VUR. Na konferenci vystoupilo šest prominentních řečníků z ČR i zahraničí a celkem se této události zúčastnilo na 120 účastníků z více než 30 zemí světa.

Hlavním organizátorem akce za UK bylo oddělení environmentálního vzdělávání z Centra pro otázky životního prostředí (COŽP), které na přípravách a realizaci konference úzce spolupracovalo se STUŽÍ a COPERNICUS Alliance – evropskou sítí vysokých škol pro udržitelný rozvoj, do které je v současnosti zapojeno 21 evropských vysokoškolských institucí včetně COŽP UK – která celou akci zaštiťovala.

Dana Kapitulčinová

4 Zprávy z poboček

4.1 Jaký člověk, jaká společnost, takový vztah ke stromům

Už mnoho let se českolipská pobočka STUŽ vyjadřuje k žádostem o kácení dřevin. Za tu dobu se zúčastnila stovek správních řízení. Ty přinášejí nejen zkušenosti s posuzováním stromů, ale pro člověka s psychologickým vzděláním představují rovněž bohatý materiál z jeho oboru.

Již před tři čtvrtě stoletím přišel Lawrence K. Frank s tzv. projektivní hypotézou, kterou dopracovali pozdější autoři, a již je možno formulovat i tak, že cokoliv člověk dělá, cokoliv říká, není v žádném případě náhodné, nýbrž je to pro něj typické, odráží se v tom jeho základní osobnostní vlastnosti, a na ty je tak možno zpětně usuzovat z toho, co člověk říká či dělá.

Vyjádření žadatelů o kácení dřevin, ústní či písemná, tedy o nich prozrazují více, než oni vůbec tuší, a mnohem více, než by si asi přáli. Jistá zdejší zahrádkářská osada například požádala o skácení jednoho smrku ztepilého a douglasky tisolisté, a odůvodnila to tím, že stromy byly vysoko vyvětveny, čímž byla narušena jejich stabilita, a tudíž při silnějším větru hrozí jejich pád. Měli jsme podezření, že stromy vyvětvali sami žadatelé. Snad ani ne ze zlého úmyslu, spíše bez rozmyslu, ze vžitého stereotypu, bez zvážení pozdějších následků, jak se bohužel často děje. Orgán ochrany přírody skácení stromů povolil, ale zároveň (jak jsme následně dozvěděli na výroční schůzi zahrádkářů) zakázal ořez jiných než ovocných stromů bez povolení, čímž naše podezření nepřímo potvrdil.

Podobné nedomyšlenosti se ale dopouštějí i firmy pečující o zeleň profesionálně. Nejen že vyvětvením narušují stabilitu stromů, nehledě na snížení jejich estetické hodnoty, ale připravují tak o úkryt na zemi hnízdící zpěvné ptactvo či drobnou zvěř (třeba na zajíce nebo na ježky lze dnes ve městě narazit možná častěji než v polích, a v docela malém parčíku uprostřed Liberce jsem loni vyfotografoval – bažantího kohouta). A následně si stěžují na nově vyšlapané cestičky přes trávník v místech, kde tomu ještě nedávno bránila nízko zavětvená borovice černá nebo smrk pichlavý.

Mnohé o žadateli prozradí též několikrát opakovaná žádost o skácení stromu, zvláště, pokud jsou uváděny pokaždé jiné důvody. Zhruba před rokem iniciovali zástupci vlastníků jednoho bytového domu žádost o skácení pěkné břízy na největším městském sídlišti, kde rozhodně není stromů nadbytek. Strom měl stát v cestě plánovanému výkopu pro hydroizolaci. Přes naše pochybnosti bylo kácení povoleno, ale z nějakých důvodů se přesto neuskutečnilo. To jsme se ovšem dozvěděli až z nové žádosti o skácení, jež byla tentokrát zdůvodňována tím, že strom v předzahrádce stíní oknům a balkónům a zasahuje do obvodového pláště domu. Nic z toho ale místní šetření neprokázalo, stanoviště stromu je několik metrů od rohu domu (a tedy i od fasády) a od nejbližších balkónů je vzdáleno nějakých dvanáct metrů. Jediné „dřeviny“, které se nacházely v předzahrádce 60 metrů dlouhého paneláku, byl starší pařez, asi metr a půl

vysoké suché torzo borovice a zbytek další borovice, neesteticky seříznuté zhruba do stejné výšky, patrně ve snaze přeměnit ji na keř.

Leccos o uvažování žadatelů prozrazuje argument, že stromy brání oslunění bytů i v případech, že ty se nacházejí na sever od domu, odkud v našich zeměpisných šířkách slunce nikdy nemůže svítit. Nebo vytrvalé podávání nových a nových žádostí o kácení stromů tak dlouho, až před domem nezbude žádný, což je zřejmě často skutečný cíl, ač udávané důvody jsou samozřejmě jiné.

Stejně obtížné je najít racionální jádro v postoji obyvatelky jednoho domu, již je nemožné přemluvit, aby přesadila, dokud to ještě lze, asi metr vysokou jedličku, vysazenou velmi blízko zdi domu. Přitom paní je zaslouženě opakovaně městem odměňována za opravdu vzornou péči o předzahrádku u téhož domu. V pěstování různých rostlin se dobře vyzná a nemůže tedy nevědět, co riskuje. Žádostí o pokácení stromů rostoucích v blízkosti domu jsou totiž ročně jen v jediném městě desítky.

Někdy se žadatelé o kácení dopouštějí dokonce vyložených podvodů, aby získali povolení skácet stromy i tam, kde k tomu chybí jakýkoliv zákonný důvod. Tak bylo například povoleno pokácení téměř desítky stromů u zahrádkářské kolonie dosti daleko za městem, mezi nimi velmi pěkného doučku a lípy ve stáří asi třiceti, čtyřiceti let. Údajně překážely rekonstrukci vodovodu. Až krajský úřad na naše odvolání potvrdil, že část stromů ani neleží v trase vodovodu a nařídil změnu rozhodnutí. Důvodem pokusu o podvod byla nechuť uklízet listí, padající na podzim z dotčených stromů.

Výrazné negativní emoce vůči stromům, které žadatelé o kácení často ani nezakrývají a které jsou často pravým důvodem žádostí o jejich kácení, naznačují, že ty v nich zřejmě vyvolávají silnou úzkost. Velmi často poslední dobou argumentují tragickým pádem pajasanu žláznatého, ke kterému došlo už před více než pěti roky ve Znojmě a který byl událostí zcela výjimečnou – mimochodem, soud pracovníky tamního městského úřadu, jimž byla tragédie dávána za vinu, už v roce 2011 s konečnou platností osvobodil. Titíž lidé, kteří projevují až přehnaný strach ze stromů, ale naprosto bez problémů užívají auto, ač pravděpodobnost, že se stanou obětí dopravní nehody s tragickými následky je mnohonásobně větší. Vždyť není snad dne, aby někdo při autonehodě nezahynul. Zdá se, že ta úzkost (dendrofobie?) je právě na stromy u lidí vázána i proto, že na rozdíl od aut jsou stromy tzv. povoleným objektem agrese. Stromům je ve většinové společnosti přes veškerou osvětu na rozdíl od aut připisována nižší společenská hodnota, pokud vůbec nějaká, mnohým jsou spíše na obtíž, přinejmenším bezcenné. Proto je možno bez rizika otevřeně proti stromům vystupovat, zatímco proti autům nanejvýš nepřímou – například tlakem na omezení kamionové dopravy nebo na budování stále nových a nových obchvatů obcí. Někde jsou dokonce vynucovány již i obchvaty obchvatů nebo obchvaty malých obcí při silnicích třetí třídy s relativně malou frekvencí provozu.

A proč vlastně řada lidí vůbec trpí zvýšenou úzkostí, již si projikují do vnějších objektů? Je to obtížně vysvětlitelné, zejména, pokud žijí vcelku poklidný, materiálně relativně dobře zabezpečený život v současné relativně poklidné době v historii této země. Nebo možná právě proto. Mechanismus jejího vzniku by mohl být podobný jako u alergií, které se někdy vysvětlují i jako autoimunitní reakce organismu, zvyklého po celou historii lidského rodu bojovat s různými vnějšími nebezpečími, které ale v moderní civilizaci ubývají, a zahálající obranné mechanismy si tudíž začínají nebezpečí „vymýšlet“. V oblasti psychické se to může projevat růstem vnitřní úzkosti, jejíž původ si lidé neuvědomují a zdůvodňují si ji vnějšími nebezpečími, ač ta rozhodně nejsou dnes větší než v minulosti. Je nápadné, jak ve vyjadřování lidí, ale třeba i médií vzrostla frekvence obrátů typu „bojíme se... máme strach z... cítíme se ohroženi...“, ale zároveň také agresí nabitých výrazů jako „mužstvo bylo deklasováno“, „dům, strom, komín půjde k zemi“, „ten strom tu dávno nemá co dělat“ atp. Dalším zdrojem úzkosti může být také zrychlení civilizačních a společenských změn v posledních cca dvaceti letech, ať už v této zemi nebo celosvětově, jimž se řada lidí nestačí psychicky přizpůsobovat, jejichž některé aspekty na vědomé úrovni vítají (růst životní úrovně a průměrného věku, nesrovnatelně lepší konzumní nabídka, celková modernizace země, nové technické vymoženosti,..), ale jiné je mohou znejistovat, například kvůli ztrátě kdysi běžných sociálních jistot. Navíc stále mohutnější proud informací valící se z médií (internet, desítky rozhlasových a televiz-

ních stanic, bulvární tisk) funguje jako mohutný zesilovač významu negativně vnímaných událostí, takže lidem, kteří se nenaučili tyto informace adekvátně zpracovávat, se zdá, že roste zločinnost, ač policejní statistiky to nepotvrzují, že je mnohem více přírodních katastrof a vůbec negativních jevů, že zkrátka stav světa je horší a horší.

Zdrojem úzkosti může být i pocit řady lidí, že přestávají mít vliv na chod věcí veřejných, být na druhé straně mnozí na dění třeba v obci, v kraji, ve státě programově rezignují („nemá to cenu, stejně nic neovlivním“). Ale tím více se ho zuby nehty snaží uchovat či i rozšířit v nejbližším okolí svého obydlí. A hnání svou úzkostí vyvíjejí až agresivní tlak na správní orgány, aby dosáhli svého, a to čím dál častěji bez ohledu na to, zda takový požadavek je mravně či právně obhajitelný. Při žádostech o kácení stromů se to projevuje téměř demonstrativní ignorací příslušných ustanovení zákona 114/1992 Sb., zejména odmítáním zásady, že strom lze pokácet jen z důvodů stanovených zákonem, nebo zdůvodňování žádosti tím, že strom je „jen nálet“, ač zákon ten pojem nezná a poskytuje stejnou ochranu všem stromům, byť nebyly vysazeny uměle. Absurdně tak byla v jednom případě za nálet označena i velká třešeň s obvodem kmene kolem 140 centimetrů!

Dokladem nepromyšlenosti a protichůdnosti různých požadavků, které se týkají městské zeleně, a chaotičnosti v chování vůči ní může být třeba rubrika typu „Závady a nedostatky“, pokud ji obec či město na svých webových stránkách má zavedenu. Například v té českolipské lze najít množství žádostí o odstranění zeleně na městských pozemcích, v jednom případě dokonce kvůli satelitní anténě, kterou si žadatel nechal na dům krátce předtím nainstalovat, ač musel přinejmenším tušit, že vzrostlá zeleň může rušit příjem televizního signálu. Zřejmě vůbec nezapochyboval, že mu bude vyhověno, a tak ho ani nenapadlo jednat o záležitosti v předstihu. Přece něco tak nicotného, jako je nějaký strom, nelze stavět proti takové hodnotě, jako satelitní anténa! Argumentoval tím, že k instalaci měl svolení majitele domu!

Ale v rubrice lze najít i zápis, požadující urychlené vysazení zeleně u domu, u něhož byla krátce předtím na žádost obyvatel zčásti pokácena. Vadilo jim stínění, nyní si ale stěžují, že okolo domu prý není zeleň skoro žádná a lidé v bytech že trpí zvýšenou prašností a vůbec nepříznivým mikroklimatem v blízkosti centra města.

Pomyslný seznam povolených objektů agrese roste. Vedle již zmíněné zeleně v současnosti zahrnuje třeba příslušníky menšin, cizince – zejména některé, bezdomovce a vůbec chudé lidi, nebo i občanské aktivisty, pokud prosazují něco jiného, než se líbí většině. Příkladem budiž agresivní vystoupení místních proti aktivistům bránícím kácení v jádrových zónách NP Šumava – tato agrese ale byla přinejmenším zčásti nenápadně podněcována ze zákulisí. Relativně nedávno na ten seznam přibýly dokonce děti. Velmi se totiž snižuje tolerance k běžným dětským nezdobnostem, jako je zvýšená živost a vyšší míra hluchosti, paradoxně však zároveň klesá ochota podílet se na společenské kontrole. Srozumitelně řečeno, ochota napomenout i cizí děti v případě, že je to namístě. Místo toho roste tlak na správní orgány, aby úředními zásahy suplovaly občanskou odpovědnost a angažovanost. Například obyvatelé jistého paneláku tak vtrvalým tlakem na městské úředníky dosáhli zrušení jednoho z mála dětských hřišť na velkém městském sídlišti, hřiště krásného, moderního, ukázkově postaveného, s mnoha lákavými atrakcemi. Důvod? Děti při hrách křičí a dělají nepořádek (písek z pískoviště na asfaltovém chodníku).

Stejnými argumenty jsou stále častěji zdůvodňovány i žádosti o kácení stromů, zejména ovocných – děti prý na ně lezou, křičí, otrhávají nezralé plody, ruší klid dospělých. Pokácena takto byla třeba bohatě plodící meruňka a řada dalších ovocných i jiných stromů, které na sídlišti buď zbyly po původní zahrádkářské kolonii, nebo které tam byly nově vysazeny.

Jak patrně, chování veřejnosti ke stromům, k zeleni, obecně k přírodě a k životnímu prostředí je spletitě motivováno a mnohdy ovlivňováno řadou značně iracionálních postojů, předsudků i prostých neznalostí. Zdaleka není jen racionálním projevem, výsledkem odpovědného, promyšleného přístupu, ohledu nejen na momentální potřeby jednotlivců s nejostřejšími lokty. Je ovlivňováno i psychickou a mravní (ne)vyzrálostí konkrétních jednotlivců, ale také čímsi, co vypovídá o mravním zdraví celé dnešní české společnosti.

PhDr. Miroslav Hudec, Česká Lípa, 24. 7. 2014

4.2 Co dělala v roce 2014 STUŽ Karlovy Vary?

Vyjímáme z obsáhlé zprávy, kterou nám zaslala předsedkyně karlovarské pobočky paní Jandová

22. březen 2014:

Proběhl tzv. Keltský telegraf a vítání jara na sopce Roh (obec Hory)

Plán: příprava vrchu v Horách u Karlových Varů, upálení Morany, tlučení špačků a výroba píšťalek, pečení buřtů a kolem 20.30 dle harmonogramu předání světla.

Je to první ročník a předpoklad je cca 20 lidí.

Smyslem Keltského telegrafu je propojit místa v krajině a ty, kteří se telegrafování zúčastní, pomocí světelného signálu. Navazuje se tak na pradávnu techniku využívající ohňů k přenosu zpráv z kopce na kopec. V Evropě a tedy i u nás jej k dokonalosti dovedly keltské kmeny a využívalo se jej ve středověku, kdy na vrcholcích kopců vyrostly strážní hrady a tvrze.

Keltové, k nimž se symbolicky vracíme samotným názvem Keltský telegraf, žili v hlubokém souladu s přírodou, kterou uctívali a respektovali. Naší ambicí je na jejich tradice navázat a jednou ročně, s příchodem jara a tedy oživením přírody, vzdát předáváním světla hold Zemi a vracet se tak ke kořenům, které dnešní civilizace úspěšně opouští. Světlo je symbolem osvětlení potmělé krajiny v každém z nás.

Jde o symbolický návrat k přírodě, ve které se s přicházejícím jarem rodí nový život. Pro účastníky Keltského telegrafu je to jedinečná příležitost zažít neopakovatelný večer s mysteriem noční krajiny.

5. červen 2014

Proběhl Světový den životního prostředí na náměstí Dr. M. Horákové

Pod názvem „Zkrásleme si město a pomozme životnímu prostředí“

STUŽ – regionální pobočka Karlovy Vary ve spolupráci se SLP, OA Karlovy Vary, ZŠ J.A.Komenského a dalšími školami a neziskovými organizacemi za podpory Magistrátu města Karlovy Vary chtěla pletenými výrobky z plastu upozornit na nebezpečný odpad, který přetrvává věky a dá se nahradit výrobky, které nejsou škodlivé pro životní prostředí. Možným opletením venkovních prostor plastovými výrobky, kterými jsou plastové tašky, používané jako denní spotřeba u každého nákupu, upozornit na to, jakou mají plasty životnost a jak nám znečišťují životní prostředí.

15. dubna 2014

Fórum zdravého města

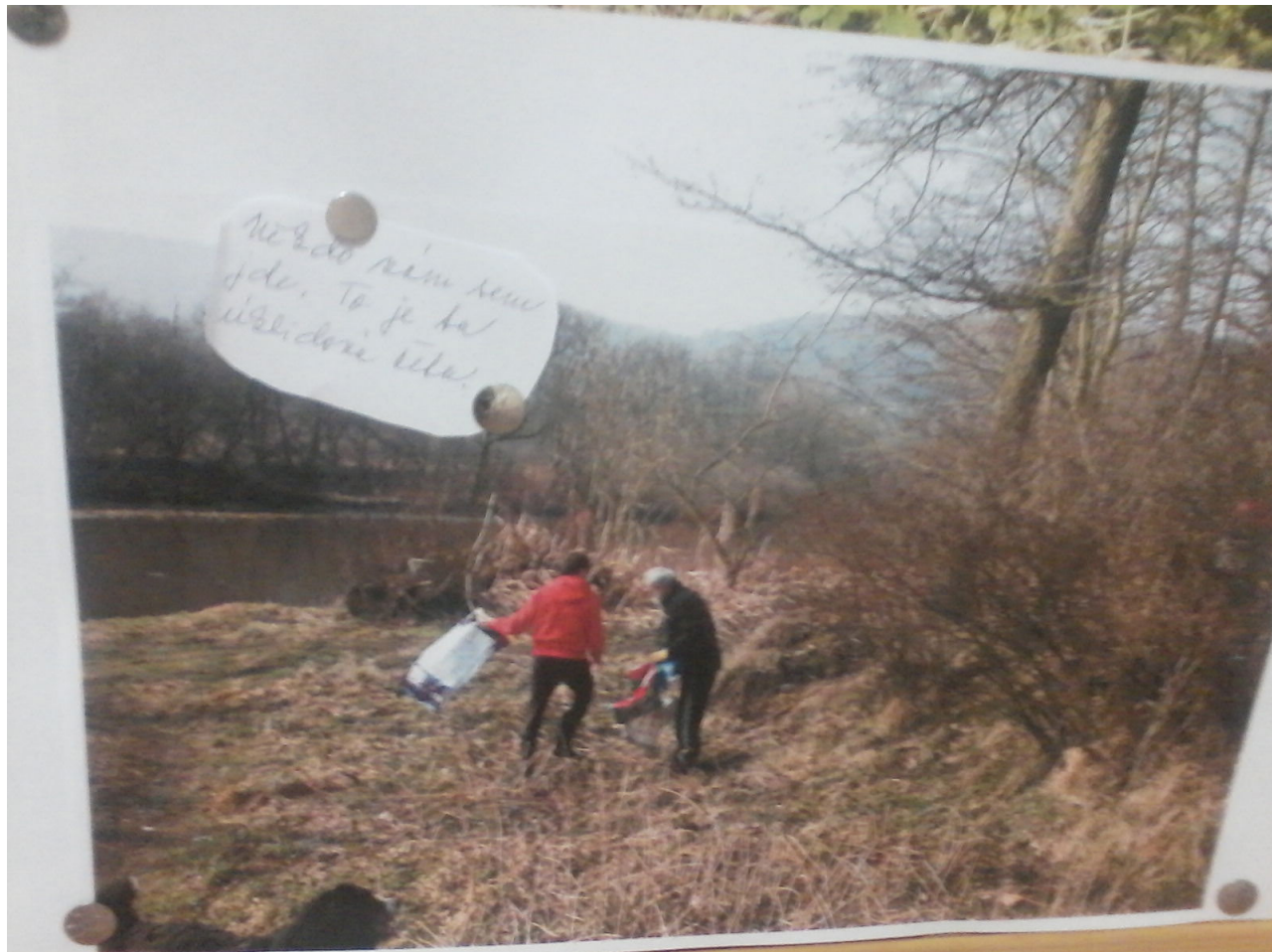
Výstava prací o odpadech studentů VOŠ Kladno – pobočka Karlovy Vary, řešení, jak s nimi nakládat.
Výtvarné práce.

19. duben 2014

Proběhl Den Země – Chceme čisté město

Při této příležitosti půjdeme již jako každý rok, jako dobrovolníci Tašovic uklízet přírodu podél řeky Ohře – Slavkovský les.

19. září 2012

Proběhla akce Evropský týden mobility

Další ročník malování na trička s dětmi, rodiči a prarodiči v hasičské zbrojnici v Tašovicích ve spolupráci s dobrovolnými hasiči. Tentokrát na téma životní prostředí – jaro, léto, podzim, zima.

Snažíme různým věkovým skupinám ukázat cestu k přírodě, propagovat pozitivní přístup k životnímu prostředí, hájit životní prostředí, seznámit děti, mládež i veřejnost s problematikou negativních vlivů člověka na krajinu. Cílem této akce je nenásilnou a zábavnou formou seznamovat se základními ekologickými principy.

Další aktivity

STUŽ Karlovy Vary je zapojena v plánu SPURM a IPRÚ pro město Karlovy Vary. Spolupracuje s městem Karlovy Vary ve výběru VZ. Zasedá v komisích města Karlovy Vary.

Vypracované

- Akční plán „Místní koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty pro město Karlovy Vary“ na období 2013–2015
- Statut ekologického fondu města Karlovy Vary
- Přehled hazardu v Karlových Varech

Připravené projekty

- Zvyšování kvality ve vzdělávání.
- Bez českého jazyka? Chyba?
- Efektivní vzdělávání.
- Historické Karlovy Vary z hlediska přírody a životního prostředí od založení až do současnosti.
- Mosty k zelené energii

Jana Jandová, předsedkyně STUŽ Karlovy Vary

5 Vydaná stanoviska, prohlášení, tiskové zprávy

5.1 Stanovisko předsednictva STUŽ č. 125 k projektu vodního koridoru Dunaj – Odra – Labe

Společnost pro trvale udržitelný život zásadně nesouhlasí s případnou výstavbou vodního koridoru Dunaj – Odra – Labe (DOL), která by byla jedním z největších zásahů člověka do fungování zbytků relativně přirozených ekosystémů ČR a střední Evropy, do osídlení, dopravní i technické infrastruktury. Nesouhlasí proto ani s trvající územní ochranou koridoru D–O–L v Politice územního rozvoje ČR a v navazující územně plánovací dokumentaci dotčených krajů, měst a obcí a v další legislativě.

Z tohoto důvodu žádáme vládu České republiky a další odpovědné činitele, aby přestali blokovat stovky hektarů půdy, podvazovat rozvoj měst, vesnic, ostatní dopravní a technické infrastruktury, potenciálně zatěžovat území ČR další mnohaletou a plošně rozsáhlou stavební činností, rizikům zavlékání nepůvodních rostlin a živočichů, další fragmentaci krajiny.

Je zřejmé, že z přípravy a realizace záměru by měla prospěch pouze developerská, projektantská, inženýrská a stavební lobby po dobu přípravy a výstavby, zatímco dopravní význam po zprovoznění je diskutabilní a komplikace se záměrem spojené v podobě souvisejících a vyvolaných investic i neinvestičních opatření jiných subjektů a ztráty na neobnovitelných statcích by byly obrovské.

I když většina občanů České republiky považuje debatu o vodním koridoru D-O-L za teoretizování několika lidí, pro některé politiky pak DOL zjevně představuje potenciální možnost se zviditelnit na staletí, po vzoru Karla IV., nebo Jakuba Krčína, ale bohužel, na rozdíl od nich, chtějí tuto slávu získat na úkor veřejných rozpočtů a našeho společného životního prostředí.

Zdůvodnění stanoviska

Prospěch plánovaného vodního koridoru DOL zpochybnila již Komise životního prostředí AV ČR a STUŽ podporuje závěry ve stanovisku obsažené a dodává k tomu některé další, dle našeho názoru důležité argumenty:

Porovnání s existujícím obdobným kanálem Rýn – Mohan – Dunaj

Plánovaný vodní koridor je prezentován jako ekonomicky i ekologicky velmi výhodné dílo. Při kalkulacích efektivnosti jsou však dle našeho názoru zamlčovány a zkracovány některé skutečnosti, které vyniknou. Pokud plánované vodní dílo srovnáme s existujícím kanálem Rýn - Mohan - Dunaj (RMD), který má obdobné plavební parametry (třída Vb) a který podporovatelé D-O-L často prezentují jako zářný příklad, vynikne absurdnost plánu na výstavbu díla:

Parametr	Existující kanál RMD	Plán DOL
Délka díla	171 km	507 km
Doba výstavby	32 let	27 let
Počet zdymadel	16	50 až 100 podle varianty
Počet dalších nákladních součástí	0	1 vrcholový tunel
Náklady na výstavbu (v cenách roku 1990)	100 mld. Kč	
Přeprava zboží (mil. t ročně) – realita roku 2013	5	40

Velmi zářející je také pokles objemu kontejnerové přepravy po kanálu RMD, který od roku 2000 činil 80 %, takže jestli podporovatelé výstavby DOL argumentují tím, že jedna loď přepraví 312 kontejnerů, v případě RMD na roční přepravu všech kontejnerů přepravených v roce 2012 stačí 4 jízdy jedné lodi, o rok dříve dokonce jen dvě jízdy. Zkušenosti z praxe dnes ukazují, že většina zákazníků dnes upřednostňuje rychlejší přepravu zboží včetně komodit, které nepodléhají zkáze.

Současná realita dopravy zboží po Labi na profilu Hřensko je 0,4 mil. t ročně a nadále klesá (maximum tam bylo v roce 1904 a to 4 mil. tun ročně).

K ekonomice prosazovaného projektu

Ve studii efektivnosti projektu ukazují zastánci projektu velmi vysoké vnitřní výnosové procento i čistou současnou hodnotu. U obou těchto standardních metod propočtu efektivnosti ekonomických projektů vychází výsledky projektu nadstandardně VVP kladně „i při krajně pesimistických předpokladech nad 10 %, tj. vysoko nad hranicí 6 %, která se pokládá u infrastrukturních investic za přípustné minimum. Při optimistických předpokladech se pohybuje dokonce okolo 20 %”. Nestranného posuzovatele vede takto vysoká efektivnost zvažovaného ekonomického projektu nutně k otázce, proč jej jeho zastánci nechtějí realizovat jako soukromý podnikatelský záměr, na který si mohou v současnosti půjčit kapitál od bank, a ještě jim podle propočtu zůstane slušný zisk. Jde o to, že využití vodního koridoru na rozdíl od železnice či dálnice nemá převažující veřejný rozměr, ale je uvažován především jako přínos v podobě zkrácení dálkových nákladních lodních přeprav, čili jako výnosy pro omezenou skupinu podnikatelů v rejdařství. Projekt je svými zastánci vydáván za infrastrukturní, avšak míra jeho potenciální využitelnosti daňovými poplatníky, kteří by měli investici zaplatit, je podstatně (patrně řádově) nižší než v případě železnic či dálnic. Financování ze soukromých zdrojů ovšem zastánci projektu odmítají s velmi pochybnou argumentací, že by se pak projekt a přepravné prodražily o příliš vysoké mýtné na splácení vloženého privátního kapitálu. Implicitně tedy přiznávají či předpokládají, že veřejné prostředky se společností vracet nemusí. Přitom právě návratnost investice do veřejných rozpočtů by měla být základním parametrem.

Dle našeho názoru je „úspěšnost“ projektu zajištěna tím, že jsou záměrně na jedné straně započteny neúplné náklady (jsou zcela opomenuty náklady na čerpání vody z Dunaje proti proudu řek k plnění kanálu a zejména jsou zcela opomenuty negativní ekologické dopady z rozvratu krajiny a jejího vodního režimu v povodích), na straně výnosů jsou pak tyto výnosy záměrně zvýšeny o problematické efekty.

Kalkulované investiční náklady na celkem pět etap výstavby DOL ve výši 8 155,6 mil. Eur představují aktuálně cca 220 mld. Kč. Stranou přitom nelze v současnosti ponechat fakt, že prakticky všechny velké

investiční akce financované ze státního rozpočtu či veřejných rozpočtů se v realitě významně prodražují o různé „neočekávané vícenáklady“, takže dosahují po realizaci třeba i dvojnásobku. Záruku na dodržení projektovaného rozpočtu nikdo neposkytne. Pouhé porovnání technických parametrů DOL a kanálů Rýn-Dunaj a skutečné ceny výstavby kanálu Rýn-Dunaj vede k úvaze, že plánované investiční náklady jsou výrazně podceněné.

Zásadní nekorektností v kalkulaci nákladů je nezahrnutí nákladů na čerpání vody z Dunaje. Tato podstatná část nákladů na provozuschopnost kanálu je v materiálech zastánců projektu odbyta jednou větou konstatující, že v provozních „nákladech nejsou zahrnuty náklady na přečerpávání vody, které budou vykompenzovány – či spíše více než vykompenzovány – tržbami za výrobu energie ve vodních elektrárnách“. Zásadním problémem je, že z materiálů propočtu zřetelně nevyplývá, že by přečerpávací vodní elektrárny byly zahrnuty do nákladů projektu, někdo by je tedy musel zainvestovat a ten by chtěl svou investici vrátit z výnosů za elektřinu, takže nezahrnutí nákladů na přečerpávání vody významně snižuje skutečně potřebné náklady na výstavbu a provoz DOL.

Zcela opomenuty jsou v propočtech ekonomické efektivity četné ekologické újmy na krajině, které by výstavba vodního koridoru způsobila. Ve stanovisku Komise ŽP AV ČR jsou ztráty biotopové kapitálové hodnoty odhadnuty ve výši 16,5 mld. Kč. Následný pokles biodiverzity a zejména každoroční úbytek nejohroženějších životodárných podpůrných a regulačních služeb ekosystémů lze metodou energie-voda-vegetace odhadovat v řádu minimálně desítek miliard Kč.

Jako hlavní výnos z vodního koridoru jsou uvažovány progresivně rostoucí úspory přepravních nákladů, které „se projeví jak v hospodaření přepravců, tak ve výši inkasovaných poplatků za použití vodní cesty“ (Confima, p. 7). Takže náklady na výstavbu a provoz vodního koridoru mají zaplatit daňoví poplatníci, dominantní část efektů v podobě úspor dopravních nákladů budou ovšem inkasovat soukromé subjekty, přepravci. Zastánci projektu a jeho úhrady z veřejných prostředků postupují tedy podle globálního hesla „socializace nákladů a privatizace zisků“.

Vedle úspor přepravních nákladů jsou jako další výnosy vykazovány snížení externích nákladů dopravy, zlepšení VH bilance, využití přebytečných výkopových materiálů a výnosy ve sféře energetického hospodářství. O reálnosti některých lze úspěšně pochybovat.

Financování projektu z prostředků EU

Jako jeden z dalších argumentů, který zastánci výstavby DOL používají je tvrzení, že by až 70 % nákladů na výstavbu mohlo být hrazeno z prostředků EU. Ve skutečnosti však jsou prostředky EU rozpočtovány na jednotlivé státy, ne na určité investice, takže kdyby byly vydány prostředky evropských fondů vydány na DOL, chyběly by peníze v jiných oblastech. Naštěstí tím, že tento koridor není zařazen do Evropské sítě TEN, toto financování nepřichází v úvahu.

Je lodní doprava skutečně ekologická?

Lodní doprava, včetně říční, je neekologičtější způsob dopravy, má nejnižší náklady na tunokilometr přepravovaného zboží, nejnižší měrné emise a také nejnižší měrné externality. Pokud bychom stáli před rozhodnutím, zda podpořit na nějaké trase zcela novou výstavbu železnice, nebo vodní cesty, podpořili bychom, při zachování ochrany citlivých přírodních biotopů, určitě lodní dopravu. V případě vodního koridoru D-O-L jsme ovšem v situaci, kdy v dané trase jsou vybudované a z velké části i vysokými náklady rekonstruované kapacitní železniční tratě.

S ohledem na to, že jak přepravní náklady, tak i externality železniční dopravy nejsou diametrálně vyšší ve srovnání s říční lodní dopravou (o 20 % v případě přepravních nákladů, o cca 25 % v případě externalit), nemůžeme v žádném případě podpořit megaakci, kde externality vlastní výstavby dlouhodobě převýší nižší externality vlastního provozu.

Zastánci DOL tvrdí, že výstavba průplavu o délce cca 380 km nepředstavuje žádný velký zásah do krajiny, přírody a osídlení. Že je dokonce menší, než plánované dálnice nebo rychlostní železnice. Přitom

šířka koridoru tvořícího zábor pro stavbu je u dálnic i u dvojkolejných rychlostních tratí v průměru jen cca 35–40 m. Průplav by vyžadoval koridor podstatně širší a tím i podstatně větší zábor ploch, dosud využívaných jinak. Dálnice i železnice také zasahují podstatně mělčí vrstvy zemského povrchu, než dílo vyžadující pro plavbu kromě stavebních vrstev i dostatečnou hloubku pro plavbu. Dálnice i železnice umožňují u nivelety trasy sice malá, ale přeci jen určitá stoupání a klesání, zatímco průplav vyžaduje mezi jednotlivými umělými stupni k překonání výškových rozdílů horizontálu, takže neumožňuje měkce kopírovat terén a zvyšuje nároky na objem těžených hornin a zemních prací na trase. Průplav je také daleko hůře překonatelnou překážkou v území, způsobující fragmentaci krajiny, ztížený pohyb přes jeho koridor pro lidi i živočichy. Zábor se přitom týká zemědělské i lesní půdy, komunikací, technické infrastruktury i osídlení, vyvolal by potřebu četných přeložek, vyvolaných a souvisejících investic jiných investorů, nezapočítávaných do nákladů investora. Realizací záměru by se změnila četná ekonomická a sociální vazby v území. Jedná se proto o mimořádně závažný zásah nejen do území, ale i do zájmů a práv jiných subjektů, včetně krajů, obcí, soukromých vlastníků a podnikatelů. Je to proto zcela jistě závažný zásah do území.

Zastánci DOL příznačně považují za nejcenější ekosystémy vodní toky; nikoliv lesy, louky a pastviny, mokřiny. Vodní toky a plochy jimi jsou jen v případě přírodních nebo přírodě blízkých úprav koryt, nikoliv ve formě přímých, betonových nebo kamenných, regulovaných otevřených kanálů, jaké bude vyžadovat plavba lodí. Odkaz na přírodě blízké řešení průplavu Rýn – Mohan – Dunaj v úseku u Altmühle v SRN je sice působivý, ale našim investorům, projektantům a stavařům bohužel dosud zcela cizí. Dosud preferují naopak drahá, stavebně náročná a okázalá řešení, neslučitelná s požadavky ochrany krajiny i přírody a s potřebami lidí – uživatelů sídel i krajiny. Příklady z Holandska a ze SRN navíc ukazují, že se necitlivým novotvarům zařízení průplavu nedokáží vyvarovat ani ve velmi ploché krajině v nížinách při Severním a Baltském moři. Tím méně reálné je to v členité krajině Východních Čech, severní Moravy a Slezska. S tím souvisí i bagatelizované ovlivnění stávajících vodních toků a hladin podpovrchových vod v jejich litorálu. Výstavbou průplavu se nezmění množství srážek dopadajících na naše území a sytících povrchové odtoky i podzemní zásoby vod. O stejné množství se však budou muset stávající toky a akumulace dělit s průplavem všude tam, kde bude ve zvláštním tělese. To se neobejde buď bez poklesu průtoků ve stávajících tocích a nádržích, nebo bez trvalého „dotování“ této soustavy čerpáním vody z Dunaje, Labe nebo Odry proti proudu. To neovlivní jen jejich bilanci, ale i obsádku těchto toků, průplavu a okolí živočichy a rostlinami, včetně zavlečení cizorodých a nepůvodních druhů. I tento dílčí zásah je tedy velmi významný a jednoznačně negativní.

Rozložení výstavby kanálu do mnoholetého období také znamená, že lidé kolem budoucího kanálu by byli mnoho let obtěžováni velmi prašnou, hlučnou a všeobecně obtěžující stavební činností.

Územní ochrana koridoru pro umístění a případnou výstavbu průplavu D–O–L, dokonce ve všech potenciálních variantách, přitom blokuje tisíce hektarů území ve státním, obecním či soukromém vlastnictví a znemožňuje nebo ztěžuje jeho využití pro jiné účely, ačkoliv jde o záměr nevhodný, z hledisek ekonomických, sociálních i environmentálních v dlouhodobé perspektivě neefektivní a tudíž politicky nepřijatelný. Snižuje tím i cenu dotčených nemovitostí.

Jménem předsednictva Společnosti pro trvale udržitelný život

Ing. Jiří Dlouhý, předseda

V Praze dne 1. 7. 2014

5.1.1 Ožívá zombie průplavu Dunaj – Odra – Labe?

(Poznámka k tématu od Martina Říhy)

Na serveru Česká pozice se 5. 4. 2014 objevila reakce Jiřího Janáče na negativní stanovisko Komise životního prostředí Akademie věd ČR k (nejen) prezidentem Zemanem oprášenému záměru přípravy stavby průplavu Dunaj – Odra – Labe. Negativní stanovisko k tomuto záměru ostatně vzápětí zveřejnila i Společnost pro trvale udržitelný rozvoj.

Autor se zdánlivě staví do neutrální a objektivní role, když pléduje za zpracování studie proveditelnosti. Ta by ovšem musela pojmout a vyhodnotit klady i zápory v ekonomické, sociální i environmentální oblasti, zhodnotit kromě věcného dopravního přínosu nejen investiční a provozní náklady, ale celospolečenské náklady včetně externalit a souvisejících či vyvolaných investic jiných subjektů, a to „od kolébky do hrobu“, tedy od začátku výstavby, vč. zařízení staveniště a dopravy potřebných substrátů, stavebnin, mechanismů a pracovníků, přes provoz, údržbu a opravy a případné modernizace až po budoucí likvidaci díla, nakládání s odpady a rekultivace dotčeného území. Nemohlo by to být jen vyhodnocení SEA koncepce nebo EIA investičního záměru, ale komplexní hodnocení důsledků na dlouhodobou udržitelnost vývoje v širším dotčeném území z celospolečenských hledisek, ne jen zájmů dopravních a vodohospodářských. Muselo by se na ní podílet nejen více resortů, ale i široká škála vědecko-výzkumných pracovišť, včetně nezávislých a také veřejnost a odborné stavovské organizace, aby výsledky byly pro orgány veřejné správy relevantní a politicky akceptovatelné. Nic takového ovšem standardní resortní studie proveditelnosti obvykle nenabízí. Autor také podsouvá odpůrcům stavby průplavu jiné motivy, než zájem o zdravý rozum, když naznačuje, že hájí zájmy železniční lobby.

Jako architekta – územního plánovače a jako posuzovatele vlivů na životní prostředí, který se ve svém profesním životě tímto záměrem zabýval jak v rámci prací na Konceptu urbanizace a dlouhodobého vývoje osídlení ČSR ještě před rokem 1989 i po něm, ale i jako spoluautora SEA Státní dopravní koncepce ČR z 90. let minulého století. Nikdo se znalostí území Evropy, její sítě vodních toků včetně již postavených průplavů na území SRN a Polska a také sítě vodních cest na území Běloruska, Ukrajiny a Ruska jistě nebude překvapen tvrzením, že investičně i provozně (vč. energeticky) daleko méně náročné kontinentální propojení vodních cest v úmořích Severního, Baltického a Černého moře je možné vést roviny a mírnými pahorkatinami ze severního Německa do severního Polska, Běloruska, Ukrajiny a Ruska a propojit tak již existující sítě mezi průplavem Rýn – Mohan – Dunaj v SRN na západě a Volžsko – donskou soustavou vodních cest v Rusku, než je vést přes vysoko položené rozvodí na území ČR. Ani SRN, ale ani Polsko navíc za této situace nebudou mít zájem spolupodílet se na investičně i provozně dražším průplavu Dunaj – Odra – Labe přes naše území, který by onomu levnějšímu řešení přes jejich území konkuroval a kde by se o sporné výnosy, ale hlavně o zvýšené náklady musely dělit navíc s Českou republikou. Maďarsko i Slovensko mají přístup k Severnímu moři již fungujícím průplavem Dunaj – Mohan – Rýn a jeho prostřednictvím a dalšími průplavy na území SRN i s Baltem. Lze tedy pochybovat i o jejich zájmu podílet se na investici s tak sporným ekonomickým efektem, se spornou návratností vložených investic a navíc, na rozdíl od naznačeného koridoru v ploché krajině německého a polského Pobaltí, s vysokými negativními vlivy na krajinu, přírodu, na osídlení, dopravní a technickou infrastrukturu v samotné České republice. Jsem přesvědčen, že tyto při stavbě sice jen dočasné, ale po výstavbě a v provozu trvalé negativní vlivy by byly příliš vysokou cenou za sporný pozitivní dopravní i politický efekt.

Ač se s tím neshodnu ani s mnohými kolegy z environmentálních hnutí, sám považuji za obhajitelné a s převažujícími klady nad zápory jen prodloužení kvalitní vodní cesty na Labi od Chvaletic po Pardubice. Pardubice totiž svou polohou u Labe, na páteřním železničním koridoru ČR, u křižovatky dálnice D 11 a budoucí rychlostní silnice R 35 a s mezinárodním letištěm splňují ideálně lokalizaci pro mezinárodní dopravní, skladovací a logistické centrum země, které by navíc odlehčilo od značné části nákladní dopravní zátěže již dnes přetížený pražský dopravní uzel. Pardubice spolu s Hradcem Králové a s okolními sídly tvoří již dnes čtvrtmilionovou aglomeraci, mají značný další rozvojový potenciál na ose Chrudim – Pardubice – Hradec Králové – Jaroměř s okolím. Mezilehlé území mezi Hradcem Králové a Pardubicemi by mělo být cílevědomě připravováno na plánovitý, nikoliv živelný rozvoj, protože je předurčeno i díky vysokým školám a průmyslu v obou krajských metropolích pro vědu, výzkum a progresivní průmyslové technologie bez negativních vlivů na životní prostředí, nikoliv pro provozy jako je Elektrárna Opatovice. Tento potenciál by mohl být posílen v budoucnosti i výstavbou JE v lokalitě Tetov, která by nahradila po jejich dožití uhelné elektrárny Opatovice a Chvaletice bezemisní elektřinou a z níž teplo by mohlo vytápět celou aglomeraci. Lokalita Tetov patří k dlouhodobě vybraným potenciačním místům pro umístění nové JE a splňuje lokalizační bezpečnostní i provozní předpoklady pro vyvedení elektrického i tepelného výkonu. Na rozdíl od dostaveb Dukovan či Temelína by byla blízko velkých spotřebišť energie

a nemusela by být stavěna další monstrózní dlouhá, před „darkery“ či teroristy neuhlídatelná a krajinu jižních Čech i Českomoravské vrchoviny hyzdící vzdušná vedení elektřiny a teplovody, rozvádějící energii při velkých vzdálenostech se ztrátami.

Nerozumím tomu, proč si z palety různých možností investování do budoucnosti vybíráme ty horší a méně efektivní cesty, zatímco věcně logické, environmentálně méně zatěžující a levnější zůstávají stranou. Jsem přesvědčen, že opravdu důkladně provedené hodnocení všech důsledků stavby průplavu D–O–L z hlediska dlouhodobé udržitelnosti by tento záměr definitivně pohřbilo, pokud si vážíme zděděných hodnot přírody, krajiny, osídlení, ekonomického potenciálu, památek a historie území, kterých by se stavba dotkla. Pochybuji dokonce i o údajné možné protipovodňové funkci díla a možnosti dotovat jím vodní zdroje ČR při globálním oteplování. I tady vidím daleko levnější a méně environmentálně negativně působící malé vodní nádrže, obnovu rybníků apod., nikoliv takové monstrum, jakým by byl průplav D–O–L do české, moravské a slezské krajiny. Proto vítám stanovisko nového ministra dopravy, který pořízení standardní resortní studie proveditelnosti odmítl, pokud jeho motivem je, že by měla smysl jen v komplexním pojetí, zastřešeném ne-li EU nebo alespoň zainteresovanými zeměmi, pak jistě celou vládou a všemi dotčenými ministerstvy, všemi subjekty, jejichž zájmy by záměrem byly dotčeny či ovlivněny, včetně krajů, měst a obcí, všech majetkově dotčených organizací a občanů. To je ovšem v současné době, kdy se hašteří nejen vládní koalice s opozicí, ale i členové vládní koalice a jimi řízená ministerstva, nereálné „sci-fi“. A kdyby se to i nakrásně podařilo, ale výsledek by pak byl negativní, což předpokládám, byly by to vyhozené peníze ze státního, tedy našeho společného rozpočtu. Na takové furiantství nemáme.

5.2 Stanovisko č. 123 předsednictva Společnosti pro trvale udržitelný život

k údajným důvodům protestu horníků Velkolomu Čs. armády u Úřadu vlády ČR proti zrušení tzv. „vyvlastňovacích paragrafů“ horního zákona a k potvrzení platnosti usnesení vlády ČR o územních ekologických limitech těžby v Severočeské hnědouhelné pánvi.

(Vzhledem k nejisté situaci v severních Čechách, kde neustále hrozí možnost prolomení územních limitů těžby, jsme pro oživení paměti vyhledali stanovisko, které STUŽ vydala v roce 2012 a které je stále platné).

Deklarovaným důvodem nedávného protestu horníků před Strakovou akademií v Praze byla obava o ztrátu zaměstnání po ukončení těžby na Velkolomu ČSA (VČSA) a ze zvýšení nezaměstnanosti a také z nedostatku uhlí pro české teplárny. Skutečným důvodem je však ztráta převahy těžařů nad občany a obcemi, ohroženými těžbou, kterou jim poskytovala dosavadní legislativa z předlistopadových dob. Tehdy těžbu zajišťoval stát a byla deklarována jako veřejný zájem, převažující automaticky nad soukromými zájmy obcí a vlastníků nemovitostí, takže jim bylo možné poskytovat jen symbolickou náhradu za likvidované fondy a v případě nesouhlasu je nemilosrdně vyvlastnit. Novela horního zákona jen napravljuje tento přežitek v právní úpravě v souladu s faktem, že nerostné bohatství zůstalo sice ve vlastnictví státu, ale jeho těžba je již pouhým soukromým podnikáním a stát má právo ji dočasně nebo trvale omezit nebo zcela zakázat v souladu s jinými veřejnými nebo státem chráněnými soukromými zájmy. To se stalo jak při přijetí usnesení vlády o územních ekologických limitech těžby v roce 1991, tak při přijetí programového prohlášení současné vlády v roce 2010 a novela je jen dalším pokračováním konzistentní politiky vlád, chránících zdroje surovin, soukromý majetek i osídlení a krajinu ve veřejném zájmu.

Zásoby hnědého uhlí jsou pod zemí již od třetihor a jestliže ho nevytěžíme právě nyní, neztratí v žádném případě svoji hodnotu, naopak. Uhlí je nejen palivem ale i cennou surovinou pro chemický průmysl, jehož cena bude do budoucna rapidně narůstat; a v případě energetické krize, která velmi pravděpodobně nastane, jej naši potomci budou jistě schopni využít daleko efektivněji, než při dnešní těžbě a spalování, které probíhají s velmi nízkou účinností. Je také možné, že ho budou schopni těžít bez devastace rozsáhlých částí krajiny, a tak uchování jeho zásob bude pouze zvyšovat naše národní bohatství o surovinu strategického významu.

Již v minulých desetiletích poklesl počet pracovníků VČSA a souvisejících provozů z několika tisíc na současných cca 800, aniž to bylo doprovázeno protesty. Likvidací Černic a Horního Jiřetína by bylo zničeno srovnatelné množství pracovních příležitostí, nemluvě o ztrátě tisíců pracovních míst v Chemických závodech v Záluží, na které má Velkolom ČSA v případě prolomení limitů nakročeno. Zbylí horníci z VČSA by nejen mohli přejít na jiné šachty, které budou fungovat dál, jako je Lom Vršany, ale zejména na rekultivace po VČSA. Jeho zbytkovou jámu není radno po ukončení těžby vzhledem k nestabilitě svahů Krušných hor nad ním zaplavit. Mohli a měli by „uklidit“ po těžbě a způsobené devastaci krajiny s tím spojené i jinde, včetně obnovy alespoň části osídlení, dopravní a technické infrastruktury. Koneckonců to dnes nejsou jen kopáči, ale kvalifikované profese, schopné ovládat velké mechanismy a uplatnitelné i ve výstavbě. Financovat by se to mohlo a mělo z fondu rekultivací těžařů, z příspěvků ze státního rozpočtu, příspěvků z rozpočtů kraje i obcí, neboť jde i o veřejný zájem (obnovit zde funkční krajinu i osídlení), ale také z prostředků budoucích nabyvatelů rekultivovaných pozemků a jejich uživatelů, příp. z bankovních úvěrů, splácených z výtěžků nového funkčního využití. S vysokou pravděpodobností by bylo na takový účel možné získat prostředky i z fondů EU. Jen je potřeba to dobře naplánovat, vyprojektovat a postupně začít realizovat. Vyřešilo by se více problémů - v oblastech sociální, ekonomické i environmentální, pokud by se toho ujal inteligentní, kreativní a poctivý subjekt, který by nezneužil záměr jako další „tunel“ pro vlastní obohacení. Takovým subjektem by mohl být již Spolkem pro obnovu zámku Jezeří koncipovaný ústav pro rekultivaci krajiny po těžbě, jak jej kdysi navrhoval Ing. Jaroslav Stoklasa, CSc. Zámek Jezeří by tak dostal konkrétní náplň, důvod k urychlenému dokončení rekonstrukce a poskytl by nové pracovní příležitosti.

Kdyby se do toho záměru podařilo zapojit i SRN, která řeší na druhé straně hranic podobné problémy povrchové těžby uhlí, asi by to mělo naději i na podporu z fondů EU. Namísto pasivního, jen výzkumného centra z Jezeří udělat centrum řídicí také vlastní rekultivaci krajiny a regeneraci osídlení, obnovu dopravní a technické infrastruktury, vodního režimu atd. Pro celou zdevastovanou oblast po těžbě by jistě našlo snáze podporu u státních institucí i u samospráv kraje a obcí.

Bylo by načase namísto lpění na těžbě uhlí, které je vyčerpatelným zdrojem a nelze na něm stavět budoucnost kraje donekonečna, začít hledat nový ekonomický profil kraje, nezatěžující tolik životní prostředí a zdraví obyvatel. Je žádoucí orientovat se na trvalé hodnoty území a jejich ochranu, na zdraví a tvořivý potenciál lidí zde žijících a využití zdrojů území s co nejvyšší účinností, ale také na ponechání alespoň části zdejšího bohatství i pro příští generace.

Za společnost pro trvale udržitelný život

Ing. Jiří Dlouhý, předseda STUŽ

V Praze dne 6. listopadu 2012

5.3 Společný podnět STUŽ a východočeské regionální pobočky STUŽ k přešetření plánovaných výrubů buků v přírodní rezervaci Psí kuchyně na Svitavsku

Ing. Martin Baranyai, vedoucí oddělení ochrany lesa,

RNDr. Pavel Skřivan, vedoucí oddělení ochrany přírody a krajiny

Oblastní inspektorát ČIŽP,

Resslova 1229

500 02 Hradec Králové

Praha, dne 4.12.2013

Věc: Podnět k přešetření plánovaných výrubů buků v přírodní rezervaci Psí kuchyně na Svitavsku

Podle otevřeného dopisu mnoha ekologických organizací i expertů, ochránců přírody i dalších hejtmánovi a radnímu Pardubického kraje se Státní lesy ČR chystají k plošnému kácení starých buků v PR

Psí kuchyně, posvěcenému Krajským úřadem Pardubického kraje, což je v rozporu s plánem péče o tuto rezervaci (viz příloha 2) a taktéž s ochrannými podmínkami pro rezervace dle § 34, odst. 1 písm. a) zákona č. 114/1992 Sb., v platném znění. Protože dojde k zásahu do území, patřícího do soustavy Natura 2000, mělo být povinně provedeno posouzení dle § 45h odst. 1 z.č. 114/1992 Sb. v platném znění, což se nestalo.

Plošná těžba odporuje též § 50, odst. 1 tohoto zákona, neboť dojde ke zničení stanovišť mnoha druhů chráněných rostlin a živočichů –jejich výčet viz plán péče v příloze 2.

Plánované plošné výruby jdou proti dlouhodobému cíli, uvedenému v plánu péče: „různověkým lesním porostům s přírodě blízkou druhovou skladbou, se spontánně probíhající přirozenou obnovou a částmi pralesovitého charakteru, s postupným omezováním přímých lidských zásahů“.

Ze všech výše uvedených důvodů proto žádáme ČIŽP o zjednání nápravy.

S pozdravem

Ing. Jiří Dlouhý,
Předseda Společnosti pro trvale udržitelný život
Krkonošská 1, Praha 2
jiri.dlouhy@czp.cuni.cz

Miroslav Petr,
předseda Východočeské pobočky STUŽ
Milady Horákové 269, Hradec Králové
mirek.petr@email.cz

6 STUŽ se připojila k následujícím výzvám, prohlášením, dopisům

6.1 Nevládní organizace vyzývají předsedy koaličních stran k nasměrování Česka k udržitelnosti

Společná tisková zpráva

Dne 27.1.2014 vyzvalo 6 nevládních organizací a asociací předsedy koaličních stran, aby při tvorbě vládního prohlášení a hlavně pak při práci nové vlády pamatovali na zajištění kvality života pomocí udržitelného rozvoje České republiky. Princip udržitelného rozvoje, tj. vyváženého rozvoje ve všech třech pilířích: ekonomickém, environmentálním a sociálním či společenském prosazuje OSN i Evropská unie. U nás však dosud převažuje jednostranné upřednostňování pouze ekonomického pilíře. Signatáři podnětu upozorňují na nutnost schválení a dodržování jednotící strategie udržitelného rozvoje České republiky, na kterou by pak měly být navázány další koncepce a politiky, bez nichž Evropská komise neuvolní podporu z Evropských strukturálních a investičních fondů.

„Příkladem takovýchto postupů může být například Spolková republika Německo, která se rozhodla pro zajištění směřování státu k udržitelnosti využít nových metod (např. zavedení hodnocení udržitelnosti), struktur (včetně vládní úrovně) a zapojení celé společnosti“, upozorňuje Ing. Jiří Dlouhý, předseda STUŽ.

„Principy udržitelného rozvoje se dotýkají velmi široké plejády národních regionálních a místních politik a strategií. V mnoha oborech (IURS se zabývá zejména udržitelným využíváním již zastavěného území) nejsou doposud principy udržitelného rozvoje v politikách a strategiích deklarovány a tam, kde deklarovány jsou, nejsou často naplňovány, měřeny, nebo monitorovány...“ sděluje Ing. Jiřina Bergatt Jackson, ředitelka IURS – Institutu pro udržitelný rozvoj sídel.

„Tento náš apel je v souladu s požadavkem již v roce 2006 Radou EU schválené Obnovené strategie udržitelného rozvoje EU, kde je mj. uvedeno, že všechny orgány EU a jejich členských států, zajistí, aby návrhy úkolů, cílů a opatření této strategie byly proveditelné a aby byly v případě potřeby doplněny ne-

zbytnými implementačními nástroji na úrovni EU i jejích členských států“, dodává RNDr. Jiřina Vargová, členka Pracovní skupiny místní Agendy 21 při Radě Vlády ČR pro udržitelný rozvoj.

„Klíčovým bodem udržitelné strategie jsou obnovitelné zdroje energie. Současná energetická politika České republiky jejich rozvoj bohužel brzdí. Optimálně aplikovaná decentralizovaná energetika založená na regenerativní energii zlepšuje nejenom emisní bilanci a životní prostředí, ale přinese celou řadu dalších benefitů - v sociální oblasti zaměstnanosti a decentralizace i ekonomické sféře v soběstačnosti a snížení dovozové závislosti“, uvádí Milan Smrž, viceprezident Evropského sdružení pro obnovitelnou energii EUROSOLAR.

Kontakty:

- Ing. Jiří Dlouhý, předseda STUŽ, m. 603 841 304; jiri.dlouhy@czp.cuni.cz
- Pavel Šremer, místopředseda STUŽ, m. 732 966 595; sremer@seznam.cz
- Doc. Ing. Barbara Vojvodíková Ph.D., IURS, Institut pro udržitelný rozvoj sídel, m. 605 912 761; barbara.vojvodikova@vsb.cz
- Ing.akad.arch. Martin Stránský, CENELC.cz-Centrum evropské sítě pro implementaci Evropské úmluvy o krajíně v ČR, m. 602 649 665; stransky.martin@cenelc.cz
- Milan Smrž, předseda Národní sekce a viceprezident Evropské asociace pro obnovitelnou energii Eurosolar.cz, t. 222314564; milan.smrz@eurosolar.cz
- RNDr. Jiřina Vargová, místopředsedkyně České asociace pro udržitelný rozvoj, m. 603 258 954; jirina.vargova@seznam.cz

*Signatáři jsou: Společnost pro trvale udržitelný život, IURS-Institut pro udržitelný rozvoj sídel, Národní sekce Evropské asociace pro obnovitelnou energii Eurosolar.cz, Zelený kruh-asociace ekologických organizací, Česká asociace pro udržitelný rozvoj, CENELC.cz-Centrum evropské sítě pro implementaci Evropské úmluvy o krajíně v ČR

6.2 Výzva předsedovi vlády Bohuslavu Sobotkovi, aby se zúčastnil Klimatického summitu v New Yorku

Vážený pane předsedo vlády,

dovolujeme si Vás oslovit v souvislosti s blížícím se klimatickým summitem, který dne 23. září 2014 pořádá v New Yorku generální tajemník OSN Pan Ki-mun, a požádat Vás, abyste jej podpořil svou osobní účastí. Summit má zapojit nejvyšší představitele států světa do řešení jednoho z nejpálčivějších problémů dneška – klimatické změny, která již dnes citelně ovlivňuje život milionů lidí, včetně obyvatel České republiky.

Klimatická změna působí podobně jako všechny environmentální problémy sociálně velmi nespravedlivě. Nejen proto, že státy, které ji primárně nezpůsobily, ponese její dopady nejvíce. Ale zejména proto, že chudí a nemocní lidé – ať už žijí kdekoli – mají omezené možnosti, jak jejím následkům čelit – nepostaví znovu bouří poničený dům, neodstěhují se z povodňových oblastí, neutečou před spalujícím horkem do klimatizovaného bytu a nebudou si moci opatřit stále dražší potraviny.

Klimatická změna je zároveň problémem, jehož řešení známe a do značné míry stále ještě máme v rukou. Navíc jsou to řešení, která zmíněnou sociální nespravedlnost zmírňují: zateplené domy, sluneční teplo či moderní kotle snižují účty domácnostem i znečištění ovzduší, bioplynové stanice na odpad nebo fotovoltaické panely na střechách umožní obci vyrábět si vlastní čistou energii. Nízkoenergetické domy jsou zároveň ideálním prostředkem, jak snížit náklady lidem v důchodovém věku.

Dovolujeme si v této souvislosti navrhnout schůzku, kde bychom mohli o vhodných cílech a opatřeních, které by Česká republika měla prosazovat či podporovat, společně diskutovat.

Oznámí-li světoví prezidenti a premiéři v New Yorku své ambiciózní závazky pro snižování skleníkových plynů, stane se summit klíčovým milníkem v procesu přípravy globální dohody, která má být přijata

v Paříži ke konci roku 2015. Podle nám dostupných informací se summitu osobně zúčastní celá řada vrcholných evropských státníků, mj. francouzský prezident F. Hollande, maďarský prezident J. Áder nebo italský premiér M. Renzi.

Vážený pane předsedo vlády, věříme, že nejen naši výzvu, ale i osobní pozvání od generálního tajemníka OSN Pan Ki-muna vyslyšíte a v září se spolu s ostatními hlavami států a dalšími významnými státníky zúčastníte summitu, který nás pomůže přiblížit k řešení globální klimatické změny.

S poděkováním a pozdravem,

- Petr Hlobil, ředitel pro mezinárodní záležitosti, CEE Bankwatch Network
- Pavel Příbyl, ředitel Českého fóra pro rozvojovou spolupráci
- Jarmila Johnová, předsedkyně Pražských matek
- Martin Sedlák, ředitel Aliance energetické soběstačnosti
- Ondřej Kopečný, zástupce ředitele Glopolis o.p.s.
- Edvard Sequens, vedoucí programu energie, Calla
- Vojtěch Kotecký, programový ředitel Hnutí DUHA
- Julia Sokolovičová, ředitelka Asociace ekologických organizací Zelený kruh
- Petr Kucka, programový ředitel Greenpeace ČR
- Jan Šindelář, člen výkonné rady Auto*Mat
- Lucie Mádlová, ředitelka Asociace společenské odpovědnosti
- Jiří Dlouhý, předseda Společnosti pro trvale udržitelný život
- Ondřej Pašek, ředitel Centra pro dopravu a energetiku
- Barbora Urbanová, koordinátorka Klimatické koalice

6.3 Otevřený dopis předsedům vládních stran

Mgr. Bohuslav Sobotka, předseda ČSSD

Ing. Andrej Babiš, předseda hnutí ANO

MVDr. Pavel Bělobrádek, Ph.D., MPA, předseda KDU-ČSL

Vážený pane předsedo,

obracíme se na Vás v souvislosti s evropskou energetickou bezpečností a nadcházejícím summitem EU, na němž se toto téma bude diskutovat společně s klimaticko-energetickými cíli pro rok 2030. I vy máte možnost ovlivnit, zda bude Česká republika podporovat přijetí řešení, které opravdu a trvale povede k růstu naší energetické bezpečnosti a zároveň přinese podporu ekonomiky, nová pracovní místa, zlepšení životního prostředí i zdraví občanů.

Evropa dováží více než polovinu energie ze zahraničí (54%) a bez přijetí účinných opáření tomu tak bude i nadále. Jen v roce 2012 za ni zaplatila 421 miliard EUR. To platí i pro Českou republiku, která dováží většinu svého plynu a veškeré jaderné palivo z Ruska. 65% našich občanů přitom vnímá tuto závislost jako problém.

Evropská komise se ve své strategii energetické bezpečnosti zaměřuje na výstavbu nových plynovodů, které by do Evropy přivedly plyn z jiných zemí než z Ruska. To ale nijak nepovede ke snížení naší závislosti na dovozu paliv, pouze tuto závislost přemístíme na jiné, mnohdy rizikové, země.

Další z návrhů, orientace na využití domácího uhlí, představuje významné zvýšení negativních dopadů na životní prostředí a je v rozporu s našimi klimatickými závazky. Jaderná energetika také řešení nepřináší. Naše závislost by se, vzhledem k nutnosti dovozu paliva, pouze upevnila. Zároveň je jaderná energetika spojena s neúnosnými náklady a negativními dopady na životní prostředí a bezpečnost.

Pouze dlouhodobá strategie, která upřednostní obnovitelné zdroje a hospodárné využívání energie v Evropě, nám může pomoci zbavit se závislosti na importované energii. To chtějí i naši občané, 3/4 z nich si přeje přijetí společných evropských cílů v oblasti energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů.

Opatření vedoucí k energetickým úsporám, jako například energetická renovace budov a modernizace průmyslu, přinesou nové investice, vytvoří nová pracovní místa, podpoří zlepšování zdraví obyvatelstva, omezí negativní dopady na životní prostředí a sníží účty za energie.

Potenciál pro využití čisté energie v Evropě je obrovský, podíl obnovitelných zdrojů by mohl v roce 2030 pokrýt polovinu veškeré spotřeby EU. Jen v roce 2012 stoupl podíl obnovitelných zdrojů v Evropě o více, než odpovídá ročním importům plynu Slovenska, Bulharska, Estonska, Lotyšska a Litvy dohromady.

Podle dopadové studie 2030 Evropské komise by 35 % cíl EU v obnovitelných zdrojích společně s ambiciózním cílem v oblasti energetické efektivity mohly snížit energetické importy do Evropy do roku 2050 o více než polovinu [9]. Ambicióznější cíle by vedly ještě k mnohem razantnějšímu snížení.

V dlouhodobém horizontu toto řešení vyžaduje závazné cíle pro rok 2030 – v oblasti obnovitelných zdrojů 45 %, v oblasti energetické účinnosti 40 % a cíl snižování emisí skleníkových plynů 55 % napříč EU s tím, že pro jednotlivé státy budou stanoveny cíle individuální, aby bylo dosažení společných cílů co nejefektivnější a nejracionálnější.

Věříme, že zvažíte naše argumenty a podpoříte naši snahu dosáhnout zmiňovaných cílů.

6.4 Dopis ministru životního prostředí ke spolupráci při prosazování transparentnosti rozhodování úřadů

Vážený pan Richard Brabec,
ministr
Ministerstvo životního prostředí
Vršovická 65, 100 10 Praha 10

6. října 2014

Vážený pane ministře,

rádi bychom Vás požádali o spolupráci v prosazování transparentního rozhodování úřadů a dodržování etického chování ekologických organizací.

Jak možná víte, Zelený kruh a řada jeho členských organizací se zabývá prosazováním etického fungování neziskového sektoru a naše etická komise posuzuje hraniční případy podezření z porušení etického kodexu ze strany členských organizací (bližší informace např. na adrese <http://www.zelenykruh.cz/cz/transparentnost-ngo/>). Zároveň se spolu s členskými organizacemi snažíme prosazovat transparentní rozhodování úřadů a upozorňovat na případy korupce.

V Poslanecké sněmovně jste v debatě k vládnímu návrhu novely EIA ve čtvrtek 25. září uvedl: „Co nám třeba komplikuje trochu situaci – padly tady zahraniční modely. Padlo tady Slovensko. Vážení, Slovensko k naší smůle momentálně má úplně nově schválený v rámci Evropské komise nový zákon EIA, který je daleko liberálnější než to, co já dneska předkládám. Tam se smí vyjadřovat kdokoliv, fyzické osoby, z jakékoli oblasti. My máme ten zákon daleko ostříhanější. A Evropská komise nám říká - no proč vám to vadí, když to nevadí Slovákům, kteří to momentálně dělají úplně stejně a jsou to vaši bratři? Těžko se to říká, protože tady máme spoustu vyděračů, kteří toho bohužel zneužívají, mají racketeering a využívají toho.“

V některých případech samozřejmě jsou to naprosto regulérní snahy těch občanských sdružení, a já navazuji na to, co říkal Tomáš Podivínský. Ano, je to pravda, máme tady ekology, máme tady – no, nechci, aby mě pak někdo – ekologisty, a použil bych prostě ještě horší slovo. Ale prosím, berme to tak, že problém tohoto státu, on není tolik v té normě, protože Evropa používá podobnou normu, s velkou možností veřejnosti se vyjadřovat. On je ve funkčnosti soudů. Protože tam ten soud rozhodne do tří měsíců nebo do čtyř měsíců, a je hotovo. A rozhodne v jednom procesu o námitkách. Tady to trvá deset let. Ale to není o normě.“ (viz <http://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/017schuz/s017314.htm>).

Z Vašich výroků jsme vyrozuměli, že máte informace o porušování etických pravidel a pravděpodobně dokonce o porušování zákonů (racketeering) ze strany řady konkrétních subjektů. Z kontextu je patrné, že mezi nimi snad jsou také ekologické spolky.

Dovolujeme si Vás proto požádat, abyste tyto informace zveřejnil a poskytnul nám je. Pomůžete tak Policii ČR a soudům zjednat spravedlnost v konkrétních kauzách, popřípadě nám tím také umožníte distancovat se od konkrétních ekologických spolků, kterým budou porušení etických pravidel či dokonce trestná činnost prokázány.

Uvítáme tedy Vaše informace a oceníme, když budou nadále používány vždy konkrétně a adresně, nikoliv v obecné rovině.

Marta Kotecká Misíková

ředitelka

7 Analýzy, podněty, připomínky, úvahy

7.1 Stanovisko KŽP AV ČR k senátnímu návrhu zákona o NP Šumava

Národní park Šumava je velmi cenné přírodní území a zahrnuje mnoho lokalit vysoké přírodovědné hodnoty. Představuje významné přírodně kulturní dědictví, a to nejen z pohledu národního, ale i evropského. Takové území si nepochybně zaslouží kvalitní právní normu, která zajistí jeho ochranu a rozumný udržitelný rozvoj zohledňující potřeby místních obyvatel.

Předložený návrh zákona bohužel zcela pomíjí standardy středoevropských národních parků. Rovněž nebere v potaz doporučení Mezinárodního svazu ochrany přírody pro kategorii II – národní park, do které NP Šumava spadá. Taktéž nejsou respektovány závazky vyplývající ze směrnic č. 2009/147/ES, o ochraně volně žijících druhů ptáků, a č. 92/43/EHS, o ochraně volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a přírodních stanovišť.

Text obsahuje mnoho nejasných, dále nedefinovaných termínů. Tyto nevhodně použité a nedefinované termíny by byly pouze spouštěčem budoucích sporů a konfliktů.

Nepříjemně je postulováno poslání národního parku a jeho cíle. Chybí jasné vyjádření základního cíle národního parku (v souladu se zákonem 114), jímž je ochrana vzácné přírody. Bez tohoto zřetelného vymezení postrádají veškeré další úvahy jakýkoli smysl. Podle předložené formulace se rozvoj parku v zásadě nijak neliší od udržitelného rozvoje území obecně. Stávající nařízení vlády č. 163/1992 Sb., kterým se zřizuje Národní park Šumava a stanoví podmínky jeho ochrany, toto uvádí konkrétněji. Inspirovat se mohli navrhovatelé i v sousedním Bavorsku, kde tamější zákonná norma stanovuje cíle a poslání národního parku jasně a zřetelně.

V návrhu chybí jednoznačná pravidla pro vymezování a péči o jednotlivé zóny národního parku. Nedomyšlené je vymezování zonace národního parku přímo v zákoně. Lépe je toto ponechat na podzákoně právní normě. Nebo se předpokládá, že při každé (i sebemenší) změně zonace se bude zákon novelizovat?

Návrh vůbec neřeší bující problematickou zástavbu v národním parku. Bez nadsázky můžeme konstatovat, že by se schválením návrhu současný stav zhoršil. Příslušná ustanovení umožňují výstavbu v národním parku na 65 % jeho rozlohy. Volným způsobem by tak bylo možné povolovat stavby i ve značné

části druhé zóny.

Problematické a pravděpodobně i v kolizi s ústavou je povolení neomezeného pohybu osob s trvalým pobytem na území národního parku. Toto je v rozporu se zásadou rovnosti fyzických osob.

Značné rozpaky budí i část týkající se hospodaření v lesích. Podle příslušného ustanovení se v lesích národního parku hospodaří podle zákona o lesích. Pokud však není rovněž uvedeno, že se hospodaří také podle zákona o ochraně přírody, znamená to, že se na hospodaření v lesích národního parku zákon o ochraně přírody nevztahuje. Toto je naprosto neakceptovatelné.

Navržená kompenzace, poskytovaná obcím za ušlý výnos daně z nemovitostí, je pojata nesystematicky. Tuto otázku je potřeba řešit stejným způsobem pro všechny národní parky.

Nevhodné jsou přímé i nepřímé novelizace platného i účinného zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Návrh je nedomyšlený i z pohledu slabé provázanosti s ostatními právními předpisy. Navržené znění spíše vychází vstřícně některým politikům s vazbami na místní podnikatelské skupiny. Jsme přesvědčeni, že s takto pojatým návrhem zákona by měl být vysloven nesouhlas, repektive by se jím Sněmovna vůbec neměla zabývat a počkat na vládní novelu zákona č. 114/1992 Sb., která bude komplexně řešit problémy ve všech NP.

V Praze dne 21. 8. 2014

MUDr. Radim Šrám, DrSc.

předseda KŽP AV ČR

7.2 Stanovisko Komise pro životní prostředí Akademie věd ČR k potřebě řešení stavu české krajiny, vycházející ze situace po povodni a suchu 2013

Stanovisko KŽP AV ČR bylo projednáno a schváleno na schůzi KŽP AV ČR v Praze dne 8. 10. 2013.

Potřeba změny v nakládání s krajinou byla v uplynulých polistopadových letech zdůvodněna mnohokrát. Na neudržitelnou situaci v zemědělské krajině poukázala např. nedávno zveřejněná „Petice za obnovu zemědělské krajiny“ zaslaná Parlamentu ČR. Upozornila nejen na nesprávně koncipovanou zemědělskou dotační politiku, ale i na skutečnost, že současná česká zemědělská politika v řadě případů porušuje nejen platné mezinárodní dohody, ale je dokonce i v rozporu s ústavou ČR. Některými racionálními návrhy na změny v nakládání s krajinou se odpovědní vládní představitelé (Chalupa, Nečas a další) bohužel odmítli v nedávné minulosti zabývat nebo jednání o nich byla odsunuta na neurčito (např. implementace Evropské úmluvy o krajině; Zásady strategie adaptace ČR na klimatickou změnu, 2009).

Změny v nakládání s krajinou je nutné řešit integrovaným způsobem v mezirezortní spolupráci. Nejde jen o odborně motivované rezortní aktivity, ale je třeba posílit legislativu a přijmout i některá další politická rozhodnutí, která vytvoří podmínky pro úspěšné řešení této problematiky. S odvoláním na praxi běžnou v zemích EU doporučujeme:

V oblasti politiky a řízení:

1. Revidovat existující přístupy k problematice krajiny. Přijmout nová opatření, která vytvoří předpoklady pro integrovaný mezirezortní přístup ke krajině a pro aktivní práci s krajinou jako prostorem základních existenčních podmínek pro život lidí a proto důležitou oblastí veřejného zájmu. Urychleně realizovat doporučení evropské Rámcové směrnice o vodách v českých podmínkách a efektivně implementovat Evropskou úmluvu o krajině. Přijmout zákon o ochraně půdy, který zajistí účinnou ochranu zemědělské půdy a podpoří obecnou ochranu přírody budováním zelené infrastruktury v souladu s připravovanou směrnicí EU. Je třeba přijmout dostatečně silné legislativní nástroje, které podstatně zmírní dosavadní velmi nepříznivé tempo úbytků zemědělské půdy.
2. Vytvořit v rámci státní správy strukturu systémového řízení a plánování prostorového vývoje území a krajiny, včetně řízení jejího vodního režimu. Náplní její činnosti by mělo být:
 - řešení koncepčních otázek územního rozvoje s cílem posilování přirozené krajiny;

- zpracování dlouhodobé vize (20-30 let) využívání území, vycházející z výsledků environmentálního výzkumu a odborných studií;
 - koordinace rezortních záměrů a činností v rámci územního rozvoje regionů a celé republiky;
 - účinný státní dohled nad dodržováním relevantních veřejných zájmů v oblasti plánování rozvoje a využívání krajiny a jejího vodního režimu;
 - zajistit vhodné a efektivní vzdělávání pracovníků státní správy a samosprávy (odborů územního plánování, rozvoje, výstavby, aj.).
3. Vytvořit Radu pro venkovskou krajinu jako nezávislý poradní orgán vlády pro řešení otázek krajiny, její správy a využívání. Posláním Rady by mělo být:
- zpracovávat odborné expertízy koncepčního charakteru pro potřeby politického rozhodování vlády a ministerstev v oblasti správy a využívání krajiny a vyjadřovat se k závažným otázkám vývoje, ochrany a obnovy kulturní krajiny.

V oblasti využívání krajiny s dopadem na její vodní režim:

4. Rozpracovat a postupně realizovat dlouhodobý program integrované mezirezortní spolupráce na zlepšení vodního režimu krajiny s cílem zvýšit její hydroretenční kapacitu, omezit odtok vody z krajiny a snížit rizika potencionálních povodňových vln a výskytu období sucha; uživatelskou infrastrukturu krajiny přizpůsobit přírodním podmínkám, obnovit její ekologickou infrastrukturu a zajistit účinnou spolupráci uživatelů krajiny na tomto programu.

V oblasti výzkumu:

5. Revidovat strukturu výzkumné základny s ohledem na potřeby aktuálního i dlouhodobého výzkumu krajiny. ČR je jedinou zemí ve střední Evropě, která nemá pro tuto oblast silné vědecké pracoviště s koordinační funkcí. Ve výzkumu věnovat větší pozornost ekologickým otázkám a problematice vody v krajině. Současně:
- zajistit systematický a dlouhodobý monitoring retenční účinnosti krajiny;
 - více rozpracovat metodiku analýz rizika výskytu povodní a povodňovou prognostiku
 - provést důkladnou inventarizaci ekologických, kulturních a historických hodnot krajiny jako podkladu pro její zvláštní ochranu;
 - zajistit systematické vyhodnocení efektu použitých veřejných financí s ohledem na protipovodňovou ochranu a ochranu krajiny.

V oblasti univerzitního a odborného vzdělání:

6. Zajistit vyšší úroveň ekologického vzdělání na technicky i humanitně zaměřených vysokých školách, opřenu o poznatky ekologie krajiny a s důrazem na její vodní režim; zavést integrované studium prostorového plánování, managementu a ochrany přírodních a kulturních zdrojů s cílem zvýšit kvalifikaci lidí a úroveň řízení a využívání krajinného prostoru.

V oblasti práce s veřejností:

7. Vytvořit příznivé podmínky pro růst občanského povědomí o přirozené krajině a jejích ekosystémových službách; podporovat lokální občanské iniciativy zaměřené na krajinu a cíleně shromažďovat lokální občanské zkušenosti z práce s krajinou.

Smyslem a cílem všech výše uvedených návrhů je posílit úroveň koncepčního politického a odborného rozhodování v záležitostech krajiny, vytvořit k tomu nezbytné struktury řízení, zmodernizovat a zlepšit úroveň oborového řízení a zajistit efektivní integrované řízení vývoje a využívání krajiny, tak jako ve vyspělých zemích EU. Lze předpokládat, že finanční náklady spojené s navrhovanými opatřeními budou nižší než opakované náhrady a náprava škod způsobených dalšími povodněmi a suchem, případně realizace nákladných projektů jako Vodní koridor Dunaj-Odra-Labe. Řadu navrhovaných opatření bude možné realizovat formou projektů s finanční podporou EU. Dlouhodobý, integrovaný program práce s krajinou, jejím vodním režimem a obnovou její ekologické infrastruktury bude nepochybně i významným zdrojem pracovních příležitostí ve venkovských oblastech.

MUDr. Radim Šrám, Dr.Sc., předseda KŽP AV ČR

7.3 Jak bojovat proti povodním a suchu? Rozumným zacházením se zemědělskou půdou a nakládáním s krajinou jako s veřejným prostorem - tisková zpráva KŽP AV ČR

Průhonice 5. června 2014

Účinná prevence proti opakovaným povodním a suchu, které se stále častěji dostávají do středu pozornosti široké veřejnosti, byla hlavním tématem semináře pořádaného Komisí pro životní prostředí Akademie věd ČR, který se konal dnes v Průhonících u Prahy. Semináře se zúčastnili pracovníci výzkumných ústavů, náměstci ministerstva životního prostředí a zástupci ministerstva zemědělství, zástupci sdružení uživatelů krajiny a neziskových organizací. Jednání semináře byli přítomni i bývalí ministři životního prostředí Bedřich Moldan a Martin Bursík.

„S krajinou ČR se již více než 60 let zachází nevhodným způsobem. Vyvlastnění zemědělských půd v 50. letech minulého století odstartovalo sérii degradačních procesů, mezi něž patří zvětšení měřítka využívání zemědělských ploch a uniformita krajiny, chemizace půd a půdních vod, nadměrná eroze, likvidace strukturní a biologické diverzity krajiny. Změnu v této oblasti nepřinesla ani likvidace totalitního systému v listopadu 1989. Spíše naopak – uplatnění krátkodobých ekonomických hledisek bez ohledu na přírodní podmínky situaci ještě zhoršilo. Pro nakládání s půdou a krajinou neexistují dnes v ČR prakticky žádná závazná pravidla. V důsledku toho jejich kvalita neustále klesá. Nepříznivou situaci dále zhoršuje bezplánovitý výprodej zemědělských půd pro výstavbu solárních elektráren, překladových hal, příměstských sídlišť apod. A jako poslední činitel se dnes připojuje klimatická změna,“ uvedl k ústřednímu tématu setkání iniciátor jednání Josef Fanta, emeritní profesor ekologie krajiny Univerzity v Amsterdamu.

Dr. Jiří Hladík, ředitel Výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy, v. v. i. dodává:

„Půda je základní přírodní zdroj, ke kterému je nutno přistupovat tak, aby zůstal zachován i pro další generace.“

Účastníci semináře konstatovali, že kvůli neustále klesající kvalitě půdy není uniformovaná česká krajina schopna absorbovat nadměrné dešťové srážky. Půda zbavená organické hmoty není schopna vázat vodu, která by mohla být k dispozici pro plodiny v suchých obdobích. Opakované ztráty na majetku a zemědělské produkci dosahují desítek miliard korun.

Navíc v důsledku politické nestability v uplynulých desetiletích nemá ČR v současné době k dispozici efektivní politické a odborné nástroje, jak tuto bezvýhodnou situaci řešit. Společným jmenovatelem této neutěšené situace je také – ve srovnání s okolními zeměmi – velmi nízké povědomí krajiny jako významné složky životního prostředí jak v politických kruzích, tak i v celé české společnosti.

Komise pro životní prostředí Akademie věd ČR tuto situaci projednávala již na podzim minulého roku a opakovaně dnes na svém semináři v Průhonících. Doporučuje parlamentu a vládě ČR zabývat se vzniklou situací a přijmout účinná opatření, která výše uvedený negativní trend zastaví a vývoj krajiny obrátí pozitivním směrem. Komisí doporučená opatření jsou dvojího druhu: krátkodobá a dlouhodobá.

Hlavním krátkodobým opatřením s účinným dopadem by mělo být provedení inventarizace částí krajin potenciálně ohrožených povodněmi a suchem na území ČR. S ohledem na současný stav zemědělských půd a celkový stav krajiny je třeba provést kategorizaci území a navrhnout pro ně účinná preventivní ekologická a technická opatření. Cílem je omezení případných škod na majetku, infrastruktuře a zemědělských půdách při výskytu extrémních situací.

Program doporučených opatření s dlouhodobým dopadem by měl vyjít ze zpracování dlouhodobé vize pro nakládání s krajinou jako veřejným prostorem. Na jejím základě je třeba zpracovat národní politiku krajiny jako politický dokument pro řízení vývoje a využívání krajiny. Při formulaci politiky krajiny je třeba vycházet z mezinárodních dohod a závazků ČR a z doporučení EU a Rady Evropy (Evropská úmluva o krajině). Účinným pomocníkem vlády a parlamentu při realizaci národní politiky krajiny by měla být Rada pro venkovskou krajinu.

Komise pro životní prostředí ve svém doporučení zdůrazňuje, že česká krajina nemůže být předmětem politických manipulací a zneužívání ve jménu ekonomického zisku. Krajina je věcí veřejného zájmu. A jako s takovou je třeba s ní nakládat v zájmu udržení její kvality ve prospěch této i budoucích generací.

Kontakty:

- MUDr. Radim Šrám, DrSc., předseda Komise pro životní prostředí Akademie věd ČR (sram@biomed.cas.cz)
- Prof. em. Josef Fanta, Katedra ekologie, Přírodovědecká fakulta Jihočeské univerzity České Budějovice (jfanta.cz@gmail.com)
- RNDr. Petr Petřík, Ph.D., Botanický ústav AV ČR, Průhonice (petrik@ibot.cas.cz)
- Ing. Jiří Hladík, Ph.D., Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v. v. i., Zbraslav (hladik.jiri@vumop.cz)
- Ing. Jan Vopravil, PhD., VÚMOP (vopravil.jan@vumop.cz)

7.4 Povodně a sucho: krajina jako základ řešení

Závěry ze semináře Komise pro životní prostředí AV ČR 5. 6. 2014 (Botanický ústav AV ČR Průhonice)

Úvod

Od 50. let minulého století je česká krajina opakovaně vystavována tlakům, které hluboce zasahují do její podstaty a snižují její kvalitu. Na konto totalitního režimu ve druhé polovině minulého století spadá vyvlastnění zemědělských půd spojené s likvidací selského stavu, nešetrné zavádění chemizace do zemědělského využívání půdního fondu vedoucí k chemickému znečištění půdních vod, velkoplošnost a uniformita s následkem nadměrné půdní eroze, mnohdy nesmyslné odvodnění pozemků, likvidace prostorové a biologické diverzity krajiny, v mnoha případech celková změna krajinného rázu celých rozsáhlých oblastí.

Vývoj po listopadu 1989 nápravu vzniklé situace bohužel nepřinesl, ale naopak ji ještě zhoršil. Tržní neoliberalismus navázal na ověřené metody totalitního zneužívání zemědělské krajiny. Restituce zemědělských půd a důsledné uplatnění ekonomických hledisek bez ohledu na přírodní podmínky krajiny sehrály své: v téměř 80 % případů majitel zemědělské půdy není hospodářem, půdu pouze pronajímá. Uživatel zemědělských pozemků není vázán povinností udržovat kvalitu půdy. Chybí komplexní legislativní nástroje na ochranu krajiny, půdy a vody, běžné v okolních evropských zemích. Stávající pravidla se navíc nedodržují. Souběžně probíhajícím jevem je bezohledný výprodej zemědělských půd. Za posledních 20 let se rozloha zemědělské půdy v ČR významně zmenšila. Na této většině nejlepších půd vyrostly v krajině volně umístěné logistické objekty, příměstská sídliště, solární elektrárny a různé další stavby, velmi často obcházející principy environmentálních kontrolních nástrojů (SEA, EIA) a s velmi negativními dopady do prostředí širšího okolí.

Výše uvedené přístupy ke krajině měly jeden společný zdroj: absenci povědomí významu krajiny v myslích české společnosti včetně jejích vedoucích představitelů. Totalitní politická manipulace a neoliberální konzumní orientace se tak rukou společnou a nerozdílnou postaraly o ztrátu zájmu politiky a společnosti o krajinu jako součást českého životního prostředí. Všechny tyto okolnosti mají přímý dopad na krajinu jako prostor, ve kterém se realizují různé činnosti nezbytné pro existenci společnosti. Dosažené „výsledky“ zřetelně ukazují, že nakládání s českou krajinou není postaveno na dobrých základech. Krajina je zde k volnému použití, pro její využívání neexistují komplexní, funkční a hlavně vymahatelná pravidla. Krajina ale není soukromým majetkem, s nímž majitel nebo uživatel může nakládat podle libosti. Je veřejným prostorem a tudíž i věcí veřejného zájmu. A jako s takovou se s ní musí zacházet a nakládat.

Po 60 letech různých technicistních a ekonomických praktik je dnes zřejmé, že regenerační potenciál české krajiny v poslední době výrazně klesá. A to v době, kdy se do hry dostává další faktor: klimatická

změna. Jejím aktuálním projevem jsou jak dlouhodobé změny jednotlivých faktorů (nárůst teplot), tak extrémní fluktuace počasí (přivalové srážky, dlouhá bezsrážková období, nadměrně vysoké teploty). Zátěž, kterou tyto změny klimatu představují pro kulturní krajinu, je mimořádná. A dvojnásob mimořádná je pro krajinu, jejíž adaptační a obnovní potenciál byl v uplynulých 60 letech systematicky omezován až likvidován zanedbáváním ekologických principů při jejím využívání. Uniformovaná zemědělská krajina zbavená přirozených mezí, polních teras, volné zeleně a přirozených mokřadů a s půdami fyzikálně poškozenými nadměrným stlačováním a s minimálním obsahem organické hmoty (retence vody) není schopna nadměrné srážky absorbovat a povrchový odtok omezit. A naopak, půda zbavená organické hmoty není schopna vázat vodu, která by byla k dispozici v období sucha. Ekonomické škody vzniklé při jednotlivých výskytech povodní a sucha jdou do desítek miliard korun. Krátkodobou ekonomickou úvahou motivované způsoby využívání krajiny se tak obracují samy proti sobě: úsilí uživatelů půd o maximální zisk z primární produkce je pohlceno mimořádnými náklady státu na náhradu povodňových škod a dotacemi zemědělskému sektoru jako náhrady za suchem způsobený pokles výnosu zemědělských komodit.

Opakování těchto situací je klasickým příkladem dosavadní neschopnosti české veřejné scény dobrat se smysluplné dlouhodobé koncepci nakládání s krajinou jako veřejným prostorem. Chybí integrovaný přístup k této problematice. Převládají krátkodobá účelová řešení, která neberou ohled na stanoviska všech aktérů působících v krajině, ani na výsledky výzkumu krajiny, ani na názory zkušené veřejnosti. Tento stav je třeba co nejrychleji ukončit zavedením cílevědomých opatření zaměřených na smysluplné řízení vývoje a využívání české krajiny. Takový postup ostatně doporučují jak zemědělská politika EU, tak politika životního prostředí i Evropská úmluva o krajině.

Výstupy ze seminářů Komise pro životní prostředí AV ČR

Uvedená situace byla předmětem jednání a diskusí na seminářích svolaných Komisí pro životní prostředí Akademie věd ČR 8. 10. 2013 v Praze a 5. 6. 2014 v Průhoncích. Zatímco první seminář probíhal v politickém vakuu, volby do Poslanecké sněmovny ČR umožnily soustředit doporučení z obou seminářů již na představitele parlamentu a vlády ČR. Zástupci vědy, státní správy, neziskových organizací a sdružení uživatelů krajiny se jednoznačně dohodli, že je třeba urychleně přijmout politická rozhodnutí a odborná opatření, která výše uvedený negativní vývoj v české krajině přeruší a zaměří pozitivním směrem. Navrhovaná opatření jsou dvojího druhu: bezprostřední / jednorázová (ad 1) a dlouhodobá (ad 2, 3). S odkazem na prezentovaná fakta účastníci seminářů doporučují:

Vytvořit pracovní skupinu odborníků z různých úrovní veřejné správy, akademických pracovníků, veřejnosti a podnikatelského sektoru, která by měla:

1. Zpracovat program urychlené realizace preventivních opatření zamezujících vzniku negativních jevů v krajině následkem klimatických změn. Bezprostředním cílem tohoto programu je maximální omezení případných škod na zemědělské půdě a produkci, na sídelní a dopravní infrastrukturu a majetku státu, obcí, institucí a občanů v případě výskytu náhlých povodní a meteorologického sucha. Na implementaci tohoto programu by se měly podílet složky veřejné správy všech úrovní ve spolupráci s pracovníky výzkumu a zkušenými zástupci veřejnosti.

Výsledkem by měla být regionální inventarizace povodněmi a suchem ohrožených území, jejich kategorizace a návrh ekologických a technických opatření, která by měla zajistit jejich stabilitu (např. změna způsobů zemědělského obdělávání půd, změna anonymní uživatelské infrastruktury, obnova ekologické infrastruktury krajiny, vytváření lokálních mokřadů v horních částech povodí, pozemkové úpravy, vytváření suchých poldrů na vhodných místech podél vodních toků, ekologicky šetrná výstavba odvodňovacích příkopů a hrází, apod.).

2. Zpracovat dlouhodobou vizi pro nakládání s krajinou jako veřejným prostorem na národní úrovni a na úrovni regionů/krajů. Cílem práce na tomto poli by mělo být vyhodnocení současného stavu české krajiny, zformulování základních podmínek jejího dalšího vývoje a trvale udržitelného využívání, a položení základů pro zavedení systémového řízení jejího dalšího vývoje. Předmětem zájmu v tomto smě-

ru je především stabilizace české zemědělské krajiny, řešení majetkových a uživatelských vztahů, podpora trvalé udržitelnosti zemědělské produkce a zastavení výprodeje krajiny.

3. Vize krajiny zpracovaná s výhledem na 20–30 let (průběžné revize v intervalu 10 let) poslouží pro **zpracování národní politiky krajiny, která bude závazným politickým dokumentem pro řízení vývoje a využívání krajiny**. Tento dokument by měl vycházet z integrace a koordinace pracovních programů různých oborů a činností, které se realizují v krajině (např. zemědělství, lesnictví, vodní hospodářství, doprava, energetika, těžby nerostů, ochrana přírody a krajiny, turistika a rekreace) a vymezit jejich místní působnost ve prospěch veřejného zájmu.

Národní politika krajiny umožňuje:

- **zformulovat hlavní strategické cíle, kterých má být v krajině dosaženo v rámci systémového řízení jejího vývoje a využívání** v daném období v jednotlivých regionech a oborech činnosti a v krajině jako celku;
- **přijmout potřebné zákony a oborové předpisy, pomocí nichž se naplní strategické cíle systémového řízení vývoje a využívání krajiny;**
- **zajistit efektivní fungování normativních nástrojů řízení pro nakládání s krajinou:**
 - potřebný výzkum (podklady pro politické rozhodování);
 - krajinné plánování (nikoliv jako bezduchý předpis, ale jako nástroj řízení);
 - koordinace a konsenzuální spolupráce různých resortů a složek státní správy na všech úrovních, majitelů a uživatelů pozemků, občanské veřejnosti;
 - zpracování závazných pravidel pro nakládání se zemědělskou půdou;
 - zpracování závazných pravidel dotační zemědělské politiky.
- při realizaci opatření v krajině **vycházet z mezinárodních dohod a doporučení EU a Rady Evropy (Evropská úmluva o krajině)**; zajistit jejich správnou interpretaci a aplikaci v českých podmínkách (adaptace krajiny na klimatickou změnu, ochrana půdy, vody, biodiverzity a geodiverzity krajiny, Program rozvoje venkova, NATURA 2000, GAEC – Good Agricultural and Environmental Conditions, Místní agenda 21, apod.);
- **v rámci obnovené Rady vlády pro udržitelný rozvoj** posílit řešení aktuálních otázek souvisejících s řízením vývoje a využívání krajiny.

Schváleno na schůzi KŽP AV ČR dne 16. 6. 2014.

V Praze dne 17. 6. 2014 MUDr. Radim Šrám, Dr.Sc. předseda KŽP AV ČR

7.5 Voda, půda, štěrkopísek, instituce

Stát zaniká, jedná-li proti rozumu.

Baruch Spinoza

V rámci dvacetiletého usilování o minimalizaci negativních a nevratných změn na soutoku Vltavy s Beroučkou, požádal jsem, prostřednictvím o. s. Život na soutoku, ředitele VÚV Praha a ředitele VÚ-MOP Praha o stanovisko k těžbě štěrkopísku ve zmíněné lokalitě.

Uvádím reakce obou oslovených institucí.

Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy v.v.i.

Vážený pan

Ing. Jiří Hladík Ph. D.

ředitel ústavu

Žabovřeská 250

156 27 Praha 5 - Zbraslav

Věc : Nevyřešené střety zájmů v připravované velkoplošné těžbě štěrkopísku na levém (dle ÚP hl.m. Prahy) i pravém břehu (DP Zbraslav IV) Berounky na soutoku s Vltavou.

Vážený pane řediteli,

vrcholící probíhající přípravy těžby štěrkopísku v dotčeném území, aniž došlo k vyřešení podstatných střetu zájmů mezi těžbou, vodohospodářskými funkcemi (mohutnou akumulací, jímací a filtrační kapacitou štěrkopískových vrstev) a ztrátou nejkvalitnější nivní půdy (BPEJ 2.56.00 a 2.55.00). Uvedené nejzákladnější střety zájmů nebyly vyřešeny ani v procesu EIA, ani v pouze náznakově provedené SEA na levém břehu Berounky.

Po řadu let jednotliví odborníci i nevládní organizace (převážně Arnika) publikují odborné články k uvedenému investičnímu záměru, dostupné v internetových vyhledávacích (např. v Google) i časopisecky i na jednáních odborných komisí a zasedání Zastupitelstva HMP, v souvislosti s peticí občanů přílehlých zájmových území v roce 2012, adresovaným místně, věcně a funkčně příslušným orgánům samosprávy a státní správy. Při rozhodovacích a hodnotících procesech nebylo vycházeno ze spolehlivě zjištěného stavu věcí. Nebyly respektovány významné mimoprodukční funkce území.

Vzhledem k nepochybným nevratným velkoplošným negativním změnám v uvedeném území, uvítáme jakoukoliv součinnost Vašeho ústavu, směřující k odbornému posouzení – stanovisku k problému, přesahujícímu svým významem pouze danou lokalitu. Z hlediska očekávaných, především budoucích problémů s dostatkem kvalitní vody i zemědělsky využitelné půdy považujeme investiční záměr těžby štěrkopísku z hlediska strategického za nepřijatelný. Dopis stejného znění jsme odeslali řediteli VÚV v Praze 6. Jsme připraveni k podání dalších informací.

S pozdravem

Václav Vojtíš, občanské sdružení Život na soutoku

V Praze dne 5. 5. 2014

Reakce VÚMOP – jako odpověď zaslán pouze soukromý e-mail :

Dobrý den,dostal se ke mě požadavek na případné naše vyjádření ve věci těžby surovin v oblasti soutoku řek Vltavy a Berounky.

Naše instituce se dlouhodobě snaží o ochranu jakéhokoliv území před devastací. Prosím, pošlete mi nějaké relevantní informace o plánované těžbě.

Zároveň se ptám, zda jste kontaktovali MŽP pana Ing. V. Marka, který má podobné věci na starosti a pro něhož, také děláme řadu odborných posouzení, tak aby to případně nejlépe běželo pod patronací MŽP.

Díky a zdravím

Jan Vopravil

Ing. Marek kontaktován a byly mu zaslány základní informace, potvrdil příjem zprávy. Následně nereagoval:

Výzkumný ústav
vodohospodářský
T. G. Masaryka
veřejná výzkumná instituce

Občanské sdružení Život na soutoku
Václav Vojř
Výpadová 1329/8
153 00 Praha 5

Praha

Váš dopis č. j.: VÚV 2014/01009

Vyřizuje: Mgr. Pavel Eckhardt

Ze dne: 5. 5. 2014

Tel./Fax: 220 197 439

Naše č. j.: VÚV – 2014 /01009 / 210

E-mail: pavel_eckhardt@vuv.cz

Datum: 13. 5. 2014

Věc: Odpověď na dopis (návrh) řediteli VÚV TGM Praha – těžba štěrkopísku

Dobrý den,

Reaguji na Váš dopis, týkající se velkoplošné těžby štěrkopísku na březích Berounky na soutoku s Vltavou na území města Prahy. Těší mě Váš zájem o problematiku životního prostředí a vody.

Zájmová lokalita se nachází na území hlavního města Prahy v záplavovém území řek Berounky a Vltavy. Svrchní část geologického profilu je zde budována terasou štěrkopísku z poslední doby ledové, která je při povrchu překryta povodňovými hlínami, případně sprašemi a vátými písky. V těchto štěrcích a píscích je vyvinuta mělká zvedň podzemní vody (tzv. poříční podzemní voda), která komunikuje s povrchovým tokem a je špatně chráněná před případným průnikem znečištění z povrchu.

K těžbě štěrkopísku dochází na desítkách lokalit v České republice. V rámci těžby jsou ovlivněny některé složky životního prostředí. K negativním ovlivněním těžby patří například zvýšení hlučnosti a prašnosti v průběhu těžby, ovlivnění podzemních vod či zábor zemědělské půdy. Obecně by tyto dopady měl omezit (nejlépe minimalizovat) proces EIA, případně místní samosprávy. Nemáme detailní informace o tomto konkrétním řízení, ale problematika podzemních vod a povodní zde

VÚV TGM, v.v.i., Podbabská 2582/30, 160 00 Praha 6

Tel.: +420 220 197 111 | Fax: +420 233 333 804 | E-mail: info@vuv.cz

IČO: 00020711, DIČ: CZ00020711 | Bankovní spojení – KB, Praha 6, č.ú.: 32931-061/0100

95 let
1919-2014

s největší pravděpodobností byla projednána. Existují různé protestní aktivity proti jednotlivým záměrům těžby, která může zhoršit kvalitu života místních obyvatel. Nemáme ale žádné podklady k tomu, že by v posledních letech došlo k nějakému výraznému ohrožení životního prostředí těmito aktivitami. Jedná se o území, kde řeky Berounka a Vltava dlouhodobě překládaly své koryto, jednalo se o pestré území s vodními plochami mrtvých ramen. Zbytkem této krajiny je přírodní památka Krňák (vodní a mokřadní společenstva vzácných druhů), což je bývalé koryto Berounky, kterou tato řeka opustila za velké povodně v roce 1829. V současnosti není území využíváno optimálně (monokultury, zbytky skleníků apod.). Domníváme se, že citlivá úprava území po provedení těžby štěrkopísku může paradoxně pomoci k návratu tohoto území do stavu s vodními plochami a větším zastoupením zeleně a tím i vyšší biodiverzitou. Z našeho pohledu pozitivní je plánovaná proměna tohoto zanedbaného území v místo rekreace obyvatel této části hlavního města (koupací místa, přístav plachetnic atp.).

S pozdravem

Mgr. Mark Rieder
ředitel

Závěr :

Jakákoliv skrývka půdních vrstev, pro následnou těžbu štěrkopísku, odkrývající hladinu podzemní vody, ji mění na vodu povrchovou, která ztrácí žádoucí užitné vlastnosti vody podzemní, tj. dojde k podstatnému zhoršení její kvality a současné nebo příští využitelnosti, např. jako vodárenského zdroje. Jak je

obecně známo, ke znečištění původně podzemní vody dochází splachy z okolní zemědělsky využívané, či jinak kontaminované půdy, znečištěným ovzduším, zplodinami dopravy atd.

Posouzení reakce obou výzkumných ústavů ponechávám na čtenáři.

Leitmotivem příběhu je zřejmě trvalá udržitelnost funkcí. V širších souvislostech investičního záměru těžit šterkopísek, jde o privatizaci veřejného prostoru a nerespektování nejdůležitějších střetů zájmů. Jsem toho názoru, že došlo k vyvlastnění pojmu i obsahu „veřejný zájem.“

Jiří Fencel

7.6 Ultrajemný prach – podceňované nebezpečí

Znečištění ovzduší prachem představuje v současnosti velmi vážný problém jak v Evropské unii, tak v České republice. Podle studií zpracovaných pro Evropskou komisi způsobuje znečištěné ovzduší každoročně předčasnou smrt zhruba 370 až 400 tisíc Evropanů. Zpráva o zdraví obyvatel České republiky uvádí, že vystavení prachovým částicím v ČR představuje každoročně ztrátu asi 96 tisíc let života v důsledku předčasných úmrtí, která představuje 6 až 7 procent všech úmrtí. To představuje zkrácení nadějí na dožití pro každého Čecha v průměru o téměř 9 měsíců. Prach má podle této zprávy na svědomí každoročně asi 6 až 7 tisíc předčasně zemřelých obyvatel Česka.

Rutinně se měří zejména znečištění prachem, které je označován jako PM10 a představuje všechny částice menší 10 mikrometrů. V posledním desetiletí se pak měří systematicky také parametr, který je označován jako PM2,5 nebo jako „jemný prach“ a který zahrnuje pouze částice menší než 2,5 mikrometrů. Ty jdou schopny pronikat poměrně hluboko do dýchacích cest a dne tvoří v českých podmínkách kolem ¾ všech částic měřených jako PM10.

Nicméně v posledních letech je stále větší pozornost věnována tzv. ultrajemným prachovým částicím, které jsou menší než desetina mikrometrů. Jsou tak malé, že jsou schopny nejen pronikat do nejjemnějších dýchacích cest a do plicních sklípků. Ukázalo se, že jsou schopny dokonce procházet buněčnými membránami a prostupovat tak z plic do krevního řečiště a krví pak mohou být roznášeny i do dalších orgánů lidského těla. Dosavadní lékařské výzkumy ukazují, že ultrajemné částice se podílejí na vzniku

Praha – znečištění ovzduší ultrajemnými prachovými částicemi
(počet částic na cm³) – průměrné hodnoty z měření prováděných každou sekundu

Lokalita	16. února 2014 neděle počet částic/cm ³	17. února 2014 pondělí počet částic/cm ³
Zeleň cca 100 metrů od Evropské směr Šárka	3 600	8 950
Autobusová zastávka Horoměřická (Evropská ul)	13 300	68 600
Autobusová zastávka Florenc	---	38 550
Autobusové nádraží Florenc- příjezdy	---	47 650
Autobusové nádraží Florenc - odjezdy (centrální část)	---	33 500
Autobusové nádraží Florenc - odjezdy (Student Agency)	---	110 500
Severojižní magistrála nad hlavním nádražím	---	46 250

Srovnání s vybranými evropskými městy
(počet částic na cm³) – průměrné hodnoty z měření prováděných každou sekundu

Město (lokalita, datum měření)	Počet částic/cm ³
Kodaň (autobusová zastávka Østerbrohuset v centru města, čtvrtek 23. října 2013)	30 400
Kodaň (autobusová zastávka na dálnici, Vibenhushus Runddel, čtvrtek 23. října 2013)	27 500
Bratislava (autobusová zastávka v centru, pondělí 11. února 2013)	57 650
Bratislava (centrální autobusové nádraží, pondělí 11. února 2013)	69 950
Berlín (frekventovaná silnice u hlavního vlakového nádraží, neděle 8. září 2013)	27 950
Milán (autobusová zastávka v centru, Corso XXII Marzo), pátek 7. června 2013)	29 050
Milán (autobusová zastávka v centru, Corso XXII Marzo), neděle 9. června 2013)	13 750
Milán (silniční okruh v centru, Viale Bianca Maria, pátek 7.června 2013)	35 151
Milán (silniční okruh v centru, Viale Bianca Maria, pátek 8.června 2013)	16 600

vážných nemocí srdce a cév, včetně úmrtí na srdeční infarkt nebo mozkovou mrtvici. Na rozdíl do větších prachových částic pro ně doposud nejsou stanoveny závazné limity a také se neměří rutině.

I to je jeden z důvodů, proč v únoru 2014 přijel do České republiky dánský expert Kaare Press-Kristensen, který působí v nevládní organizaci Dánská ekologická rada (Det Økologiske Råd) a který přednášel problematiku znečištění ovzduší na Dánské technické univerzitě (DTU). V rámci Dánské ekologické rady pracoval na projektech pro Dánskou agenturu pro životní prostředí, Dánskou energetickou agenturu, Dánskou dopravní agenturu, město Kodaň, letiště v Kodani a Aalborgu, kodaňské metro atd. Zabýval se emisemi nebezpečných prachových částic z automobilů, nesilniční mobilní mechanizace (stavební mechanizace atd.), lodí, letadel a lokálních topenišť. Měřil už znečištění na mnoha místech Dánska, ale také v řadě dalších evropských měst. A proto ho Centrum pro životní prostředí a zdraví pozvalo do České republiky, aby provedl indikativní měření na vybraných místech Prahy a Brna.

Výsledky provedených měření naznačují, že znečištění ovzduší ultrajemným prachem v Praze a v Brně může představovat vážné ohrožení lidského zdraví. Znečištění v Praze i v Brně bylo naměřeno vyšší než na srovnatelných lokalitách v Berlíně nebo v Kodani (viz tabulka). Ultrajemné prachové částice jsou zhruba 500 až 1000krát menší než je průměr lidského vlasu. Vznikají typicky ve spalovacích motorech automobilů a jejich významným zdrojem ve městech jsou vozidla s dieselvými motory.

„Znečištění, které jsem naměřil v Praze a v Brně, je významně vyšší než hodnoty naměřené na srovnatelných lokalitách v Berlíně nebo v Kodani a mohou představovat významné zdravotní riziko. Jsem překvapen, že moderní města jako Praha nebo Brno doposud nemají nízkoemisní zóny, které jsou běžné v mnoha významných evropských metropolích v Dánsku, Německu nebo Švédsku a které omezují vjezd vozidlům s nejvyššími emisemi. Situaci by bylo možné významně zlepšit také zaváděním dieselvých filtrů,“ uvedl Kaare Press-Kristensen, expert Dánské ekologické rady a dodal: „Největším překvapením pro mne bylo, jak málo cyklistů jsem viděl v Praze a v Brně.“

Vážnost problému, který pro lidské zdraví představuje znečištění ovzduší, si uvědomuje i Světová zdravotnická organizace (WHO), který v roce 2013 doporučila zpřísnit evropskou politiku ochrany ovzduší, včetně zpřísnění limitů pro prach. Nově doporučila WHO také zavést měření počtu ultrajemných prachových částic a stanovení limitů pro ně. Přitom ovšem mnohá města v České republice, včetně Prahy, Brna, Ostravy, Plzně a dalších, neplní ani stávající limity vyplývající z evropské směrnice ovzduší, ani stávající hodnoty doporučené WHO.

MUDr. Miroslav Šuta, odborný konzultant v oblasti ekologických a zdravotních rizik

7.7 Zamyšlení nad Zpravodaji STUŽ

Minulý týden jsem měla možnost přečíst si dva výtisky Zpravodaje vydávaného Společností pro trvale udržitelný život. V číslech 1 a 2/2013 byla uveřejněna řada příspěvků ing. arch. Martina Říhy, jehož mnohostrannou erudici a spisovatelský talent jsem vysoce hodnotila. S většinou jeho bravurně formulovaných názorů a postřehů souhlasím – přece ale existují výjimky, a jedna z nich mě zvláště udivila.

Ing. Říha se nijak netají kritickým přístupem k projevům Miloše Zemana. O to překvapivější je, že se s ním ztotožňuje v kauze Šumavského Národního Parku, a to až fanaticky vyznívajícími výpady směřovanými na zastánce „bezzásahovosti“ a „uchování divočiny“ v nepatrném kousku Šumavy.

V článku „Začněme konečně řešit příčiny – ne až následky...“ (Zpravodaj STUŽ 2/2013, 6.) autor správně komentuje principiální příčiny devastace Krkonoš. Citace: „V Krkonoších je tlak na Správu KR-NAP jako lesního hospodáře na odlesnění vyvíjen především nesoudnými majiteli a provozovateli lyžařských sjezdovek, vleků a lanovek a některými obcemi, které jim jdou na ruku s vidinou větší prosperity“

Proč autor nevnímá, že Šumavský NP čelí obdobným tlakům – a navíc ještě ohrožením z těžařských

a developerských sfér? A proč tak kategoricky odsuzuje ochránce přírody, kteří se snažili a snaží zabránit nezákonnému kácení v I. zóně ŠNP a chamtivým developerským aktivitám?

Ing. arch. Říha patří, jak jsem vyčetla z obou čísel Zpravodaje, k neaktivnějším zastáncům principů STUŽ a naší ohrožené přírody.

Tak proč?

Věra Schillerová, Dobříš

7.7.1 Reakce Martina Říhy

„V Zamyšlení nad Zpravodaji STUŽ paní Věra Schillerová z Dobříše vyjadřuje podiv nad tím, že ač neskrývám antipatie k prezidentovi Miloši Zemanovi, kupodivu se s ním shodnu v názoru na management lesů na Šumavě. Přitom mne hází do jednoho pytle se zastánci developerů, odpůrci návratu „divočiny“ a s těžařskou lobby. Chtěl bych paní Schillerovou ujistit, že se mylí, když situaci na Šumavě trivializuje na spor pouze dvou názorově se lišících množin lidí – na ty „zlé“, kteří chtějí na Šumavě jen těžít dřevo, podnikat v cestovním ruchu bez ohledu na přírodní limity a přírodě a krajině škodit, a na ty „hodné“, kteří chtějí Šumavu vrátit divoké přírodě a každý jiný názor považují á priori za „nepřátelský“ a hodný odsouzení. Existuje i množina lidí, ekologicky vzdělaných a aktivních, kteří diferencují přístup k managementu lesů, k ochraně rašelinišť a luk i pastvin na Šumavě podle zonace i historického vývoje a nepovažují člověka á priori za „škodnou“. Nikdy jsem se nezastával ani kácení lesů kvůli kůrovci v I. zóně NP, ani policejního zásahu proti ekologickým aktivistům, bránícím stromy v této zóně před kácením, formuloval jsem převážnou část záporného stanoviska STUŽ k záměru výstavby lanovky a sjezdovky Klápa – Hraničnická a sdílím obavy ekologických aktivistů z přílišného rozletu podnikatelů mimo zastavěných území tamních obcí na úkor přírody a volné krajiny. Rozumím ale také argumentům těch lesníků, kteří by raději, než nechat stovky hektarů nepůvodních smrčín ve 2. a 3. zóně na pospas kůrovci a čekat na obnovu lesního porostu zde přirozenou sukcesí sto let bez záruky větší druhové rozmanitosti, proti kůrovci zasahovali hned, jak se objeví u jednotlivých stromů či skupin, a hned je také podsazovali už v žádoucí pestřejší dřevinné skladbě tak, aby ani dočasně nezůstala lesní půda bez různověkého porostu. Tím by porost lépe a trvale plnil mnohé mimoprodukční, ekologické funkce jako jsou funkce půdoochranné, klimatické pro širší území a mikroklimatické ve vlastním porostu, tím i přírodovědné, vodoakumulační, regulující odtok vody a snižující povodňové odtokové špičky, krajinoformující, rekreační, hygienické... atd. Nechat lesy nastojato umřít a pod mrtvolami smrků doufat v pestřejší dřevinnou skladbu a obnovu sice lze, ale bude to trvat stovky let. To je objektivní skutečnost, kterou nelze oddiskutovat. Kdo tyto lidi, převážně seriózní a ekologicky erudované lesníky hází do jednoho pytle s podnikatelskými lobby, buď vědomě lže, nebo neví, že je sám manipulován. A s tím Milošem Zemanem je to tak, že mu nemohu zapomenout, jakými podpásovkami útočil na Karla Schwarzenberga on a jeho příznivci, aby se dostal do funkce prezidenta, s jakými lidmi se spojuje v této funkci, jak jinak vidí konflikt na Ukrajině a situaci v Rusku nebo v Číně a v Tibetu. Ale jsou i věci, v nichž s ním souhlasím, např. v jeho pevné pozici v izraelsko-palestinském konfliktu. Nic není jenom černé nebo jenom bílé a svět má plno valérů šedé mezi tím a dalších barev nad to. Kdo má jen černobílé vidění, je bohužel o mnohé ošizen, včetně přiblížení se objektivní skutečné složitosti světa – pravdě.“

Zdraví Martin Říha

7.7.2 Ke sporu o Šumavu mezi Věrou Schillerovou a Martinem Říhou

Myslím, že v části jde o nedorozumění a v části o odlišný světonázor. Samozřejmě musím potvrdit, že Martin Říha svým mnohaletým postojem velmi přispěl k ochraně životního prostředí. To však taktéž uznává paní Věra Schillerová, neřadí Martina k developerům, jen se ptá, proč zrovna k Šumavě zaujímá tak odlišný názor. V tom že by Martina přiřazovala k developerům tedy rozpor není. Martin píše o 2. a 3. zónách národního parku a podsouvá ochranářům, že ti v těchto zónách nechtějí, aby se kácelo. Paní

Schindlerová však výslovně píše o první zóně, takže zde je první nedorozumění. Ochránáři chtějí, aby v prvních zónách, kde jsou právě zbytky původního smrkového horského lesa a v zóně 2a, jejíž část byla určena k budoucímu přerážení do zóny 1 a kde jsou též hodnotné smrkové lesy (např. s typickým bylinným patrem pro horské smrčiny) se dostalo tomu, že se jedná o národní park a tam necht' je ponechán vývoj přírodním procesům. V ostatní 2. zóně (2b) a 3. zóně, obvykle v nižších partiích, kde mohly být už smíšené lesy, nebrání ochranáři lesníkům v citlivých zásazích a dosazování. Jen upozorňuji, že ta pestřejší skladba má své ale: jednak není úplně jasné, jak to bylo v minulosti, neb se výzkumy nyní ukazuje, že i v těchto partiích byly leckde ve větší míře než se soudilo, jehličnany, v závislosti na místních podmínkách (viz např. odkazy v publikaci P. Hubeného a kol. k 50. výročí CHKO Šumava). A navíc s probíhající klimatickou změnou se bude měnit přirozené složení. A zde jsme u toho světónázoru: Je člověk chytřejší než příroda, dokáže tam vskutku zasadit to, co pak za další desetiletí bude nejlépe přizpůsobeno těm novým klimatickým podmínkám, anebo bude lepší co největší část ponechat, ať příroda vybere? Martin dále teoretizuje, že to kácení a podsazování zabezpečí, aby ani dočasně nezůstala půda bez různověkého porostu, zatímco při ponechání mrtvého lesa nastojato (on však v podrostu mrtvý není) bude trvat obnova lesa stovky let, což je prý objektivní skutečnost, kterou nelze oddiskutovat. Opak je však pravdou: Praxe i výzkum u nás i v NP Bavorský les ukázaly, že tomu tak není – les se obnovuje v mnoha případech lépe, než když se nejprve vše vyrube a pak se pracně vysazuje (a je to i logické, když v bezzásahovém lese není narušena půda a funguje ochrana nových semenáčků přece jen určitým zastíněním stojícími soušemi a jako fyzická bariéra popadaných stromů proti okusu zvěří apod. I ze selského rozumu plyne, že takový nerozrytý les těžkou technikou, s ponechaným rostlinným krytem má lepší půdoochranné, vodoochranné a další mimoprodukční funkce, nemluvě i o výzkumech opět na obou stranách pohoří. Co se týká obavy, že půda by byla bez různověkého porostu, ani tomu není tak, protože jednak přežívají někteří odolní jedinci (jejichž potomci zdědí určitou rezistenci na kůrovce – je to věčný selekční tlak v přírodě mezi stromem a kůrovcem) a jednak jsou obvykle zachovány mladé stromy pod 40 let, které kůrovec povětšinou nenapadá (mají malou vrstvu lýka). Navíc postupně vyrůstají nové semenáčky ze semenné zásoby, uchované po více let v půdě. Myslím, že bude důležité zorganizovat příští rok exkurzi STUŽ na Šumavu a na místě si ukázat, jak je to tam s obnovou lesa.

Pavel Šremer

8 Různé

8.1 Za ochrancu práv přírody

(z vystúpenia M. Hubu v rozprave k návrhu zákona o „environmentálnom ombudsmanovi“ na 37. Schôdzi NR SR)

Jedným z najvýznamnejších československých aktivistov, spisovateľov, mysliteľov a vizionárov uplynulého storočia je nepochybne Ludvík Vaculík. Ten pár mesiacov po Nežnej revolúcii, v júni 1990, publikoval v Lidových novinách úvahu s názvom Inú ústavu, z ktorej by som si dovoľil odcitovať niekoľko myšlienok, lebo sa veľmi bezprostredne týkajú návrhu zákona, o ktorom tu teraz hovoríme:

„Demokratické ústavy Európy... majú človeku dať ochranu pred násilím štátu, úradov i spoluobčanov: to sú zapísané účinkujúce postavy tohto diela, celý obsah ústav sa odohráva na takto vyznačenom poli. Ale všimnime si, že náš osud je dnes viac než vládou a úradom určovaný postavou, ktorá doteraz nebola do ústavy zapísaná: tou je príroda, Zem – či ako to najlepšie nazvať – bytie?

Neviem, ako berú na prírodu ohľad ústavy iných krajín. V prvom návrhu ústavy, ktoré Občianske fórum podalo už koncom minulého roku, sa o nej nehovorilo. Teraz už iste všetky politické strany majú názor, ako by v ústave mala byť zapísaná ochrana „životného prostredia“.

Ja som proti tomu! Nesúhlasím, aby Zem, a všetko, čo na nej je, bolo v zákone vedené len ako životné prostredie človeka. Zem so všetkým, čo má, je svojrázna bytosť, súčasť univerzálneho bytia: bytosť staršia,

väčšia a silnejšia než my. Staré kultúry to uznávali. Priznajme jej teda rovnoprávnosť a zapíšme to do ústavy. A potom do ďalších zákonov.

Nepíšem tu nejakú literárnu esej. Píšem návrh, aby sme do svojej ústavy dali článok, ktorý právne uzná nezávislosť prírody na nás a našom súhlase: zvlášť, keď faktická závislosť je opačná. Už nič nebude smieť byť zničené a vyhubené len pre našu (momentálnu – pozn. mh) potrebu, chuť či zábavu. Nič na Zemi nevzniklo a netrvá pre nás, ale pre seba. Zákon znemožní, aby sme my, ako to náhodou práve teraz žijeme, spotrebovali a zničili Zem väčšine ľudí, ktorí sa ešte len narodila. Sme len časťou vesmíru, a to časťou vedomou si seba i ostatného bytia: vychádzajúc z tohto vedomia priznajme právnu existenciu nevedomej a nemej časti. Nevie, ako takýto právny akt nazvať: keď dáme určitú právomoc orgánu, ktorý bude obhajovať toto ostatné bytie, a naše činy proti nemu bude posielat' pred súd. Dá sa to obvyčajnou rečou nazvať Svedomie?

Nejde teda len o dôraznejšiu ochranu „životného prostredia“, o ktorej sa dlho dohadujú jedni s druhými – lesníci s priemyslom, energetici s ekológmi, poľnohospodári s biológmi. Ide o nový právny i morálny stav, kde príroda nám ústami svojich zástupcov môže vyhlásiť i veto. Takýto zákon rázne priškrtní naše materiálne podnikanie a môže i nášho ducha obrátiť iným smerom. Tak ako dnes nikoho okrem zločinca nenapadne, aby pre záujmy podniku, obce alebo svojej rodiny zabil človeka, tak bude zločincom ten, kto pre takýto záujem všetkým budúcim generáciám zabije napríklad riekku.

Čo mám na mysli znamená vlastne víťazný koniec ekológie, ako bolo koncom a víťazstvom humanizmu, keď bol čierny otrok uznaný za človeka a potom za občana. V právnom aj morálnom zmysle je to rovnaký posun. Príroda už nie je takto dobrovoľne „chránená“, ale uznaná za bytosť nezávislú na našom súhlase, a to aj proti našej (momentálnej – pozn. mh) potrebe. Všetko bola na počiatku zriadená tým istým vesmírnym právnym aktom ako my. Až tento pokrok v našom myslení dá zmysel našej dejinnej chvíli. Nejaká „nová“ ústava, zaberajúca sa len občianskymi právami, by bola ničotnou záležitosťou, ktorá by nestála za pozornosť pod slnkom.

...Aký praktický účinok by mal takýto zákon mať? Určil by na začiatku každej hospodárskej a podnikateľskej úvahy, že nič nesmie byť zničené, ani trvalo poškodené. Jedinečné prírodné útvary, rysy krajiny a súvislé územia prirodzeného rázu budú nedotknuteľné. Hospodárskou ani zábavnou činnosťou nesmie nastať úbytok prírody ani zhoršenie podmienok pre človeka ani pre iného živočicha. Všetko, čo si človek nabadúce bude chcieť dovoliť, môže si dovoliť už len na svoj účet a za svoje sily. Možno sa v dôsledku toho vrátíme k starším výrobným spôsobom alebo nájdeme iné, ktoré neporušia zákon. Spoločnosť výrobcov sa rozdrobí a rozrôzni, nezmyselná záplava rovnakých výrobkov na veľkotrhú ustúpi miestnym trhom, nepotrebným transkontinentálnym zásobovaním. Ak budú výrobky pracnejšie, bude aj menej zbytočného voľného času, zato však práca môže byť zaujímavejšia a slobodnejšia...

Vtedy som sformuloval prvú poznámku pre zákonodarcov: zakázať také správanie, ktoré ochudobní život a svet budúcich ľudí... A druhá poznámka pre zákonodarcov: uzákoniť právo vecí byť sebou, jednať s prírodou ako rovný s rovným, teda bez zbrane. Čo tiež znamená nikdy nepoužívať strom ako šibenicu, aj keď materiálom a stavbou sa na to znamenite hodí.

...Len vecou politiky a moci zostane naša očakávaná „nová“ ústava aj s celým vlašajším novembrovým prevratom. Ten však zaznamenáme ako skutočnú revolúciu, len keď politicky a mocensky dostaneme našu spoločnosť k takému správaniu, ktoré našu zdanlivú stratu 50 rokov života obráti v zisk: poučená z komunistického socializmu i z toho, kam v tom istom čase došiel ten slobodný západný svet.“

Čo k tomu dodať? Vyššie uvedené bude zrejme úplne neprijateľné pre theocentrikov a antropocentrikov v tejto sále, ktorí spoločne predstavujú „miernu“ väčšinu tohto parlamentu, vyjadrené v percentách: slabých 99 % percent.

Lenže v skutočnosti ani ten v našich podmienkach všemožne marginalizovaný (aj keď nie celkom marginálny) bio- či ekocentrizmus nie je v konečnom dôsledku namierený proti človeku, jeho potrebám a záujmom. Som presvedčený, že z hľadiska nie len dlhodobého, ale už i strednodobého, je zachovanie globálneho ekosystému Zeme v celej jeho rôznorodosti a komplexnosti prvoradým záujmom človeka. Aj keď je zdanlivo reč v prvom rade o tom, aby sme brali ohľad – či dokonca uznali čosi ako špecifické práva

– aj mimoludskej prírode (podobne, ako sme ich voľakedy uznali ženám a neskôr i vyššie spomínaným čiernym otrokom), rovnako ide aj o nás.

Veď len čo sa fatálne naruší krehká dynamická rovnováha tvorená miliardami vzájomných vzťahov, vybalancovaných stovkami miliónov rokov evolúcie, odnesie si to medzi prvými človek. Práve preto, lebo sa tú prírodnú evolúciu snaží všemožne dobehnúť, preľstiť či oklamať. Príkladom za všetky môže byť naša klíma, meniac sa naším neblahým pričinením a hroziaca stále väčšími problémami a hrozbami.

Áno, príroda potrebuje ombudsmana a možno ešte lepšie ombudsmanku, lebo ako nám pred časom správne pripomenula istá slovenská filozofka, príroda je ženského rodu. Väčšina právnikov vám povie, že príroda nemôže byť „zapísaná ako jeden z aktérov do ústavy“, lebo nie je subjektom práva. Pripusťme, že je to tak. Ale veď to je práve argument za to, že práve preto potrebuje mimoludská príroda obhajcu dokonca ešte viac, ako človek, ktorý subjektom práva je. Aj keď uznáme, že príroda nie je subjektom práva, v prípade, že ju budeme beztretno znásilňovať, mrzačiť a zabíjať, je schopná ukázať svoju silu a bez problémov sa nás zbaviť. Preto by bolo veľmi dobré – a pre nás ľudí ak chcete výhodné – postaviť medzi prírodu a nás mediátora či ombudsmana, ktorý by bol s ňou schopný efektívne vyjednávať.

Ak by som mal ešte chvíľu pokračovať v intenciách Ludvíka Vaculíka, som veľmi rád, že sa tu - hoci takmer štvrtstoročie po publikovaní jeho textu *Inú ústavu* – objavil legislatívny návrh na zriadenie postu takéhoto ombudsmana. Ak by sme tento návrh zákona schválili, navrhujem, aby nadobudol účinnosť 17. 11. 2014, presne 25 rokov od chvíle, kedy sme svetu naposledy dokázali, že sme lepší, láskavejší, nenásilnejší a predvídavejší ako naozaj sme.

V prípade, ak návrh prejde do druhého čítania, navrhnem v ňom len jednu zmenu: zmenu názvu. Nemalo by ísť o ombudsmana životného prostredia, ktorý, ako sme sa nedávno zhodli, tvorí súčasť agendy už súčasného Úradu ochrancu práv, ale o ombudsmana prírody.

8.2 V čem mi pomohlo koučování

Sezení s koučem poskytují užitečný pohled do analytického zrcadla, které vám umožní nahlédnout pod povrch a zjistit, jak to všechno funguje – vaše životní náplň, vaše cíle a vize, vy sami. Vyzkoušela jsem to na vlastní kůži.

Řízením osudu jsem se dostala do situace, kdy se snažím zvládat management neziskové ekologické organizace. Není to zrovna můj šálek čaje a dost mě to drtí a vyčerpává, ale věřím, že je to práce užitečná a smysluplná. Proto hledám rady a pomoc všude kolem sebe. Jeden z členů naší organizace, Honza Froněk, je svou profesí pedagog a kouč, a tak mi nabídl pět „zkušebních“ sezení, kde budeme rozebírat mé působení v organizaci, věci, které bych chtěla změnit, i nějaké modelové vize, jak by se situace mohla vyvinout do budoucna. Jakou roli hraje neziskovka v mém životě, jakou roli by v něm optimálně měla hrát a jakou roli bych zase měla nebo chtěla já hrát v ní?

Tříbení priorit

První sezení. V hlavě mám jak v úle, mozek mi vše a překypuje starostmi, různými detaily toho, co je v neziskovce třeba dělat a nestíháme to, a stresem ze skutečnosti, že lidé nejsou tak aktivní, jak by bylo třeba. Dala jsem se coby tahoun zapřáhnout do chomoutu, který mě hodně zatěžuje, ale mám pocit, že kdybych se z něj najednou vyvlékla, vozík naší organizace by zůstal stát na místě a v krátké době by se rozpadl. Možná to ani není pravda, tenhle pocit se mi vůbec nelíbí, nechci si připadat nenahraditelná, ale...

Začínám tedy tím, že na Honzu chrlím lavinu podrobných informací o tom všem. Honza nějakou chvíli naslouchá, a pak mě poznámkami a otázkami směřuje jakoby „výš“, k nadhledu, odstupu, k celkové vizi. Kam se chci vzhledem k neziskovce posunout? Jak by měla podle mých představ vypadat situace po našem posledním, pátém sezení? – Tak daleko vůbec nepřemýšlím, a tak je to pro mě namáhavé, ale velmi užitečné. Vždycky je dobře si nejprve představit, kam chcete dospět, přestože vám připadá, že na takové věci vůbec nemáte čas. Když totiž žádnou vizi nemáte, tím snáze se začnete utápět v různých potížích a detailech, které vás trápí.

Narazíme i na problémy, které do koučování nespádají, proto dostávám od Honzy kontakt na psychologa Františka Zimmela ze sdružení Roseta. O něco později jsem se s ním skutečně sešla, sezení bylo přínosné a pomohlo mi.”

Po první schůzce s koučem se snažím mít na paměti a vizualizovat si dlouhodobější cíle i prostředky, které k nim povedou: konkrétně zapojení dalších lidí tak, abych nemusela většinu věcí vymýšlet, kontrolovat a hlavně dělat sama. Navíc se mohu už teď vyladřovat do relaxovanějšího stavu myslí a do vědomí, že úplně všechno nezávisí jen na mně, že mohu starosti přenechat ostatním, a kdyby to přinejhorším nefungovalo, svět se koneckonců nezboří.

Příznávám, že mě překvapilo, jak Honza poměrně málo mluví a málo radí, nebo vlastně skoro vůbec neradí. V tom je rozdíl mezi koučem a mezi – řekněme – nějakým odborným konzultantem. Člověk si musí na většinu věcí přijít sám, takže je to svým způsobem docela dřina, ale tím cennější jsou pak výsledky, ke kterým jste se dopracovali.

Příprava se vyplatí

Na dalších schůzkách už vím, co mám čekat, a připravuji se, abych vymezený čas co nejlépe využila. Nechystám si ani tak materiály o tom, co mě brzdí, ale spíš vize a představy, jak by šlo věci dělat, jak by měly vypadat. O to víc mi jednotlivá sezení pomáhají. Když s Honzou probírám svá očekávání, představy a pocity, všechno se „usazuje“. Například program našeho víkendového strategického plánování jsem si předem prošla „nanečisto“ a doplnili jsme ho o odlehčovací aktivity, aby se pořad jen únavně neschůzovalo, a také o prvek „slavení“, radosti z toho, co se nám povedlo.

Pochopila jsem, že kouč je jakési „zrcadlo“, v němž člověk zkoumá své aktivity a svůj svět a objevuje nové možnosti. Osvědčilo se mi pracovat s myšlenkovými mapami, schémata a obrázky – ráda kreslím a tohle mi velmi pomáhá, slova jsou vždycky trochu těžkopádná a kresby vám ve své zkratkovitosti mnohé ozřejmí na první pohled. Tyto metody vám možná také pomohou na chvíli vypnout úporně „šrotující“ levou hemisféru a plout na vlnách hemisféry pravé, což vás může nečekaně přenést přes různá úskalí. Také jazykové hříčky a zkratky pomáhají. Při řeči během sezení sama přicházím na různá úlevná vyjádření, například na „mělobysy“: na strategickém plánování lidé vyrukovali s mnoha „mělobysy“, návrhy, co by se mělo dělat („mělo by se..., mělo by se...“), ale jejich realizace už se sami neujímali, takže ti zatracení „mělobysové“ zůstali zase na mně a zvyšovali můj stres. Dospěla jsem k jednoduché pomoci: k pravidlu, že kdo „mělobysa“ vysloví, ten se také toho úkolu ujme, a pokud ne a nenajde se ani jiný realizátor, „mělobys“ nám zůstane napříště v podobě takzvaného „sirotka“ (taky můj termín).

V závěru každého sezení mě Honza pobídl směrem k vizualizacím krásných a harmonických představ, jak by všechno mohlo či ideálně mělo vypadat za řadu let. Co bych chtěla ideálně dělat a čím bych se ideálně chtěla stát? – Dospívám k představě naší neziskovky jako samoorganizující se entity, která se rozvíjí vlastní vnitřní energií, zatímco mně se uvolní ruce ke kreativním aktivitám, jaké mě baví. Také jsem si uvědomila, co mi pomáhá občas relaxovat: když jsem nejvíc ponořená do práce, starostí a nejusilovněji buším do počítače, přijde můj kocour Černobog, otře se mi o nohu a řekne (samozřejmě neverbálně): „Nech toho, pořádk! Že tě to baví!“ A já poslechnu a jdu si s ním na chvíli lehnout na gauč, on si mi lehne na břicho a šlape po mně tlapičkami. Jo, to je ono!

Po každém sezení s koučem mám vždy pocit úlevy, jakési „uklizenosti“, větší vyrovnanosti.

Poslední setkání

Rekapitulujeme. Záležitosti v naší neziskovce a především v mé hlavě se posunuly žádoucím směrem, i když asi pomaleji, než bych si představovala. Nakreslila jsem si, které úkoly už od sebe vypouštím „jako balonky“ a ony odplouvají. Věci ovšem mají svoji dynamiku, já osobně mám hodně rychlé vnitřní tempo, všechno bych dělala a řešila opravdu kvapem a svižně, ale nejde to, na ostatní lidi musím prostě počkat, motivaci něco dělat jim také nemohu naordinovat „seshora“. Hodně je to otázka mého vnitřního nastavení a postojů. Zdá se, že nastoupená cesta a dynamika věcí jsou dobré, daří se to.

Bez koučování bych nedokázala mít nad věcmi nadhled, byla bych v nich pořád ponořená až po uši. Možná bych i tak mířila správným směrem, ale těžkopádněji, byla bych zahlcenější a možná i nepřijemnější na své spolupracovníky, což by celou práci ztěžovalo a výsledky oddalovalo. Čas věnovaný koučování se určitě bohatě vyplatí.

Eva Hauserová

8.3 Povolební úvaha

Domnívám se, že úsudek většiny občanů v naší zemi by se asi shodoval v tom, že volby do parlamentu EU – byla „NUDA!“

A tak jsem s nostalgií vzpomínala na vzrušení a invenci, které provázely loňskou volbu prezidenta.

Jaké dojetí museli diváci televize pociťovat, když se na obrazovce objevila krácející postava důstojně půvabnou krajinou milované Vysočiny – Miloš Zeman objímající láskyplně kmeny lesních velikánů, z nichž čerpal svou záviděníhodnou prezidentskou energii.

Uplynul rok a kousek – a hle! Jaká změna! Konec láskyplnosti k přírodě, konec úcty k lesním velikánům! Zákon o národních parcích čeká první prezidentské veto. A náš vzácný, Evropou obdivovaný klenot, ten náš maličký kousek bezzásahové šumavské divočiny, by pan prezident s chutí zlikvidoval.

Pod čarou:

A možné důvody: Pan prezident už zřejmě nepotřebuje objímat lesní velikány, aby si dobíjel energii, má jí dostatek a vydrží mu bohužel až do konce jeho volebního období

Jedno moudré české přísloví praví: Sliby jsou chyby, a o těch předvolebních to platí obzvláště.

Ale alespoň těm, co si až dosud možná vyčítali, že vloni nedali Milošovi Zemanovi ve volbách svůj hlas, se asi konečně ulevilo.

Věra Schillerová, Dobříš

8.4 Vepřová pečínka a ekologické svědomí

Když jsem se poprvé doslechla o spolku s názvem Přátelé vepřové pečínky, trochu jsem se vyděsila. Pohybují se spíše v prostředí městských ekologů, kteří inklinují k vegetariánství až veganství a zabíjení zvířátek odmítají. Pak jsem ale změnila názor...

Duší sdružení Přátelé vepřové pečínky je farmář a všeuměl (skoro bych řekla lidový mudrc) Zdeněk Polanský, který hospodaří velice přírodním způsobem na čtyřech hektarech v Pístině na Třeboňsku. Loni jsme jeho usedlost navštívili a vyhodnotili jako ukázkový permakulturní projekt – viz ekomapa sdružení Veronica tady: http://www.veronica.cz/ekomapa/#k=ostatni_permakultur

Na jeho pozemcích v praxi uvidíte, jak vypadá takzvaný „jedlý les“ (pod tímhle často používaným anglicismem se skrývá takový pestřejší ovocný sad s více patry vegetace a více funkcemi), zeleninové a bylinkové polykultury (tedy opak běžných monokultur), a také jak se dají zdařile propojovat a provazovat toky energií, živin a materiálů mezi zvířaty a rostlinami, rybníky, loukami a záhony, mezi domem a okolím.

No a na této farmě žijí šťastná prasátka – užívají si venkovní výběhy, s potěšením se sluní, rochní v blátě, rýpají v zemi, nebo se skrývají v bujně vegetaci. Je jasné, že do ekosystému patří, jsou jeho součástí, spotřebovávají rostliny a nějaké drobné živočichy a zase pozemek hnojí a provzdušňují. Podobně využívá prasata asi nejslavnější evropský permakulturní farmář Sepp Holzer, který hospodaří v rakouských Alpách.

No dobrá. Ale jak je to s tou nejchoulostivější otázkou – samotným zabíjením?

Nejlépe to objasní citát z webu Přátel vepřové pečínky; následující pasáž obsahuje nejen recept na bezstresovou porážku selete, ale i podnět k občanskému tlaku na politické změny, což je pro Zdeňka Po-

lanského typické a je to další věc, kterou připomíná zmiňovaného „sedláka rebela“ Seppa Holzera, který rovněž brojí proti veškerému omezování, regulacím a byrokracii:

„Recept na Lahůdkové dietní škvarky ze selete porízeného z domácího, přírodního, ekologického nebo permakulturního chovu.

Nejprve si pořídíme živé sele z některého z výše uvedených chovů. Jednoduší by bylo pořídit si trochu syrového sádla, ale v řeznictví sádlo ze selete neseženete a přímo od chovatele nemůžete, neboť to NENÍ V SOULADU SE ZÁKONEM. Myslím, že je tomu přesně naopak, a to sice, že ZÁKON NENÍ V SOULADU SE ZÁJMY A POTŘEBAMI OBČANŮ, a proto je nutno zákony změnit. Takže si pořídíme živé sele, které nejprve nakrmíme suchým osoleným a okořeněným šrotem, nebo chlebem apod., abychom mohli provést bezstresovou porážku. Když už má sele pořádnou žízeň, napojíme ho pivem nebo vínem, nejlépe množstvím, které snese, a zhruba do hodiny můžeme začít s vlastní porážkou. Sele sotva stojí na nohou, a tak nepotřebujeme ani asistenci další osoby, ťukneme ho paličkou do hlavy, ihned vykvráme a dále pokračujeme jako u klasické domácí zabijačky. Chceme-li na něco použít krev, nemusíme mít obavy z dvou až tří promile alkoholu v krvi selete, neboť ten se při zpracování vypaří. Surové sádlo, které jsme i s kůží stáhli ze selete, dáme vychladit, aby se nám dobře stahovalo z kůže, a zbytek, tj. celé sele bez kůže, použijeme podle jiného receptu. Po stažení z kůže sádlo nakrájíme na kostky a do zlatova vyškváříme. Škvarky konzumujeme ještě teplé, nejlépe s osolenou ředkvi, a zapijeme dobrým pivem, přičemž diskutujeme o Přátelích vepřové pečínky.“

Není maso jako maso

Vegetariánství a tím spíše veganství obecně snižuje naši ekologickou stopu a tím je velice prospěšné – velký díl orné půdy a tím i spotřebované nafty a umělých hnojiv věnujeme na krmení pro zvířata, kterými se tyto rostliny musí „propasírovat“, abychom měli svoji každodenní porci masa. Sama jsem byla v dospívání několik let vegetariánka a můj mladší syn je vegetarián celoživotní a nijak mu to nevymlouvám. V podstatě jsem ale dospěla k tomu, že když si dáte maso svátečně a když nepochází ze „zvířecího koncentráku“, není na tom nic špatného.

Pro objasnění rozdílu mezi masem, které běžně koupíte v supermarketu, a masem od ekofarmáře na závěr ještě jeden citát z webu Přátel vepřové pečínky (PVP):

„V celé Evropě novodobí kněží v bílých pláštích nadiktovali všem všežravým prasátkům jednu jedinou suchou kaši složenou ze čtyř druhů obilovin, jedné bílkoviny a syntetických vitamínů a přídatných látek. K tomu čistou vodu. Představme si ten život my stejně všežraví lidé a k tomu chlívek tři krát tři metry. Co nám prasátka provedla, že je tak trestáme? Neměli bychom jim být vděční za ty pochoutky, co nám dávají? Vůbec se nedivím dietologům a dnologům (lékař léčící dnu), že nám maso nedoporučují. Podívám-li se však do permakulturního chovu, vidím výběhy pět arů na jedno prasátko, sto dvacet druhů krmných rostlin, pět druhů živočichů mimo to, co si narejou, a mimo čaj. Taková prasátka mají přirozenou imunitu, nemají zvýšený cholesterol, maso z nich nepotřebuje tolik solit a kořenit a to vše se pochopitelně projeví na zdraví jedlíka vepřového masíka, a ten již tuší o čem je PVP.“

Eva Hauserová

9 Nové knihy

9.1 CHKO Šumava padesátiletá

Správa NP a CHKO Šumava vydala ve Vimperku (s rokem vydání 2013) tuto hodnotnou publikaci k padesátiletí Chráněné krajinné oblasti Šumava, která je poněkud v zástínu oproti Národnímu parku Šumava. Autorem je dlouholetý vedoucí správy CHKO a nyní i ředitel celé Správy NP a CHKO Šumava Pavel Hubený, u některých kapitol s přispěním dalších autorů.

V úvodu je zmíněna historie vzniku CHKO Šumava v r. 1963 a peripetie ochrany v následných de-

setiletích. Jako pozitivum, díky dlouhodobé práci ochranářů, zmiňuje návrat vyhubených druhů – např. rýsa, losa, krkavce a znovunalezení sklenobýlu. Publikace se nejprve zabývá vývojem přírodní krajiny, včetně holocenních lesů a přírodních společenstev do r. 1000. Velmi podrobně je rozvedena další kapitola, pojednávající o vývoji kulturní krajiny – do r. 1000 a pak po jednotlivých stoletích, někdy dokonce padesátiletích. Následuje ochrana přírody, včetně historie, jak došlo ke vzniku CHKO a následně národního parku, ač už od začátku 20-tého století byly prvotní snahy o vytvoření národního parku, až v r. 1963 vznikla nejprve alespoň CHKO. Cenné je vysvětlení zonace – rozdělení CHKO na 4 zóny.

Velmi zajímavé jsou údaje v další části o lesích – jak o historických průzkumech, které poněkud vyvracejí některé mýty (např. že všechny stromy už byly vysazeny člověkem), tak skladbě, struktuře, o horských smrčínách, pralesech a přírodě blízkých lesích, hospodářských lesích i lesních družích. Velmi zajímavě je podán příběh jedle a smrku z Boubínského pralesa (Boubín totiž nepatří do národního parku, v té části poněkud minimalisticky vymezeného, ale je součástí CHKO). Následuje kapitola o bezlesí (polích, loukách a pastvinách), která se zabývá jeho významem a vývojem, včetně popisu druhů a vegetace. Samostatně je pojednáno o založených trvalých monitorovacích plochách, sloužících k biomonitoringu jak pralesů (Boubínského a Milešického), tak přírodních smíšených lesů samovolně vzniklých lesů na opuštěné zemědělské půdě. Taktéž probíhá biomonitoring horských smrčín, rašelinišť a podmáčených smrčín. Poměrně podrobně jsou v další kapitole popsány zvláště chráněné rostliny, s mnoha výbornými fotografiemi. To však nelze říci o kapitole, týkající se významných druhů živočichů-zde je i zásoba fotografií daleko menší, což je škoda.

Téměř čtvrtinu publikace zabírá popis maloplošných chráněných území – celkem 73, přičemž v textu je uváděno 65 vyhlášených zvláště chráněných území (jsou zde jen maloplošná chráněná území v CHKO, ne v NP Šumava). Tato kapitola je zvláště cenná pro návštěvníky Šumavy, neboť obsahuje poměrně podrobný a obsažný popis každé lokality, včetně organismů tam žijících. Obdobně inspirativní je pro návštěvníka Šumavy též kapitola „Stavby v krajině, krajina se stavbami“ s popisem vývoje šumavské lidové architektury. Závěrečná kapitola se zabývá krajinou a jejím obrazem – bohužel jen velmi stručně.

Pro vážného zájemce o problematiku ochrany Šumavy je velkou pomocí uvedená použitá a doporučená literatura a ostatní zdroje. Jen v literatuře téměř chybí zoologická literatura, zatímco botanická je uváděna velmi podrobně. Závěrem bych chtěl tuto publikaci doporučit každému, kdo se jen trochu zajímá o problematiku ohrožené Šumavy, je to velmi zdařilá publikace: zvláště když uvážíme, že vyšla v době, kdy ředitel národního parku i ministr nepřijímali poznatky přírodních věd a samotné vědce zatracovali. Publikaci je možné objednat na Správě NP a CHKO Šumava či zakoupit v tamních informačních střediscích.

Pavel Šremer

9.2 Kmeny Ø – Městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989

Díky projektu Budvaru BU2R, který podporuje původní městské kulturní projekty, vyšla v roce 2013 již druhá publikace Kmenů, která navazuje na první díl z r. 2011 a snaží se dle úvodu pokračovat ve výletu do nezávislých a často podzemních společenských proudů. Má název „Městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989, autorem je Vladimír 518 a kolektiv.

Mezi dvaceti pěti kapitolami, vždy o jednom proudu je i kapitola o nezávislém ochranářském hnutí, uvozená jako Ekoaktivisté, s názvem „Chtěli dýchat čistý vzduch“, kterou zpracoval náš kolega a člen STUŽe, RNDr. Jiří Kulich. V úvodu se zabývá širšími souvislostmi ekologického hnutí jak mezinárodními, tak československými (zde je zvláště popsána historie vzniku první samostatné moderní nevládní organizace TIS – Svazu pro ochranu přírody a krajiny, hlídek ochrany přírody, Dřípatky i Chaloupek a na Slovensku SZOPK – Slovenského zväzu ochráncov prírody a krajiny).

Další část pojednává o vznikajících ostrůvcích pozitivní deviace (jak je nazval kdysi tuším poprvé slovenský sociolog Martin Bútor a již před listopadem 1989) na pozadí nastupujících ekologických katastrof v 70. letech minulého století. Zvláště podrobně rozepisuje vznik a činnost Hnutí Brontosaurus, ostatně

jako jeden z jeho protagonistů. Popisuje i vznik ekologické komise Charty, kterou zakládal Ivan Dejmal, vynucené rozpuštění TISu i vznik kontrolovaného ČSOP – Českého svazu ochránců přírody s Taraxacem jako základní organizací i časopisem, nepoplatnými režimu, následně časopisem NIKA a brněnskou Veronikou.

Velmi zajímavě je podána další část, týkající se už povětšinou 80. let, např. mezinárodních souvislostí a spolupráce – mezinárodní ocenění Niky cenou Global 500, kontaktů Hnutí Brontosaurus (s IYF – International Youth Federation for Nature Protection) a EYFA (European Youth Forest Action) a posléze vzniku východoevropské sítě ekologických hnutí Greenway). Jsou zde i rozepsány aktivity Ekologické sekce Biologické společnosti ČSAV, zvláště Zpráva o ekologické situaci v Československu v r. 1983 a kritická studie Stav a vývoj životního prostředí v Československu ze začátku r. 1989. Z akcí jsou popsány např. aktivity proti tunelu pod pražskou Stromovkou, proti výstavbě Soustavy vodních děl Gabčíkovo–Nagyymaros a proti lanovce na Sněžku, výstavbě Novoměstských nádrží a boji za záchranu zámku Jezeří.

Důležitá je zmínka o ohniscích setkávání lidí z ekologického hnutí na filmových festivalech festivalech – oficiálního Ekofilmu a festivalu amatérských filmů Týká se to také tebe v Uherském Hradišti. Poměrně podrobně je rozepsána situace na Slovensku, kde se bratislavská organizace SZOPK postupně vymanila z vlivu KSS a kde se vůdčí osobností stal Mikuláš (Maňo) Huba. Jsou popsány nejdůležitější aktivity – za záchranu lidové architektury, Tater a Roháčů před megalomanskou výstavbou k plánovaným zimním olympijským hrám, za ochranu dunajských lužních lesů a proti výstavbě SVD Gabčíkovo–Nagyymaros a zvláště pak publikace *Bratislava nahlas*.

Poslední část pojednává o aktivitách roků 1988 a 1989: vzniku Ekologické společnosti, hnutí České děti, Pražských matek (zvláště jejich kočárkovém protestu proti znečištěnému ovzduší) a Jihočeských matek. Vzpomíná i smogovou demonstraci v Teplicích od 11. 11. do 20. 11. 1989 jako předeheru k listopadovým událostem v Praze a studentskou demonstraci proti výstavbě experimentálního jaderného reaktoru v Bratislavě taktéž těsně před 17. listopadem. Velmi cenná je poslední část, popisující vznik společné platformy oficiálně tolerovaných i zcela nezávislých organizací a hnutí – Zeleného kruhu v listopadových dnech 1989. Jako zvláštní část jsou uvedeny otázky, které mi Jiří Kulich jako pamětníkovi dal a já se svoji chabou pamětí na ně odpovídal. Ale zhodnocení této části plně ponechávám na čtenáři.

Publikace je doprovázena mnoha zajímavými a dnes již vzácnými fotografiemi – např. Ivana Dejmal, Ivana Makáška stavícího oplocenky v Brdech, Bedřicha Moldana s dýmkou, Josefa Vavrouška s oceánografem Jacquesem Cousteauem, Marcely Křížové u Ekostanu na plzeňské Portě apod.

Závěrem nezbyvá, než doporučit Vám přečtení. Kapitola je psána velmi čtivě a fotografie jsou zvláště výraznou upomínkou na doby minulé, které sice jsou pryč, ale způsoby lidského konání přetrvávají.

Pavel Šremer

9.3 Neznámá tvář Prahy, příroda a rostlinstvo

Jarmila Kubíková, Jiří Kříž, Lubomír Hrouda, Anna Skalická,

nakladatelství Dokořán, 271 str, 2 mapy, barevná příloha, kresby a černobílé fotografie v textu.

Praha je jedinečné město. A tento názor není jen obdiv místních patriotů. Území Prahy je skutečně celosvětově unikátní tím, že vznikalo v minulosti na dnech tří moří.

Publikace informuje o přírodním prostředí města Prahy, o jeho poloze ve středu Evropy, o jeho unikátní geologické minulosti a o historii přírodních dějů od poslední doby ledové. Popisuje přirozenou vegetaci – pražské lesy, skály, louky, rybníky a vodní toky. Ukazuje, jaké rostliny doprovázejí vesnické usedlosti a městské domy, jaké cizokrajné stromy a okrasné byliny si lidé pěstují. Upozorňuje na druhy vzácné a chráněné a na možnosti jejich soužití s městem. Připojena je geologická mapa Prahy a mapa pražských chráněných území.

Kniha je k dostání ve všech větších knihkupectvích.

9.4 *Môj vesmír I a Môj vesmír II*

Vydal autor Mikuláš Huba vlastním nákladem, Bratislava, 2014

Formát A5, slovensky.

Při příležitosti „šedesátky“ se Maňko Huba rozhodl, že je to dobrá příležitost si uspořádat do pomyslného vesmíru lidi, kteří ho od doby narození do současnosti obklopovali, významnou mírou ovlivňovali nebo inspirovali a kteří pro něho byli důležití. Některé z nich i my známe buďto osobně, z médií nebo z divadelních představení. Mnozí z nich se vzájemně ani osobně neznali. A mnozí již ani nejsou mezi námi. Všechny ale s autorem spojuje hluboký a upřímný vztah k přírodě.

10 **Smutná zpráva**

Vážení členové platformy

S velkým smutkem a pocitem ztráty vám oznamujeme, že nás dne 27. 3. 2014 po dlouhé nemoci opustila zakladatelka a mnoholetá ředitelka IURS – Institut pro udržitelný rozvoj sídel – paní Jiřina Bergatt Jackson. Paní Jiřina Bergatt Jackson byla významnou osobností v oblasti rozvoje sídel. Po mnoho let se věnovala problematice rozvoje ploch brownfields. V posledních letech směřovala své úsilí k managementu využití území.

Byla členkou mnoha projektových týmů. Za všechny lze jmenovat projekty LEPOB, BRIBAST, Cir-cUse a mnoho dalších. Své zkušenosti a znalosti předávala svým kolegům. Je možno říci, že vychovala celou generaci odborníků, kteří se problematice brownfield managementu věnují.

za zarmoucené členy IURS

Barbara Vojvodíková

11 AKTUÁLNÍ ADRESY A INFORMACE O STUŽ

11.1 Informace o STUŽ

Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ) je dobrovolná nezisková nevládní organizace (občanské sdružení). Byla založena prvním ministrem životního prostředí Československa Josefem Vavrouškem v roce 1992. STUŽ je zaměřena na zkoumání a vytváření předpokladů trvale udržitelného života na místní, regionální, národní a globální úrovni. **Předsednictvo STUŽ zasedá 1. úterý v měsíci od 14,30 hod. zpravidla v místnosti č. 401 v Klubu techniků, Novotného lávka (před seminářem), schůze předsednictva jsou otevřené pro členy STUŽ, kteří zde mají hlas poradní (článek 7.4 stanov STUŽ)**

Podmínky členství: Podmínky členství jsou upraveny stanovami STUŽ čl. 6. O členství podle těchto podmínek rozhoduje předsednictvo (výjimečně valné shromáždění) na základě vyplněné přihlášky a případného vyjádření ostatních členů STUŽ. Přihlášky jsou k dispozici u tajemnice. Zápisné činí jednorázově 100,- Kč, členský příspěvek 500,- Kč za rok. Osoby bez vlastního příjmu: zápisné 50,- Kč, členský příspěvek za rok 100,- Kč. Příspěvek lze uhradit buď přímo v hotovosti tajemnici Evě Vavrouškové např. na úterních besedách, nebo složenkou či bankovním převodem na účet STUŽ. Číslo účtu STUŽ: 3944349/0800 u Čs. spořitelny a. s., Praha 2.

11.2 Předsednictvo

Jméno	Kontakt
Ing. Jiří Dlouhý – předseda	jiri.dlouhy@gmail.com
Pavel Šremer, prom. biol. – místopředseda	sremer@seznam.cz
doc. RNDr. Miroslav Martiš, CSc. – místopředseda	martis@maribou.cz
RNDr. Jiří Bendl	bendl.jiri@vlada.cz
Marcela Křížová	makrizova@gmail.com
MUDr. Eva Rychlíková – členka předsednictva	rychlikovi@volny.cz
JUDr. Miloš Tuháček	tuhacek@akkt.cz
Ing. Jaroslav Mejzr – předseda revizní komise	jaroslav.mejzr@seznam.cz
Ing. Miroslav Punčochář, CSc. – člen revizní komise	punc@cpf.cas.cz
Ing. Eva Vavroušková – tajemnice	eva.vavrouskova@ecn.cz
Ing. Dana Kopanicová – účetní	kopanicova@udapra.cz
Českolipská regionální pobočka PhDr. Miroslav Hudec – předseda	mhudec@seznam.cz
Východočeská regionální pobočka Miroslav Petr – předseda	mirek.petr@email.cz
Jihočeská regionální pobočka JUDr. Miloš Tuháček – předseda	tuhacek@akkt.cz
Karlovarská regionální pobočka Jana Jandová, DiS. – předsedkyně	j_jandova@centrum.cz
Jizerskohorská regionální skupina Ing. Zdeněk Joukl – předseda	z.joukl@iol.cz
Kulivá hora Hana Řezníčková – předsedkyně	hanarezna@centrum.cz

11.3 Čestné předsednictvo

Doc. MUDr. Martin Bojar, MUDr. Jan Cimický, CSc., Táňa Fischerová, prof. RNDr. Mikuláš Huba, CSc., Jaroslav Hutka, Prof. Dr. Erazim Kohák, Otakar Leiský, prof. Hana Librová, prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., Jana Štroblová

11.4 Kontakt

Společnost pro trvale udržitelný život,

Krkonošská 1,

120 00 Praha 2,

tel: 734 837744

<http://www.stuz.cz>

Zpravodaj STUŽ – vychází podle potřeby jako informační periodikum pro členy a příznivce STUŽ

ev. č. MK ČR E18763

Adresa redakce a zasílání příspěvků:

Ing. Eva Vavroušková

Krkonošská 1, 120 00 Praha 2

fax: 222 726 909

e-mail: eva.vavrouskova@ecn.cz

Dáno do tisku: listopad 2014

Titulní strana: ak. malíř Karel Čapek

Tisk: Jungmannova 3, Praha 1

